

Ötekilere bakarken...

Dünyadaki insanlar ne düşünüyor?

Bu kitap Derin Düşünce Fikir
Platformu'nun okurlarına
armağandır.

www.derindusunce.org

İçindekiler

Önsöz.....	4
Bernard Lewis Nerede Yanlış Yaptı? (Ekrem Senai).....	5
Kafesteki Hayat (Adil Yapar)	13
Tek Ulus, Tek Devlet, Tek Savaş (Adil Yapar).....	18
Cihad Neden İşe Yaramıyor? (Ekrem Senai).....	24
'Yapabildiğimiz kadar keşfedelim': Nobel ödülünü kazanan Charles Townes ile evrim, akıllı tasarım ve hayatın anlamı üzerine (Ekrem Senai)	33
Hukukun Üstünlüğü olarak Şeriat (Ekrem Senai).....	39
Gürcistan Krizi (Aisha Benghazi)	49
Filistin artık Arapların esas davası değil (Mehmet Yılmaz).....	52
Neden "eğitilmiş" Türklerin çoğu umutsuzca illiberal? (Ekrem Senai).....	54
Araf Dağına Tırmanış (Ekrem Senai)	57
Türkiye Bizi Satar mı? (Adil Yapar).....	78
Hristiyanlar Türkiye'de Özgür mü? (Adil Yapar)	85
Afganistan (Mehmet Akif Mentemşoğlu)	90
Tanrıyı tekrar düşünmek (Ekrem Senai)	94
Müslümanlar İslam'a ne yaptılar? (Ekrem Senai).....	101
Avrupa'yı bekleyen saatli bomba (Mehmet Akif Mentemşoğlu)	109
Filistinli Olsak Biz Ne Yapardık? (Salih Demirhan).....	115
İran Sineması: Sanat, Toplum ve Devlet (Ekrem Senai).....	118
HAARETZ: İsrail gangster diplomasisi yürütüyor (Ekrem Senai).....	124

Önsöz

“Ötekilerin” gözüyle dünyaya bakabilenler ilerliyor uygarlık yolunda. Geçmişte Bağdat’ı, İstanbul’u, Kurtuba’yı inşa eden, bugün ise Paris’i, New York’u, Londra’yı yaşatan “öteki” değil mi?

Müslümanlar 7ci asırdan itibaren parlamaya başlayan uygarlıklarının temellerini atmaya Hint, Yunan, Pers metinlerinden yaptıkları tercümelemlerle başladılar. 13cü asır bilim tarihçisi İbn Abi Usaybia’nın aktardığına göre halife al-Ma’mûn dönemin alimi Hunayn İbn İshak’a tercüme ettiği eserlerin ağırlığınca altın ödüyordu!

Avrupa Rönesans’ı başlarında ise Arapça, Farsça ve İbranice’den Avrupa dillerine çeviri yapanlar bilimin, felsefenin, sanatın ilerlemesine öyle büyük katkıda bulundular ki “tercüman” kelimesi bilgin anlamında kullanılmaya başlamıştı.

Bugün içine kapanan ülkeler yine geriliyor. Dışa açılan, “ötekilerin” bilgisini, birikimini kendine katanlar ilerliyor.

Bu kitabın amacı da “ötekilere” küçük bir pencere açmak. ***“Azerîler, Almanlar, Amerikalılar, İranlılar, Filistinliler ve İsraililer dünyada olup bitenlere nasıl bakıyor?”*** diye sormak.

Çeviri metinlere adadığımız bu kitapta Türkiye-Ermenistan ilişkilerinden tasavvufa, İran sinemasından Ateizme, Şeriat’tan Türkiye’deki Hristiyanlara uzanan çok değişik konularda çeviri metinler bulacaksınız.

Bernard Lewis Nerede Yanlış Yaptı? (Ekrem Senai)

İslam ve Sekülerizm İlişisini Yeniden Düşünmek

Nader Hashemi, Denver Üniversitesi

Bu yazı, 29-31 Ağustos 2008, Amerika Siyasi Bilimler Kurulu Yıllık Toplantısında dağıtılmak üzere hazırlandı.

İslam'ın sekülerlik kavramını tanımadığı artık standart bir klişe haline almıştır.

Normatif olarak, bizlere dünyanın dini gelenekleri içinde sadece İslam'ın kendi dini

ve medeni kültürü içinde, din ve politikanın ayrımını reddeden anti-modern bir gelenek olduğu söylenegelmiştir. Sosyal bilimlerde bu tezin en etkili ve tanınmış destekleyicisi Princeton Üniversitesi Cleveland E.Dodge Yakın Doğu Çalışmaları Profesörü Bernard Lewis'tir.

Lewis' in tezi İslam ve Hristiyanlığa karşılaştırmalı bir bakışa dayanır ve temel olarak İslam'ın sekülerizmle probleminin "inançtaki belirgin temel farklılıklar ve iki din kültürü deneyiminin farklılığı" iddiasından kök bulur. Bu yazı İslam ve sekülerizm sorununda Lewis'e alternatif bir okuma sağlama amacı gütmektedir.

Daha önceki Lewis eleştirilerinde onun, yönetimlerinde de facto sekülerizmin bulunduğu Müslüman tarihini yanlış okuduğu söylenmişti. Bu yazıda ise Lewis'in sadece İslam siyasi tarihini değil, Hristiyanlık siyasi tarihini de yanlış okuduğu gösterilmeye çalışılacak. Sekülerizmin yokluğunu/yükselişini erken dönem İslam/Hristiyanlık dini deneyimlerinin farklılığına atfetmenin rağmen, vurgunun Avrupa erken modern çağına verilmesi gerektiği ortaya konulacaktır. Zira bu dönem içindedir ki Avrupa'ya has bazı politik koşulların Reform sonrası dönemde oluşturduğu politik sekülerizm - günümüzde anlaşıldığı şekliyle- gerçek anlamda köklenmeye başlamıştır. Bu yazının temel savı şudur ki, tarihsel olarak Müslüman toplumda sekülerizm gelişmemiştir, çünkü Hristiyan Avrupa'nın aksine, *Müslümanlar hiçbir zaman sekülerizm konusunda düşünmek zorunda kalmamışlardır*. Bu yazının son bölümü ise modern dönem ile ilgilidir. Müslüman toplumların çoğunda (ama hepsinde değil) sekülerizmin destek bulunmamasının sebepleri ve 20. yy'da sekülerizm konusundaki olumsuz deneyimler masaya yatırılmaktadır.

Bernard Lewis

Lewis'in İslam ve sekülerizm arasında uyumsuzluk olduğu tezi şu iki gözleme dayanmaktadır:

İslam'a özgü sekülerizmin olmaması, ve Hristiyanlık örneğinden ilham alan ithal sekülerizmin geniş bir Müslüman kitle tarafında reddedilmesi. Bu durum iki dini kültür arasındaki inanç ve farklı tarihsel başlangıçlara atfedilmektedir. [1](#)

Ve ikinci olarak:

Müslümanların kendi başlarına bir seküler hareket geliştirememelerinin ve sekülerizmin dışarıdan alınması girişimlerine keskin bir şekilde reaksiyon göstermelerinin sebepleri, Hristiyan ve Müslüman tarihlerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. En başından beri, Hristiyanlara, temel prensip ve uygulama olarak Tanrı ile Sezar'ı ve ikisine karşı farklı sorumlulukları birbirlerinden ayırmaları öğretilmiştir. Müslümanlara ise böyle bir öğretilerde bulunulmamıştır. [2](#)

Özetle, Lewis'e göre, Sekülerizmin Batı'da ortaya çıkarken, Müslüman ülkelerde ortaya çıkmamasının sebepleri:

1. İslam ve Hristiyanlığın farklı dini tarih ve doktriner inançlara sahip olması, ve
2. Hristiyanlık ve İslam arasında, ilk dini öğretilerde bulunan teorik ve pratik farklılıklarıdır.

Bu tez, bir "kader tarihi" olduğunu ima etmekte ve Batı'nın siyasi tarihinde ortaya çıkan "baskın düalizm"ın kritik bir fark yaratarak sekülerizmin Hristiyan geleneğinde ortaya çıkmasına; İslami gelenekte ise çıkmamasına sebep olduğunu iddia etmektedir. Birçok akademisyen de İslam ve sekülerizmle ilgili bu argümanı

desteklemekte ve ancak az bir kısmı ciddi alternatif bir yaklaşım sunabilmektedir. [3](#)

Benim tezim ise farklı bir kategoride. Bence, Prof.Lewis hem sekülerizm üzerindeki tartışmanın temellendiği ilk dönem İslam siyasi tarihine yanlış yaklaşıyor, hem de Batı siyasi tarihini, sekülerizmin temelleri ve yükselişi açısından hatalı bir şekilde değerlendiriyor.

Lewis, İslam dünyası tarihine ve bölgenin temel dillerine hakim ciddi bir tarihçidir. Onun akademik çalışmalarında olgusal hatalar veya kayıtlarda ve metinlerde saptırmalar gibi yanlışlar bulmak o kadar kolay değildir. Benim ana anlaşamamazlığım, onun vurguyu yaptığı konu seçimidir.

Özel olarak, İslam ve sekülerizm arasındaki ilişkide:

1. Prof.Lewis, İslam ve Hristiyanlığın başlangıç tarihine gereğinden fazla vurgu yapmakta; sekülerizmin Batı'da bundan çok uzun süre sonra ortaya çıkış dinamiklerini ve Müslüman dünyadaki hoşnutsuzlukları göz ardı etmektedir.

a. İsa'nın havarilerine söylediği meşhur ayet olan Matthew 22:21 "Sezar'ın hakkı Sezar'a ve Tanrı'nın hakkı Tanrı'ya" sözü fazlaca vurgulamaktadır.

b. Benim, ilk dönem Hristiyan dünyasında ve sonraki yıllarda bu ifadenin kilise-devlet ilişkilerindeki önemi konusunda şüphelerim var. Lewis bunun çok büyük bir önemi olduğunu söylüyor. Benim böyle düşünmüyorum. Bu konuyu, önümüzdeki aylarda derinleştirerek incelemeyi düşünüyorum.

c. Günümüze kadar bu ayet etrafında süren bir tartışmayı incelemedim. Bunun, ilk Hristiyan dünyasında kilise-devlet ilişkileri üzerine bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. Benim anladığım o ki, orta çağ boyunca Sezar/Tanrı ikilemi ve bunun etrafındaki değerlendirmeler din-devlet işlerinden daha çok vergi sorunu ve ekonomik konularla ilgili yapılmıştır. ... tabi yanılıyor olabilirim, bu konuda her zaman düzeltilmeye açığım.

d. Ayrıca, tüm bunlar derin ve detaylı bir şekilde ruhsal hermönetik konusuyla bağlantılıdır, ki meşhur Tanrı/Sezar ayetindeki ilişki konusunda önemli sorular ortaya çıkarmaktadır - beyan edildiği zamandaki tam anlamı- ve daha sonra nasıl anlaşıldığı ve sonraki yıllarda Hristiyan toplum tarafından nasıl yorumlandığı konuları son derece önemlidir.

İslam ve seküler Hadisler:

Prof.Lewis "En başından beri, Hristiyanlara ana prensip ve uygulama olarak Tanrı ve Sezar'ı ve her birine karşı sorumluluklarını ayırmaları öğretilmişti. Müslümanlar böyle bir emir almadılar," derken benzer bir durumun İslam tarihinin ilk yıllarında ortaya çıktığını göz ardı ediyor ve Mathew 22:21'in (Sezar'ın hakkı ayeti) ahlaki ve politik karşılığı olarak pekala değerlendirilebileceğinden bahsetmiyor.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Müslim'deki sahih bir hadiste, Hz.Muhammed'in bir grup Müslümana hurma ağaçlarını aşılmasını önerdiği anlatılır. Ağaçların durumu kötüye gittiğinde ise onun tavsiyesine koşulsuz uymaları Peygamberi şaşırtmıştır. Şöyle dediği kaydedilir:

"Ben de sizin gibi bir insanım. Size din konusunda bir şey emredersem emirlerime uyun, ama size kendi fikrime göre bir şey önerirsem, benim bir insan olduğumu unutmayın." İbn Hanbel'in Müsned'inde bu ifade: "dünyaya ait işler(de karar vermek) size aittir ...dine ait şeyler(de karar vermek) ise bana." Şeklinde geçer. Bir başka kaynakta ise Muhammed Peygamber'in bu olayda şöyle dediği kaydedilir: "Dünyevi işlerde sizler benden daha bilgilisiniz" [4](#)

Dolayısıyla, eğer Hristiyanlara en başından dünyevi alanla ruhsal alanı ayırmaları öğretiliyse, aynı şey Müslümanlar için de geçerlidir. Peki o halde Müslüman dünyada sekülerizm neden gelişmedi? Sorusu ise ayrıca incelenmelidir.

Kilit Yorum Noktası:

Politik sekülerizmin köklerini ararken, 2000 yıllık İncil'den bazı alıntılara dayanıp sekülerizmin yükselişini veya olmayışını şu veya bu dini geleneğe bağlamak yeterli bir araştırma stratejisi değildir. Hristiyanlığın ve İslam'ın erken dini tarihini ön plana çıkartıp, son derece kompleks ve çok yönlü bir fenomen olan Batı'da politik sekülerizmin ortaya çıkmasını ve gelişmesini bu şekilde açıklamak da yeterli değildir.

Alternatif bir yaklaşım olarak, devlet-toplum ilişkilerine bakılması gerekir. Özelde de devlet-toplum ilişkilerinde ve politik krizlerin kritik zamanlarında dinin oynadığı role.

Prof.Lewis Kilise ve Devlet arasındaki "baskın düalizm"den bahsederken aslında bundan bahsediyor. Konu İslam olduğunda ise, Hristiyanlıktaki politik yaşam gerçeği din-devlet ilişkilerindeki genişlik ve derinlik olarak çok daha kompleks ve komplikedir. Evet, "iki güç, Tanrı ve Sezar, vardı ve bu dünyada *sacerdotium* ve *regnum* olarak simgeleniyordu, veya modern terimlerle kilise ve devlet olarak". Fakat bunların arasında Prof.Lewis'in takdir edemediği bir yakın ilişki ve karşılıklı bağımlılık yönü de bulunmaktadır..[5](#)

Camiada saygın bir kitap olan *Ölü doğmuş Tanrı: Din, Siyaset ve Modern Batı* (Knopf, 2007)'da, Mark Lilla; tarihsel olarak hemen tüm medeniyetlerin Tanrı, insan ve dünya arasındaki kutsal ilişki üzerindeki meşru politik otoriteye dayandığını gözlemliyor. Lila diyor ki, Politik teoloji, medeniyetlerin, din, politika ve ve onları çevreleyen dünyanın doğal düzeni arasında kurmaya çalıştıkları ilişkinin oluşturduğu orijinal medeniyet durumudur. Bu tartışmayla ilgili soru şudur ki, nasıl Tanrı, insan ve toplum arasındaki bu bağ Latin Hristiyan dünyasında aşınmış, dolayısıyla politik sekülerizme dönüşmüştür ve günümüz Müslüman toplumlarının bundan alacağı karşılaştırmalı dersler neler olabilir?

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Batı sekülerizminin tarihi uzun ve karmaşıktır ve Batı'daki entelektüel tartışmalarda genellikle yanlış anlaşılır (özellikle İslam'la karşılaştırma yapıldığında). Charles Taylor'ın *Seküler Çağ* kitabı (Harvard University Press, 2007), tartışmaya iyi bir başlangıç noktası sağlayabilir. Geçmişe bakıldığında Batı'yı seküler hale getiren dört geniş eğilim ayırt edilebilir:

- 1) modern kapitalizmin yükselişi;
- 2) modern ulus-devletin ve milliyetçiliğin yükselişi;
- 3) Bilim Devrimi; ve en önemlisi,
- 4) Protestan Reformu ve 16. ve 17.yüzyıllarda süren Din Savaşları.

İşte bu gelişmedir ki politik sekülerizmin ortaya çıkmasında merkezi öneme sahiptir, özellikle Anglo-Amerikan geleneğinde, ve özellikle Müslüman toplumlardaki din-devlet ilişkileri sorununu aydınlatmada.

Reform sonrası Avrupa'da dini hoşgörü ile ilgili yeni tartışmalar alevlenmişti. Sadece Katolikler ve Protestanlar arasında değil, birçok Protestan mezhepler arasında da husumet vardı. Bu büyük hoşgörüsüzlük devrinde, birçok Hristiyan mezhebi kendi mezhebini topluma dayatıyordu. Her biri dünyada Tanrı'nın iradesine dair özel bilgiye sahip olduğunu iddia ediyor ve dini hoşgörünün yayılmasına izin verilirse sosyal karışıklık tehlikesi bulunduğunu söylüyordu. Kısaca, dini hoşgörü ve politik istikrarın ters orantılı olduğu öğretiliyordu. Kamusal alandaki dini uygulamanın tek tip olması gerektiğine ve kurumsallaşmış devlet dini ihtiyacının barış, düzen ve başarı için ön koşul olduğuna geniş bir kesim tarafından inanılıyordu. Perez Zagorin'in *Hoşgörü Düşüncesi Batı'ya Nasıl Geldi?* (Princeton University Press, 2003)'de belirttiği gibi bu görüş, 17.yy. sonlarına kadar baskın bir görüştü.

Hoşgörü ve politik düzen arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmek işi John Locke'a kalmıştı. Locke, meşhur *Hoşgörü Konusunda Bir Mektup* (1685)'da daha önceki kilise ve devletin birleşmesi fikrinden vazgeçmişti ve Avrupa'yı istila eden temel politik probleme yeni bir çözüm sunuyordu: "Kamusal alanda dini çoğulculuk ve politik kararlılık birbirine bağlıdır", diyordu Locke. Bunun koşulu ise bizim: "sivil hükümetin işi ile dininkini ayırmamız ve biriyle diğeri arasındaki doğru sınırları belirlememizdir." Bir başka deyişle, sekülerizmin yumuşak bir şekli gerekliydi. Buradan çıkarılacak ana sonuç şu ki, politik sekülerizm İngiltere'de, ülkeyi parçalayan varlık krizinin doğrudan sonucu olarak ortaya çıktı. Bu çatışma yıllardır artıyordu ve çözümsüzdü, diye onaylıyor Locke. Avrupa barış, refah ve istikrar nedir bilmeyecekti. Bu krizin büyüklüğü göz ardı edilemez. Mark Lilla'ya göre bu konu çözülmeseydi Batı'nın kendini yiyip bitirmesi çok büyük bir olasılıktı. Tam olarak, Batı dünyasının gelecek politik istikrarı tam bir eşik noktasındaydı. Sekülerizm bu yüzden hayatta kalma mücadelesinin bir sonucu olarak Anglo-Amerikan geleneğinde ortaya çıktı. Charles Taylor'ın belirttiği gibi: "Batılı sekülerizmin kaynağı Din Savaşlarıydı; veya savaş yorgunluğu ve korkudan bir çıkış arayışıydı."⁶

Özetle, kilise ve devletin ayrılması düşüncesi bu varoluş ikileminden politik bir çözüm olarak çıktı. Bu tabloyla, Müslüman dünyanın dini hoşgörü ve siyasi düzen açısından durumu arasındaki zıtlık temel sorunu aydınlatmaktadır.

Tarihçiler büyük ölçüde hemfikirdir ki karşılaştırmak gerekirse, Müslüman toplumlar dini çoğulculuk anlamında Hristiyan dünyasından çok daha hoşgörülü olmuşturlar. Mesela 20. yy'ın ortasına kadar, Bağdat şehri nüfusunun üçte biri Yahudiydi. Ben burada Müslüman dünyanın günümüzde anladığımız şekliyle liberal toleransın kalesi olduğunu, ve azınlıklara hiçbir zaman kötü davranılmadığını söylemiyorum; söylediğim bundan farklı. Kısaca şunu ifade etmek istiyorum: Müslüman toplumlar ve imparatorluklar tarihsel olarak uzun din savaşları ve Avrupa politik tarihinde erken modern dönemde merkezi bir öneme sahip dini hoşgörü ve politik düzen tartışmalarıyla hiçbir zaman yüzleşmedi. Karşılaştırmak gerekirse, Sünni-Şii ilişkileri ve dini azınlıklara yaklaşım son bin yıl içinde Müslüman dünyada Avrupa'ya göre çok daha fazla hoşgörülüydü.

Bu nisbeten fazla hoşgörü gerçeğinden çıkan temel sonuç şudur ki, politik mücadelenin ana damarının din olduğu bu devlet ve toplum yapısında can yakıcı politik sorunlar ortaya çıkmamıştır. Bunun sonucu olarak, Orta Doğu'da, Avrupa'da 17inci yüzyılda sekülerizmin yükselişi için kritik olan argümanların gelişimine ön ayak olan entelektüel ve ahlaki tezlerin gelişimini sağlayan iç politik dinamikler ortaya çıkmamıştır.

Müslüman toplumların yüzleştiği sosyo-politik düzeni tehdit eden ana siyasi problemler ise mahkemelerde rüşvet ve adam kayırma, doğal kıtlık ve afetler, ve en önemlisi yabancı müdahale ve işgalleriydi. (11-13.yüzyıl arasındaki Haçlı Seferleri, 1258 Moğol istilası, İberya Yarımadasının yeniden işgali, ve modern çağda giderek artan bir şekilde Rus, Fransız, İngiliz ve daha sonra Amerikan müdahalesi, sömürgeciliği ve emperyalizmi. Bu tarihi hoşgörü ve sorun farkları İslam/ sekülerizm ilişkisini anlamakta anahtar öneme sahiptir. *Müslüman toplumlar hiçbir zaman sekülerizm ile ilgili düşünmek ihtiyacında kalmamışlardır - çünkü hiçbir zaman bir varlık krizi oluşturacak din-devlet ilişkisi ortaya çıkmamıştır ki sekülerizm deva olsun.*

Ayrıca, Noah Feldman'ın *İslami Devletin Düşüşü ve Doğuşu* (Princeton University Press, 2008)'nda belirttiği gibi, Müslüman dünyadaki din-devlet ilişkileri Batı'dakinden çok daha sağlam ve arkadaşçaydı. Din, bin yıldan fazla bir süre, istikrar ve önceden bilinebilirlik açısından yapıcı bir role sahipti. Reform sonrası süreçte dinin, derin bir çatışma kaynağı olduğu Avrupa deneyiminin tersine, Müslüman dünyada din ve onu yorumlayan ulema, halife ve sultanların kişisel kapris ve arzularına; yönetimde dini sınırları gözetmesi karşılığında meşruiyet sağlayarak kısıtlamalar koymakta başarılı oldular. Hükümdarlar kanunun üzerinde değildi - 20inci yüzyılda oldular - ama onunla bağlıydılar, dolayısıyla otokrasi ve keyfi yönetim sınırlanıyordu. Müslüman dünyadaki din-devlet ilişkileri bu yüzden bağlılarına farklı tarihi dersler ve hatıraları miras bıraktı. Din, nüfusun büyük bir parçası için politik zorbalığın bir aleti ve bir kavga sebebi değil, politik despotizmin kısıtlayıcısı ve

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

istikrarın kaynağı olarak görüldü. Feldman'a göre, bu durum, bize neden günümüzde din'e politikada daha geniş bir alan isteyenlerin kitlelerce coşkuyla desteklendiğini (İslamcıların iktidarda olmadığı yerlerde) açıklıyor.

Son 200 yılda Müslüman dünyanın sekülerizmle ilgili deneyimi büyük ölçüde olumsuzdu. Şunu teslim etmek gerekir ki Avrupa sekülerizmi sosyoekonomik ve politik gelişmelerle birleşip evrilen ve entelektüel argümanlarla beslenen - ve dini gruplar tarafından eleştirilerle- ve nihayetinde politik kültürlerinde derin kökleri olan yerel ve aşamalı bir prosesin sonucu olarak ortaya çıktı. Bunun tersine, Müslümanların sekülerizm deneyimi dışarıdan, önce sömürgeci ve işgalciler tarafından dayatılan, sonra da sömürge sonrası dönemde iktidara gelen yerel elitler tarafından canlı tutulan yabancı bir ideoloji olarak ortaya çıktı. Kısaca, Avrupa'da sekülerizm geniş ölçüde aşağıdan yukarıya bir procesti ve sivil toplum içindeki tartışmalarla bağlantılıydı; Müslüman toplumlarda ise yukarıdan aşağıya bir procesti ve önce sömürge devleti, sonra da sömürge sonrası devlet tarafından yürütülmüştü. Bunun sonucu olarak, Müslüman dünyada sekülerizmin entelektüel kökleri zayıf kaldı ve istisnalar dışında sekülerizm Müslüman toplumun geneline her zaman yabancı kaldı.

Ayrıca, 20. yy'ın sonunda Müslüman dünyadaki devletlerin çoğu gelişemediler. Sömürge sonrası dönemde devlet-toplum ilişkileri sekülerizmin namını daha da lekeledi. Otokratik modernleştirici devlet, genellikle dış destekle birlikte, sivil toplumu boğdu ve muhalefeti camiye itti, ve bu şekilde istemeden de olsa politik İslam'ın yükselişine katkıda bulunmuş oldu. Devletlerin yukarıdan-aşağıya zoraki modernleştirme, sekülerleştirme ve Batılılaştırma politikaları - çok kısa bir süre içinde - geniş bir sosyal ve psikolojik yabancılaşma ve kavram kargaşası ortaya çıkardı. Bir yanda hızlı şehirleşme, değişen kültürel ve sosyo-ekonomik ilişkiler, diğer yanda artan rüşvet, ekonomik yanlış yönetim, yükselen yoksulluk ve gelir adaletsizliği devletin meşruiyetinin altını oydu. Bu gelişmeler sekülerizm üzerinde olumsuz sonuçlar doğurdu çünkü sömürge sonrası Müslüman dünyada iktidardaki ideolojiler hep seküler ve milliyetçiydi.

Dolayısıyla, sömürge dönemi sonrasında yetişen Müslüman jenerasyonu için sekülerizm; despotizm, diktatörlük, ve insan hakları ihlalleriyle birlikte anılıyordu. Seküler milli hükümetlerin baskısını yaşayan Müslüman politik aktivistler normal olarak sekülerizmin bir baskı ideolojisi olduğu sonucuna vardılar. Bu gözlem sadece (Şah yönetimindeki) İran'da değil, Tunus'ta, Cezayir'de, Mısır'da, Suriye'de, (Saddam yönetimindeki) Irak'ta, Yemen'de, Türkiye'de, ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında da geçerlidir. Bu eğilimi Vali Nasr şöyle özetliyor:

"Müslüman dünyada sekülerizm hiçbir zaman sömürge kökeninin üstesinden gelemedi ve hiçbir zaman sömürge dönemi sonrası devletlerin toplumu sürekli baskı altında tutması ile bağlantısını yitirmedi. Devlet ideolojisi sorun haline geldikçe, ve onun eylemleri sosyal güçleri yabancılaştırdıkça, sekülerizm daha çok reddedildi ve yerli dünya görüşleri ve sosyal kurumlar gelişti-ki bunların büyük çoğunluğu İslam ile ilgiliydi. Öyle ki, sekülerizmin düşüşü Müslüman dünyada sömürge sonrası devletin çöküşünün yansımasıydı."⁷

Sonuç olarak, din-devlet ilişkilerindeki farklı tarihler söz konusu olduğunda daha duyarlı olunmalıdır, özellikle sekülerizm konusunu tartışırken. Müslüman dünyada, tarihsel olarak, devlet-toplum ilişkileri bir iç dinamik oluşturmadı, bunun yanında sekülerizm/din-devlet ayrımı daima politik krizleri bastırmak için bir çözüm yolu olarak gösterildi. Sekülerizm sorununa sadece İslam/Hristiyanlık arasındaki (çağlar boyunca hep aynı anlamı taşımışlar gibi) iç teolojik doktrinlere veya erken dönem karşılaştırmaları yapmak yerine, yukarıdaki çerçeve bu duygu yüklü ve önemli konuda daha objektif bir çerçeve sağlayacaktır.

1 Bernard Lewis, *What Went Wrong? Western Challenge and Middle East Response*(*Yanlış Giden Neydi: Batı Meydan Okuması ve Orta Doğu Karşılığı*) (New York: Oxford University Press, 2002), 100

2 a.g.e., 103.

3 Ira Lapidus, Dale Eickelman, James Piscatori ve en son Abdullahi An-Na'im gibi akademisyenler hatalı olarak modernlik öncesi zamanda Müslümanların politik rejimlerinden çoğunun de facto seküler olduğunu, çünkü ulema gibi teologların politik güce sahip olmadıklarını; daha çok farklı kabilelerin, klanların ve etnik grupların dini bir enstrüman olarak kullanıp hakimiyetlerini meşrulaştırdıklarını savunmuştur.

4 Kaynak için bkz: Abukhalil in MEJ, 1994.

5 Bkz: Lewis, syf. 2-3 *Political Language of Islam-İslam'ın Siyasi Dili*

6 Charles Taylor, "Modes of Secularism (Sekülerizm Tarzları)," Rajeev Bhargava *.Secularism and its Critics- Sekülerizm ve Eleştirileri* (New Dehli:

Oxford University Press, 1998), 32.

7 Vali Nasr, "Secularism: Lessons from the Muslim World,(Sekülerizm: Müslüman Dünyadan Dersler)" *Daedalus* 132 (Summer 2003), 69.a.g.e., 103.

Kafesteki Hayat(Adil Yapar)

Alman haftalık [DER SPIEGEL](#) Dergisi'nden alınarak çevrilmiştir
Leonie Schultens (El-Halil)

El-Halil kenti, nefretin kökleştiği bir yerdir. Burada çok dar bir alanda Yahudi yerleşimciler, İsrail askerleri ve Filistinli sakinler bir arada yaşamaktadır. 23 yaşındaki Yehuda Şaul imkânsız başarmaya çalışıyor: Parçalanmış bir şehirde barışın tohumunu filizlendirmeyi.

"İsraili yerleşimcilerin hayatlarını korumak ve onların olabildiğince normal bir varlık sürdürmelerini temin edebilmek için, diğer herkesin varlığını mahvetmekten başka yol yoktur." (El-Halil'de askerliğini yapmış bir asker.)

Her genç İsraili gibi 23 yaşındaki Yehuda Şaul da vatani görevini ifa etmek üzere askere alınmıştı. Askerliğinin bir yılı aşkın kısmını Filistin İntifadası'nın en ateşli döneminde (2001 - 2004 yılları arasında) İsrail'de Hebron olarak anılan El-Halil kentinde yapmıştır. Çoğu İsraili gençler bu zorunlu askerlik döneminden sonra bir yıllığına yurt dışına çıkar - Latin Amerika ormanlarına gizlenir ya da Asya'nın pirinç tarlalarına kaçar. Yehuda öyle yapmayarak, 2004 yılının Haziran ayında terhis olduğunda, birkaç asker arkadaşı ile birlikte "Şovrim Ştika" ("Suskunluğu Bozmak") isminde bir hareket başlatmıştır.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

"Suskunluğu Bozmak" hareketi, askerliklerini El-Halil'de yapan birçok genç İsrailinin yaşadığı sıkıntılara neden olan suskunluğun ve kafalarda oluşan tabuların kırılmasını amaçlamaktadır. Yehuda ve çalışma arkadaşları eski askerlere, El-Halil'de yaşadıkları olayları başkaları ile paylaşma olanağını tanımaktadır. Kendisinin bu organizasyonu kısa süreden beri ayrıca başka Filistinli kentlerde görev yapmış askerlerin de yaşadıklarını belgelendirmeye başlamıştır.

Günlük hayata çatışmaların hâkim olduğu, askerliğe gitmek istemeyenlerin hapse atıldığı bir ülkede, bu organizasyon sadece suskunluğu bozmakla kalmaz, bu oluşum aynı zamanda tüm normları zorlayan bir kuruluştur. Çünkü Yehuda beklenebileceği gibi tipik bir solcu değildir. O askerliği ve yıllık yedek askerlik celplerini reddeden bir "refusenik" değildir. Yahudilerin takkesi olan kippayı giyiyor ve Ortodoks Yahudi inancına bağlıdır. Cuma günleri sabahtan ilgi duyanlar için turlar düzenler, ama aynı gün öğleden sonra, Yahudilerce kutsal sayılan ve iş yapılması haram olduğuna inanılan Şabbat, yani Cumartesi gününün başlangıcını Cuma akşamından evinde kutlayabilmek amacıyla Kudüs'e yetişmek için acele edenlerdendir. Cumartesi günleri ise, telefonla kendisine ulaşamaz. "Suskunluğu Bozmak" teşkilatı, haftanın bu gününde suskun kalır.

El-Halil kentinin Yehuda'nın ilgisini çekmesi, sadece orada yerine getirdiği askerlik görevi ile alakalı değildir. El-Halil herhalde Batı Şeria'daki en karmaşık şehirdir. Bu şehir Yahudi ve Müslümanlar için aynı şekilde kutsal bir şehirdir. Çünkü iki din tarafından kutsal kabul edilen İbrahim Peygamberin mezarı burada bulunmaktadır. Aslında, yani demografik bakımdan, El-Halil bir Arap şehridir. Ancak başka Filistinli şehirlerinden farklı olarak Yahudi yerleşimcileri burada şehrin tam merkezinde yaşamaktadır. Bunlar aşırı dindar olup buradaki varlıklarına gerekçe olarak, burada yaşamalarını emrettiğini iddia ettikleri tanrı kelamını gösteriyorlar.

"Yavaş yavaş kemirerek ilerliyorlar", diyen Yehuda, "Teker teker, sonra çifter çifter evleri alıp sonra tüm bir sokağı ele geçiriyorlar. Çocuklarını öne sürüyorlar, böylece çok zor olanı başarıyorlar. Zira askerlerin çocukları tutuklamaları yasaktır. Ayrıca burada güvenli yaşayabilmeleri için tüm çevrenin askerlerle korunması gerekmektedir - buysa Filistinlilerin hayatlarını cehenneme dönüştürüyor.", diye açıklıyor.

El-Halil için askeri jargonda "steril" şehir denmektedir. Bu, şehrin boş olduğu anlamına gelir. Bu "steril" ortamını "kirletebilecek" Filistinliler ya şehrin Filistin Yerel İdaresi'nin söz sahibi olduğu bölgelerine çekilmiştir, ya da sindirilmiş olup sessiz bir şekilde evlerinde kalmayı tercih edenlerdir. Eski bir asker şöyle anlatıyor: "Orada altı ay görev yaptıktan sonra, korunmaya esas muhtaç olanların Yahudilerin değil, Filistinlilerin olduğunu anladım, hem de Yahudilerden. Bu bölgedeki tehlike unsuru, Filistinlileri tehdit eden Yahudilerdir."

Yehuda'nın El-Halil'deki özverili çalışması, aile kökenine bakıldığında şaşırtıcıdır. El-Halil'deki yerleşimciler gibi, kendisi de dindar bir ortamda büyümüştür. Ablası Beytüllahim yakınlarında bir yerleşimci sitesinde yaşamaktadır. Ancak Yehuda

dinini farklı ifa ediyor. El-Halil'deki askeri vazifesi boyunca, yerleşimcilerle aynı dinde görünmemek için Yahudi takkesi olan kippayı bile çıkarmıştı.

Kimseye Arkanı Dönmeyeceksin

Bugün Yehuda Yahudi başlığını yeniden takmaktadır. El-Halil sokaklarını gezerken, mümkünse kimseye arkasını dönmeme gayreti içerisinde. "Çok dikkatli olmalıyım. Polisin beni her an varlığımla yerleşimcileri kızdırdığım gerekçesiyle tutuklaması mümkündür. Ve yerleşimciler birçok kez beni taşlamışlardır." diyen Yehuda'nın cesareti böyle şeylerle kırılmıyor. "Birisinin bir şeyler yapması lazım", diye sözlerini tamamlıyor.

Yehuda sanki El-Halil'deki askerliği süresince gördüğü onca haksızlığın giderilmesi için çalışıyor. Kendisi gibi, birçok askerin yaşadığı yaygın bir travmadan kurtulmak istercesine. Bu travmayı diğer bir asker şöyle anlatıyor: "Ben olayı çok geç kavradım. Çünkü burası sizi duygularınızdan tamamen soyutlayan bir yerdir. Ne olup bittiğini anlama kabiliyetini tamamen yitiriyorsunuz. Ancak daha sonra her şeyin ne kadar insanlık dışı olduğunu, başkalarına böyle şeyler yapmanın ne kadar iğrenç bir şey olduğunu anlayabildim."

Bunlar Filistinlilerin evlerine şiddet uygulanarak zorla girilmesi, Filistinli çocukları taş yağmuruna tutan Yahudi yerleşimcilerin korunması, aylarca El-Halil kenti için yürürlükte tutulan sokağa çıkma yasakları - kısacası askerlere İsrail ordusu emriyle yaptırılan her şeydir. Yehuda durumunu şöyle açıklıyor: "Bir süre sonra, bir eve zorla girmenin doğru olduğuna inanmaya başlıyorsunuz. Ancak bu çelişkili dünyadan çıkmayı başardığınızda gözleriniz açılıyor ve El-Halil'de hâkim düşünce vakumunda neler yaptığınızı idrak etmeye başlıyorsunuz."

Yehuda bugün El-Halil sokaklarından geçtiğinde sorunu şu: Hiç kimse, ne Filistinliler, ne de İsraililer ona nasıl davranacağını kestirememektedir. Uzun boylu, sakallı, atkuyruğuna bağlanmış uzun kıvrıkcık saçlı bu adam hem sokaktaki askerlere, hem de Filistinlilere selam verir. Sadece yerleşimcilerden selamını esirger. Bazı Filistinli çocuklar ona şüpheli bakışlar atar - başında Yahudi kippası bulunan ve İbranîce konuşan biri olarak yerleşimcilerin tarifine fazlasıyla uygundur - öte yandan kendileri ile gülüyor ve Arap arkadaşlarını Müslüman usulü ile yanaklarından öperek selamlıyor. Bugün dünyayı tersine çeviren kendisidir. Filistinlilerle birlikte oturan bir İsraili - bu nerede görülmüş?

Yerleşimci barakalarının yanındaki evlerden birinde, Filistinli Hani, ailesi ile birlikte adeta bir kafeste yaşıyor muşçasına hayatını sürdürmektedir. Zira evin girişi ve bütün ön cephesi sıkı bir tel örgü ile kapatılmıştır. Bunun amacı Hani Bey'in ailesinin evinden çıkmasını engellemek değil, yerleşimcilerin attıkları çürük yumurta ve taşlar nedeniyle camların sürekli kırılmasını önlemektir. Hani Bey'in kız kardeşi bize Arapça ve İngilizce olarak yaşamından bahsediyor - buna yaşam denebilirse: İş ve ev arası bir hayat. Evinden her çıktığında ve her eve geri döndüğünde yerleşimcilerin saldırılarına maruz kalıyorlar. "Bir düşünün", diyor Yehuda, "bu insanlar dostlarıyla bir kahve içmek bile isteseler, önceden

askerlerden izin alıp bunu planlamaları lazım ve çıkış belgelerinin düzenlenmesi gerekir. Böyle bir ortamda arkadaş çevresi gütmek imkânsızdır”, diye anlatıyor.

Ölümümüzü Tarladan Geçerek Sırtımızda Taşıdık

Hani Bey’in babası bir yıl önce vefat etmişti. Ancak şehir içinden geçmesi, “Yahudilere Özel” yolların yerleşimciler tarafından kapatılmış olmasından dolayı mümkün değildi. Bu nedenle Hani Bey ölmüş olan babasının naşını tarlalardan yürüyerek bir cesedi devralan Arap bir ambulansın geldiği bir kontrol noktasına kadar sırtında taşımak zorunda kaldığını anlatan kız kardeşi, yerleşimcilere ait ambulansların Filistinlilerin hastalıkları ile ilgilenmediklerinden yakınıp, hıçkırarak ağlamaya başlıyor.

El-Halil’deki acı gerçeklik adeta ‘Neden?’ diye haykırıyor. Ancak Yehuda’ya göre: “Burası ters bir yerdir. Burada ‘Neden olmasın?’ diye yanıt verilir. Yerleşimciler neden okula giden Filistinli kızlara taş atmasınlar? Neden çete mantaliteleri ile bir Filistinlinin evine girip her şeyi darmadağın etmesinler? Neden Filistinlilerin bu ülkedeki köklerin kuruması için ağaçları kesmesinler? Neden son Filistinli de şehri terk edene kadar sokak sokak ele geçirmeye çalışmasınlar?”

Yehuda’ya göre askerler El-Halil’in gerçekdışı ortamında kayboluyorlarmış. “Kendinizi kaptırıyorsunuz. Buna karşı koyamazsınız. Bir şey yapmak istiyorsunuz, ağızınızı açmak istiyorsunuz, ama emirlere karşı gelemiyorsunuz.”, diyor. “Siz verilen emir, ‘şehrin tüm giriş-çıkışlarını kapatın!’ ise, bunu yapmalıyız. Birçok kez bize: ‘Varlığınızı gösterin!’ emri verilmişti. Bu emrin anlamı, art arda evlere zorla girip arama yapmak ve bu arada aileleri evlerinin bir odasına kilitlemekten başka bir şey değildir. Benim evime birisi böyle zorla girse - hem de hiçbir gerekçe göstermeden, ben nasıl hissederdim kendimi?”

Yehuda bir diğer Filistinli dostunu ziyaret ediyor. Birden küçük çocuklar çığlık atmaya başlıyorlar: “Askerler, askerler!”, diye. Komşu evde bir bölük İsrail askeri evin kapısını bir levye ile zorla açmaya çalışmaktadır. Evin sahibi askerlerin kapıyı vurmaları üzerine yanıt vermemiştir. Yehuda terasa çıkıyor ve askerlere İbranice hitap ediyor: “Selam çocuklar, bir saat sonra tekrar dönmeye ne dersiniz? Adam sadece alışverişe gitmiş. Tekrar geldiğinizde size mutlaka kapısını açacaktır. Böylece hem siz daha az yorulursunuz hem de kapısı sağlam kalır.” Bir anlık şaşkınlıktan sonra yanıt hemen yapıştirılır: “Def ol! Yoksa senin de evine geliriz!”

“Burada olup bitenler, Güney Afrika’daki eski ırkçı Apartheid rejimindeki uygulamalara benzer”

Eve döndüğünde gülümsüyor, Yehuda: “Askerlerin kafası karıştı. Burada ters bir durum var. Ben İsrailiyim ve Filistinlilerle birlikte oturuyorum. Bu onları şaşırttı.” Ev sahibi yerleşimcilerin çocuklara saldırısını gösteren videolar gösteriyor. Ancak internete koyamıyor - yerleşimciler telefon hattını kesmişler ve kimse onu tamir etmeye cesaret edememektedir. Bir yıldan uzun bir süredir evinin telefonu çalışmamaktadır. Çocukları da bizzat saldırılara maruz kalmışlardır. Bir gün

yerleşimci bir kadın Hani Bey'in en küçük oğlunun dişini bir taşla kırmıştır. Oğlan o olaydan beri sadece yarım ağızla gülümser.

Yerleşimciler, polis ve ordunun şiddet eylemlerine karşın ve El-Halil kentinde neredeyse her köşede yerleşimcilerin "Arapları gaz odalarına gönderin" tarzında Nazi-zulmüne gönderme yapan yazıları bulunmasına rağmen, Yehuda cesaretini kaybetmemektedir. Haziran 2005'ten beri "Suskunluğu Bozmak" teşkilatındaki arkadaşları ile birlikte 900'ü aşkın İsrailinin El-Halil kendine gelip buradaki gerçekleri görmelerini sağlamıştır. Bunların arasında, İsrail'in 1967 sınırlarına geri dönmeyi kabul etmesini ve Kudüs şehrinin bölünmesini savunan Yachad partisinin başkanı Yossi Beilin gibi tanınmış politikacılar da vardı.

El-Halil'de geçirdiğimiz bu Cuma günü saatler hayli ilerlemiştir. Yehuda, Kudüs'e giden son otobüsü yakalamak için koşuyor. Birazdan kutsal Şabbat başlayacaktır ve o zaman hala sokaklarda olmak istemez. Yehuda koşarken Filistinliler arkasından el sallar ve askerlerle yerleşimciler şaşkınlıkla bakakalırken ilginç bir manzara ile karşı karşıyayız. Otobüse bindikten sonra sessizleşiyor, Yehuda. Yavaşça İbranice bir şarkı mırıldanmaya başlıyor: "Şalom lakh erets nehederet" ("Selam olsun sana, görkemli ülke"). Ancak otobüs Kudüs'e giden yolda art arda Yahudi'lerin işgal yerleşimlerinden geçtikçe ağızından bu sözler dökülüyor: "Apartheid - Burada olup bitenler Güney Afrika'daki ırkçı rejimin yaptıklarından farklı değil."

Yehuda Şaul ve organizasyonu hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler, internette www.breakingthesilence.org.il adresi altında daha fazla detay öğrenebilir. El-Halil'de faaliyet veren bir diğer uluslararası grubun internet sitesi www.telrumeidaproject.org adresi altında bulunabilir. El-Halil'deki yerleşimcilerin perspektifleri www.hebron.com/1st.html adresinde tarif edilmektedir.

Tek Ulus, Tek Devlet, Tek Savaş(Adil Yapar)

DIE ZEIT

Milliyetçilik tarihi olmayan bir ideolojidir. Bu ideolojinin filizlendiği yerde kan dökülür.

Yazan: Michael Thumann, Alman DIE ZEIT gazetesi

İstanbul - bunda hiç şüphe yok - bir Türk şehridir. Gerçekten mi? Bazen üzerinde Rumca yazılar bulunan mermer kaplamalı bir bina girişi, bazen yüksek yeni binalar ve renkli tabelaların arasında kaybolan eski bir kilisedir, bizi bu şehirde şaşırtan. Veya eski İstanbul'un kalbi İstiklal Caddesi'nde bulunan eski, tarihi geçmişini gururla taşıyan bir iş hanı olan Suriye Pasajı. Altı katlı şehir malikâneleri arasına sıkışmış bulunan Suriye Pasajı'nda bir zamanlar Şam, Beyrut ve Kudüs'ten gelen Hıristiyan tüccarlar mallarını satarlardı. Bugün ise pasajda yer alan kafelerde Türk kahvesinin kokusu, gazete bayilerinde satılan rengârenk dergi ve mecmualar ve Türk bir kürkünün lüks mantoları geçenleri cezbetmektedir.

Bunların arasında bulunan Rumca yazılı eski bir levha neredeyse kaybolmaktadır. Üzerinde "Apogevmatini Gazetesi" diye yazar. Üzeri gri boyayla kapatılmış vitrinlerin arkasındaki odadan "Hoş geldiniz!" diye yankılı bir sesle karşılanıyoruz. Odanın yüksek tavanından flüoresan lambalar sarkmaktadır. Ofiste bulunan eşyalar, dijital öncesi devirden kalmadır: Mektup tartısı, kurutma kâğıdı, mektup ağırlığı, bunların yanında siyah beyaz fotoğraflar, gazete tomarları. Odanın bir köşesinde eskimiş bir bilgisayar vardır. Burası, Türkiye'nin en eski gazetelerinden Rumca Apogevmatini gazetesinin yayın yönetmeni, Mikhalis Vasiliadis'in

dünyasıdır. 68 yaşındaki Mikhalis ve 1925 yılında kurulmuş olan gazetesi, İstanbul'un Türkler için olduğu gibi başka uluslar için de yurdu olduğu bir dönemden kalma tanıklardır. Türkler o zaman şehrin sayısız azınlıklarından bir tanesini teşkil ediyordu. "Ötekiler" ise aynı şekilde buralıydı, kendileri burada doğmuştu, burada doğup ölen babaları ve ataları gibi. Bugünse "ötekiler" şehre ancak ziyaret maksadıyla gelmektedir.

Geçmiş ve şimdiki zaman arasında kalan şeyi, tek bir kelimeye indirgenerek ifade etmek mümkün: Milliyetçilik. Bu kavram 200 yıllık dünya tarihini belirleyen, dalgalanan bayraklar, acımasız savaşlar, ulusal bayramlar, zorunlu göçler, kurulan ulusal meclisler, yapılan katliamlar, toplu saldırılar ve toplu mezarların oluşmasına neden olan bir akımın adıdır. Norbert Elias adlı filozof, milliyetçiliği "19. ve 20. yüzyılın en güçlü inanç sistemi" olarak tarif etmiştir. Bu akıma yüzlerce milyon insan gönül verirken, ona yine yüzlerce milyon insan kurban gitmiştir. Milliyetçilik kavramı, tüm kıtalarda sayısız acıklı kadere sahne olmuştur. Bunlardan biri, İstanbullu bir Rum olan Mikhalis Vasiliadis'in kaderidir.

"Gelin, size şehrimi göstereyim!", diye bize seslenen Vasiliadis ağarmış saçlarından oluşan küçük atkuyruğunu düzeltip mekânını kilitler. İstanbul'un eğlence semti olan Beyoğlu'nun kalabalığı içinde ilerlemektedir. Rumlar buraya Pera derlerdi, burası onların semtiydi. Vasiliadis dört şeritli Tarlabası Caddesine geldiğinde duraklayıp, karşıda duran tarihi, alçı süslemelerle kaplı süslü binayı gösterir. 1950'li yıllarda burada ailesinin oturduğunu söylüyor. Hemen yanlarında Türkler, üst katta Ermeni bir kadın olan Madam Mariya, üçüncü, dördüncü ve beşinci katlarda yine Rumlar yaşarmış. "Çok iyi bir evdi, herkes herkesle çok iyi geçinirdi", diyor. Binanın hemen sağında hâlâ ayakta kalmış bir polis karakolu bulunur. Karakolun karşısında, baş komiserin her gün özel fiyatla kurabiye aldığı ve her öğlen tatilinde bir el tavlâ oynadığı bir pastane vardı. Tepenin arkasında Aya Eleni ve Aya Konstantin adlı Rum kiliseleri vardı. "Burası bizim İstanbul'umuzdu.", diyor Vasiliadis. Takvimler 6 Eylül 1955'i gösterene kadar.

Bu sıcak yaz gününün sabahında, o zamanlar 16 yaşında olan genç Mikhalis Vasiliadis Aya Sofya'nın yakınındaki Mısır Çarşısı'nda çalışıyordu. Buradaki konfeksiyon dükkanlarının yüzde sekseni Rum, Ermeni ve Musevilere aitti. Onlar Türkiye'deki ticari hayatın belkemiğini oluşturmaktaydı. Onların dükkânlarının bulunduğu sokaklarda o sabah garip kılıklı kimseler devriye gezmeye başlamıştı. İstanbullu olmadıkları her hallerinden belliydi. Hayatlarında ilk kez boyunlarına kravat bağlamış ve garip bir moda uyararak bellerinde katlanan birer çapa taşıyorlardı. Vasiliadis, "Türk tüccarlar bize gelip, dükkânlarımızı kapatmamızın daha iyi olacağını söylediler.", diye o günü hatırlıyor. Patronu bu tavsiyeye uyararak kepenkleri indirmiştir. Vasiliadis ise eve koşmuştu. O zamanlar seçkin bir alışveriş caddesi olan ve Grand Rue de Pera olarak adlandırılan İstiklal Caddesinden geçtiğinde, Türklerin bazı dükkânların camlarına taş atmaya başladığını gördü. Hesaplaşma başlamıştı.

“Bugün komiser değilim. Bugün Türk’üm.”

Evine vardığında binanın Türk kapıcısı Ahmet ona “Çabuk, saklan!” diye seslenirken, evin önünde Türk bayrağını sallıyordu. Kısa süre sonra elleri taş ve sopalı bir yığın adam evin önünden geçti. Pastaneye giderek camlarını indirmeye başladılar. Pastanenin Rum sahibi, defalarca birlikte tavla oynadığı baş komiserden yardım diledi. Aldığı yanıtı, o gün her polisin yardım dileyen Rumlara verdiği bir yanıtı: “Bugün komiser değilim. Bugün Türk’üm.”

Hiç değilse evin kapıcısı Ahmet Rum komşuları için çaba sarf etmişti. “Burada sadece Müslümanlar yaşar” diye bağırırken, evin önünde Türk bayrağını sallandırıyor. Ancak son yağma ekibi geçtikten sonra, bayrağı bodrumda saklayıp, eline gıcır gıcır katlamalı bir çapa alarak yağmacıların peşinden koşup onlarla birlikte Rum evlerinin camlarını kırmaya katıldı. Vasiliadis’e göre, Ahmet onları patronları olduğu için korumuştur. Daha sonra evlerini tahrip ettiği insanlar ise, onun için sadece sıradan Rumlar’dı.

Yağmacı gruplar bu şekilde ertesi sabaha kadar 3 bin beş yüz ev ve 4 bini aşkın dükkân ve ofisi tahrip etmişlerdi. 72 tane kilise ve 31 tane okulu kundaklayıp, mezarlıklarda tahribat yapıp yağmacılık etmiş, gayrimüslim kadınların ırzına geçmiş ve 30 kişiyi öldürmüşlerdi. Vasiliadis iki gün sonra Mısır Çarşısı’ndaki işine döndüğünde, Rum, Ermeni ve Musevilere ait dükkânların tamamı tahrip olmuştu. Türklerin dükkânlarına ise dokunulmamıştı. “Onlar olaylar öncesinde itina ile işaretlenmişti.” Hiçbir şey tesadüfe bırakılmamıştı. İstanbul’da bu suçları işleyenler, sadece galeyana gelmiş kızgın bir halk yığını değildi. Bu şehir, devlet tarafından organize edilmiş toplu bir cinayete sahne olmuştu.

Dönemin Başbakanı Adnan Menderes, daha sonra kendi yargılanması sırasında olaylar hakkında şöyle demiştir: “Bazı camların indirilmesine göz yummuştuk.” Ancak esas olay bunun çok ötesinde bir şeydi. Adnan Menderes kontrollü bir şekilde milliyetçi güçlerden istifade ederek, dikkatleri ekonomideki başarısızlığından başka olaylara çekmek ve Kıbrıs sorunu konusunda kendine avantaj sağlamak için onları kullanmıştı. Kendi “Demokrat Partisi”, olaylardan birkaç gün önce işçi ve polislerden oluşan grupları organize etmiş, onları çapa ve benzeri aletlerle donatmış ve otobüslerle İstanbul’a getirtmişti. Türk istihbarat teşkilatında çalışan bir ajan, Yunanistan’ın Selanik kentinde bulunan Atatürk’ün doğduğu evde bir bomba patlatarak, saldırılar için bir bahane oluşmasını sağlamıştı. Milliyetçi medya ise, halkı galeyana getirmek için bu haberi 6 Eylül 1955 tarihinde sürmanşet olarak yayınlamıştı. Artık olaylar kendi gidişatında gelişmekteydi. Aynı günün akşamında, İstanbul Emniyet Müdürü Başbakan ve Cumhurbaşkanı’nı tahribatlar hakkında bilgilendirmiştir. Bunun üzerine iki lider memnun bir şekilde saat sekiz on beşte Ankara trenine binip şehirden ayrılmışlardır.

Milliyetçilik, galeyana getirilmiş yığınların kızgınlığının erk sahibi kimselerin son ayrıntısına kadar planlanmış savaş taktiklerinin bileşimidir. Masa başında cinayet işleyenlerle şiddet uygulayanlar ülkedeki zayıf kimselere karşı ittifak kurduklarında, ölümcül bir ideoloji oluşmaktadır. Kovulmalar ve zorunlu göçler,

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

sistemli bir hazırlık, planlı bir propaganda ve üstten gelen emirleri gerektirir. Önce fikir doğar, sonra tüfek ve baltalar dağıtılır.

Yine de insanlık suçu işleyen devlet adamları sıralamasında Adnan Menderes çok gerilerde yer alan birisidir. Kendisinden daha birkaç yıl önce, Avrupalı hükümet başkanları ve diktatörleri çok uluslu Avrupa kıtasını geniş çapta yarmış, milyonlarca insanı yurtlarından edinmiş, zorunlu göç ettirmiş, katletmiş veya ölüm fabrikalarında gaz odalarına sokmuştur. Özellikle Hitler yönetimindeki Almanlar çığırından çıkmış milliyetçiliğin en çirkin tablosunu sergilemişlerdir. Bundan farklı olarak, Gürcü asıllı komünist Josef Stalin Rus milliyetçiliği vasıtasını kullanarak birçok halkı toplu halde göç ettirmiş veya yok etmiştir. İngiliz Winston Churchill ise 1945 yılına kadar yapılan savaş konferanslarında milyonlarca Polon ve Alman vatandaşın zorunlu göç ettirilmesini kabul etmiştir. Çek Eduard Beneş ise, sürgününden başkent Prag'a döndüğünde, uzun zamandan beri güttüğü savaştan sonra kendi sınırları dâhilinde kalan Sudetenland Almanlarının göç ettirilmesi planını gerçekleştirmiştir.

Yabancıları tecrit etmek, kimlik belirlenmesi için kullanılan bir yöntemdir.

Ulus devletlerinin oluşması ile birlikte, 19. yüzyılda "egemenlik" ve "etnik temizlik" kavramları da ortaya çıkmıştır. ABD örneğindeki gibi birçok etnik grubun ulusal bir fikir altında bir araya geldikleri siyasi bir ulustan farklı olarak, Orta ve Doğu Avrupa'da münferit uluslar kendi devletlerini kurmuş ve artık yabancıların bulunmasına müsamaha göstermemeye başlamışlardı. Ancak bu devletlerin çıkış noktasını oluşturan büyük devletler genellikle çok uluslu imparatorluklardı ve fethettikleri şehirler çok kültürlü bölgelerdi. Eski imparatorluklardan ayrılıp "hürriyet"e kavuşmak ve ulusal topraklar için verilen savaşlar kısa bir sürede ulusal homojenlik savaşı haline geliyordu. Yabancıları tecrit etmek, kimlik belirlenmesi için kullanılan bir yöntemdir. Alman müellif Carl Ludwig Börne'nin 19. yüzyılda "Ulusların Baharı" olarak adlandırdığı akım, daha sonra Avrupa'nın birçok yerinde sınır tanımayan bir ırkçılığa dönüşmüştür.

"Yunanistan'ın 1821 yılında kurulması İstanbul'un kozmopolit Rumları için uzun zaman bir cazibe teşkil etmiyordu. Osmanlı Devleti'nin bu çok dilli, capcanlı metropolü bizim vatanımızdı, Mora yarımadası ve Atina'da yaşanan bir takım ayaklanmalar sonucu oluşmuş, kırsal ve gelişmemiş 'Nea Ellas' değil." diye açıklayan Mikhalis Vasiliadis, "Ancak milliyetçilik yayıldıkça, biz de kendi kimliğimizi benimsemek ve bu yeni oluşumu kabullenmek zorunda bırakıldık.", diye ilave ediyor.

Yunanlardan önce Sırlar aynı yolu yürümüşlerdi, onlardan sonra Bulgarlar, Rumenler, Çekler, Lehler de ulusal devletlerini kurmuşlar ve birden sınırları dâhilinde yalnız olmadıklarını, aksine azınlıklarla birlikte yaşamaya mahkûm olduklarını anlamışlardı. Hiçbir yerde toplumların yerleşim sınırları yeni devlet sınırları ile örtüşmüyordu. Her ikisini iyi kötü bir araya getirebilmek için, Güneydoğu Avrupa 200 yıl boyunca savaşlar yaşadı. 1821 yılındaki Yunan ayaklanmasından 1912/13 yıllarındaki Balkan savaşlarında yaşanan katliamlara kadar, Ermeni milliyetçilerin Türklere yaptıkları saldırılardan, Türklerin 1915

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

yılında Anadolu Ermenilerine yönelik işledikleri geniş çaplı katliamlara kadar. Bu savaşlar, 1990'lı yıllarda Hırvat ve Sırlar Bosna-Hersek'te Müslümanları yurtlarından edinmeye ve binlercesini öldürmeye başladıklarında yeniden alevlenmişti.

Yunanlar ve Türkler, 1920'li yılların başında kendi topraklarını yabancılardan arındırmak için çok özel bir yöntem bulmuşlardı: Mübadeleyi. 1923 Lozan antlaşmasına göre bir milyonu aşkın Rum, Anadolu'yu ve yarım milyon kadar Türk, yeni Yunanistan'ı terk etmek zorunda kalmıştı. İstanbul Rumları ve Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar bu uygulamalardan muaf tutulmuştu. Böylece onlar artık Türk-Yunan sorununun esirleri haline gelmişlerdir.

6 Eylül 1955 tarihli Türk 'Bartolome' gecesi (24 Ağustos 1572 tarihinde Fransa'da Protestan dinine bağlı Hügenot'lara karşı yapılan toplu kundaklama, yağma ve katliamların yapıldığı bir gece) kısa süre sonra baş verecek olan Kıbrıs sorunun arifesinde gelişmişti. Bu tarihten sonra İstanbullu Rumların hayatı önemli oranda zorlaşmıştır. Mikhalis Vasiliadis, "Türk-Milliyetçi Öğrenci Hareketi nedeniyle Üniversiteyi terk etmek zorunda bırakıldım.", diye açıklıyor. "Rumca bir kelime söylediğimizde, hemen fırça yedik: 'Burası gâvur memleketi değil!', diye".

Rumlardan İstanbul'da daha fazla vergi alınır ve onlara daha az maaş ödenirdi

Bu olaylardan sonra ayrımcılık hareketleri artmıştır. Rumlardan daha fazla vergi alınır ve trafik kazalarında daima Rum sürücü suçlu bulunurdu. Okul ve üniversitelerde Rumlara kötü davranılmaya başlandı. 1964 yılında Kıbrıs sorunu başladığında, Türk İçişleri Bakanlığı bir gecede 12 bin İstanbullu Rum'u sınır dışı etmiştir. Genç muhabir Vasiliadis, Rum gazetelerindeki makaleleri yüzünden 10 yıl süren bir mahkeme davası ile bezdirilmeye çalışıldı. "Yaşam, moral ve ekonomik bakımından çekilmez olmuştum.", diyor.

1974 yılında Kıbrıs Harekâtı başladığında, Mikhalis Vasiliadis artık bezmiştir. İstanbullu Rum annesiyle birlikte kendisi için gurbet olan, tek uluslu bir devlet olan Yunanistan'ın, başkenti Atina'ya göç eder. Orada bir süre öncesine kadar hüküm süren cunta rejimi yeni devrilmişti ve yeni kurulan demokratik bir hükümet ilk adımlarını atmaya başlamıştı. Vasiliadis burada da muhabir olarak çalışmaya devam etmiş ve kısa süre içinde yeniden sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır. "Biz İstanbullu Yunanlar Atina'daki milliyetçiler tarafından sıcak bir şekilde kucaklandık." diye açıklıyor, Vasiliadis. *Konstantinopoli* (İstanbul) gazetesi, kendisinin makale yazmasını istedi. Ancak kısa süre sonra yayın yönetmeni ile fikir ayrılığına düşmüştür. "Türkler hakkında atıp tutmak, onlarda çok moda bir davranıştı", diyen Vasiliadis, "Yazıların içeriği ne kadar ırkçı olursa, o kadar iyi sayılıyordu. 'Türkler düşmandır, barbarlardır, değersizdir' diye mesajlar yayınlanıyordu.", diye ilave ediyor ve, "Tüm gazeteye militan, intikam isteyen bir hava hâkimdi: 'Aya Sofya Bizimdir!', şeklinde." diye sözlerini tamamlıyor.

Vasiliadis kısa sürede Türk-karşıtı bu cepheden kaçmış, başka İstanbullu sürgünlere ait bir gazeteye gitmiştir. Orada Kuzey Yunanistan'da Yunan ve

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Müslümanlar arasındaki kavga hakkında yazıyordu. Söz konusu, güya 25 santimetre fazla uzun yapılmış ve bundan dolayı yıkılmak istenen bir cami minaresiydi. "Ben minarenin yıkılmamasından yana görüş belirtmişim", diyor. "Bunun için başka gazetelerin yazarları benim için, 'Türkiye yalakası' sıfatını kullanmıştı.", diye ekliyor. Vasiliadis ve milliyetçi karşıtları birbirlerine karşı hakaret nedeniyle manevi tazminat davaları açıp duruyordu.

Vasiliadis beş yıl önce tekrar Türk vatanına dönmüştür. Günlerini burada mektup tartısı, mürekkep kurutma kâğıdı ve gazete tomarları arasında geçirmektedir. Artık çok az İstanbul'un okuyup yazabildiği bir dilde yazmaktadır. 15 milyon nüfuslu bu şehirde hâlâ yaklaşık 2 bin Rum yaşamaktadır, *Apogevmatini* gazetesinin tirajı ise 600'dür. Vasiliadis'in arkasında iki resim asılıdır. Birisi Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü, diğeri ise 2007 yılının Ocak ayında Türk bir milliyetçi tarafından İstanbul'da öldürülmüş olan cesur Ermeni gazeteci Hrant Dink'e ait. Türk futbol taraftarları ve polisler katilin bu eylemini alkışlamışlardır. Bu tür milliyetçiler için bir ulus hiç bir zaman yeterli derecede temiz olamaz.

Vasiliadis'e göre Yunanistan'da da durum farklı değildi. Ancak, "Yunanistan seksenli yıllardan beri, milliyetçi kafaların biraz olsun düzelmesine neden olan, küçük bir mucize yaşamıştır.", diye açıklıyor. Bahsettiği mucizenin adı, Avrupa Birliği'dir. Kendisine göre, Yunanistan tartışmaların sık sık bıçak çekerek sonlandırıldığı bir Balkan ülkesi halinden, demokratik ülkelerin arasında sıradan bir ülke haline gelmiştir. Buysa milliyetçiliğin şiddetini azaltmıştır.

Vasiliadis, Türkiye'nin de geçtiğimiz yıllarda Başbakan Tayyip Erdoğan yönetimi altında büyük adımlarla ilerleme kaydettiğini söylüyor. Tarihte ilk kez etnik çeşitlilikten bahsedilmektedir. 2005 yılında İstanbul'da 1955 yılında Rumlara karşı işlenen suçlarla ilgili bir sergi açılmıştı. Buna rağmen, öldürülen Hrant Dink'in resminin önünde konuşan Vasiliadis'e göre Türk milliyetçiliğinin kuru hala sönmüş değil. Onu söndürmek için, kendisi birçok Yunan'ın hiddetle karşı çıktığı bir yolu öneriyor: Türkiye'nin AB üyeliğini.

Cihad Neden İşe Yaramıyor? (Ekrem Senai)

Yazan: Mark LeVine

Gazze’de sıcak bir Eylül günüydü ve Hamas’a bağlı bir gazetenin ofisinde oturuyor, bir Hamas entelektüeliyle sohbet ediyordum. Beni Kudüs’ten getiren Fransız haber grubu, kamera ekipmanlarını toplarlarken fırsatını yakalayıp konuyu Gazze’deki son olanlardan çıkartıp, beni uzun süredir rahatsız eden daha temel bir konuya getirdim: *"Konuştuklarımız kayıt dışında kalacak, Filistinlilerin işgale direnmek için sivillere yönelik şiddetine ahlaki veya yasal hakları olup olmamasını bir kenara bırakın. Gerçek şu ki, bu işe yaramıyor"* dedim.

"İsraili sivillere yönelik intihar bombaları ve diğer saldırılar, ancak işgali konu dışında tutmaya yarıyor ve bu şekilde medya şiddete odaklanırken, İsrail’e daha büyük yerleşimler oluşturmak için imkan tanınıyor..." Cevabı, açık sözlülüğüyle beni şaşırttığı gibi, ifade ettiği anlamıyla iyice kafamı karıştırdı:

"Şiddetin işe yaramadığını biliyoruz, fakat bunu nasıl bitireceğimizi bilmiyoruz," dedi.

El Aksa intifadasında iki yıldan fazla, El Fetih kontrolündeki Filistin Otoritesi, İşgal edilen toprakların küçük bir bölümünde bile etkili bir yönetim sunmaktan aciz

kaldı ve süregiden işgale direnemediği için Hamas, giderek Filistin politikasında en göze batan alternatif olarak belirginleşmeye başladı.

Hareketin ve Filistin liderlerinin karşı karşıya oldukları en temel sorunlar olan İsrail'in genişlemesini engellemek ve gerçek bağımsızlığı getirecek bir barış anlaşmasını sağlamak konusunda Hamas'ın, işe yaramadığını herkesin bildiği mevcut stratejiye devam etmek dışında en ufak bir fikri yoktu.

Hamas'taki yaratıcılığın eksik olması Filistin politikasını şekillendirmesini engelliyordu, bu yüzden popülerliği düşüktü, oyları yüzde yirminin altında seyrediyordu.

Fakat, 2002'de, ortada görüşmeler yokken, tüm şehir bölgeleri, örneğin Nablus ve Cenin harap edildi; İsrail Batı Şeridi boyunca kaos çıkarmaya ve bu şekilde Filistin otoritesinin zayıflatmaya başladı. Hamas'ın gücü hızlı bir şekilde yükselişe geçti.

El yapımı füzeleri cephaneliğine eklemenin yanında, Hamas fikir oluşturma zahmetinden de bu şekilde kurtulmuştu.

Politik başarısızlıklar tarihi

2002'ye kadar Hamas veya diğer Filistin hareketlerinin şiddet kullanmaktan başka çok fazla bir seçeneği yoktu.

Osmanlı zamanında ilk Yahudi arsa alımlarına göz yumulmuş, hemen hiçbir lokal bağı bulunmayan arsa sahipleri köylülerin ektiği toprakları hatırı sayılır fiyatlara satmış, yöneticiler demokrasiyi ve işçiler için daha iyi koşulları reddetmişti. Filistin elitlerinin birçoğu İngiliz mandası bitiminden hemen önce ülkeden kaçmış, en önemli kuruluş safhasında Filistin toplumu ulusal kaygılarını dar politik, hizipçi, ekonomik ve kişisel çıkarlardan önde tutacak politik ve ekonomik liderlikten yoksun kalmıştı.

Filistin'i 1917'de alan Britanya, mandalaştırarak Siyonist ulusal amaçları desteklerken; yerli Filistin halkının yurttaşlık ve dini haklarını "korumak" adına hiçbir şey yapmadı.

Bağımsız ve güçlü Filistin politik kurumlarının gelişimine izin vermek demek Yahudi ulusal yurdunun oluşturulmasına engel olmak demektir. Ve böylece, sömürge yönetimi, Filistin toplumunun daha muhafazakar ve yozlaşmış eğilimlerini sistemli bir şekilde teşvik edip, yetkin liderliğin ve demokratik seçimlerin engelleyicisi oldu.

Filistin'de 1948'de kaçınılmaz olan savaş patlak verdiğinde, Filistin toplumundaki sosyal, politik ve ekonomik zayıflıklar ; sözde yardım etmek için bölgeyi işgal eden Arap komşuların bağımsız Filistin'e karşı çıkmasıyla iki katına çıktı ve hiç mümkün görünmeyen Siyonist/İsrail zaferine bu şekilde zemin hazırladı.

1948'den sonra bağımsız Filistin'in gelişimi için bir imkan bırakılmamıştı, çünkü Gazze ve Batı Şeridi Mısır ve Ürdün hakimiyetindeydi, hatta FKÖ'nün 1964'te kuruluşundan sonra bile böyleydi.

İlk intifada

İsrail, 1967 işgalinden sonra elde ettiği İşgal Sınırlarının kontrolünü tehdit edecek FKÖ tabanının oluşmasına engel olmayı başardı.

Fakat bu, sofistike bir sivil toplum yapısı ve sosyal ağların gelişimini engelleyemedi. 1987'nin sonlarına doğru patlayan ilk intifadanın başarısına yol açan işte buydu.

İntifada başarısının arkasında, geniş sosyal tabanı ve şiddete dayanmayan protestolar, örneğin ticaret ve vergi grevleri ; yolları kapatmak gibi eylemler vardı.

Fakat gençlerin güçlü İsrail 'Goliath' ordusuna sembolik taş fırlatma eylemlerine karşın, İsrail'in askeri gücü ve ayırım gözetmeyen güç kullanması sonucu, onbinlerce Filistinli tutuklandı. Bütün bunlar Filistin toplumunu çok yıprattı, 1991'de Körfez savaşı çıkıncaya kadar intifadanın gücü büyük ölçüde zayıflamıştı.

Ne FKÖ'nün 1988'de terörizmi reddetmesi, ne de o yılın başında Hamas'ın ortaya çıkması bu dinamiği değiştirmeyecekti.

İsrail, İşgal Sınırları içinde kontrolünü sağlamak için Filistin aktivizmi tehditini ortadan kaldırmıştı.

Sivil toplumu önemsememek

Oslo'da , Körfez savaşı arifesinde Madrid barış görüşmelerine liderlik eden Filistin sivil toplumu ve lokal müzakerecileri baypas edildi.

Oslo anlaşması arifesinde kurulan Filistin Otoritesi büyük ölçüde Tunus'taki FKÖ yetkilileri tarafından yönetildi, bunların Filistin'le bir ilgileri yoktu.

Gerçek niyetlerin ne olduğu belli değil ama anlaşma sonucu talep edilen İsrail'in geri çekilmesini sağlamak değil, yeni kurulan politik gücün sağlamlaştırılması, İsrail sponsorluğundaki monopolilerde refah ve himaye, geniş-ölçekli uluslararası yardım ve diğer birçok rüşvet formu haline dönüştü.

İsrail'in Oslo Filistin eliti üzerindeki hakimiyeti; Filistin Otoritesinin, İşgal Edilen Sınırlarda İsrail'in polis gücü gibi kullanılmasına fayda sağladı- kontrole ve gerektiğinde süregiden işgale yönelik direnişi bastırmaya... Filistin yasama kurulu ve yargısı, sınırlarda yaşayan vatandaşlar için son derece önemliydi, özellikle marjinalize edildiler.

Şiddete dayanmak

Tamamen proses dışında bulunan birkaç gruptan biri olan Hamas, bağımsızlık için alternatif strateji önermek üzere konumlandı.

Filistin otoritesinin kurulduğu 1994'te, Hamas, odağını FKÖ'nün bir nesil önce karakterize ettiği şiddet kullanımına çevirdi.

Bu strateji, İsrail'in sınırları üzerindeki kontrol matrisini güçlendirmekten başka bir işe yaramadı. (yakın zamanda büyük bölümü Batı Şeridinin içinde yapılan Ayırma Duvarının yapılmasına da zemin sağladı).

Roketler veya intihar bombalarıyla ortaya çıkan ahlaki ve legal sorunlar bir yana Hamas ve diğer militan grupların anlamakta zorlandığı şudur ki; terörizm, demografik, askeri ve politik olarak güçlü olmadıkça, işgalciyi defetmek için başarılı bir yöntem değildir.

Bu durum Cezayir'de, Vietnam'da ve hatta Lübnan'da geçerliydi ama Filistin'de hiçbir zaman geçerli olmadı.

El Aksa intifadasının patlamasıyla, Hamas'ın şiddete bağlılığı - hem retoriğinde, hem de eylemlerinde- Filistin direnişinin diğer formlarını gölgeledi, İsrail'e sınırlarında daha büyük şiddet uygulamak için gerekli bahaneyi sağladı.

Kaos ve anarşi

Bu dinamik, intafawda terimini türeten bir kaosa yol açtı (fawda Arapça'da kaos veya anarşi anlamına gelir) ve el Aksa intifadası sırasındaki yaşamla karakterize edilen kaos ve anarşiyi tanımlamak için kullanılıyordu.

Hem Hamas, hem de Fetih, kaçırılmalara, işkence ve cinayetlere başladı ve bu da Filistin sivil toplumunun işgale karşı pratik direniş stratejisi oluşturması yolunu tıkadı.

Hamas'ın ana direniş taktiği olarak şiddete dayanması, İsrail'in 2006 seçimlerinde Filistin'i coğrafi ve politik olarak ikiye bölmesi başarısına fırsat hazırladı.

Batı Şeridinde, sınırsal çatışmalar ve yerleşimler devam ederken, İsrail, işbirliğine daha yakın duran Fetih'i destekledi. Hamas ise, Gazze hapisanesine gönderildi.

2007'nin başında, durum o kadar kötüydü ki Gazzeliler İsrail helikopter ateşi altındayken, bir yandan da, Hamas ve Fetih arasında sokak savaşları oluyordu.

Hamas ve Fetih sivil savaşa doğru gittikçe, Hamas İsrail'e istediği kozu vermiş oluyordu.

İsrail, Hamas'ı hep FKÖ'ye karşı, Filistin ulusal hareketini politik ve sınırsal olarak zayıflatacak ve bölecek bir alternatif olarak görmüştü ve sonunda öyle de oldu.

Sivil toplumun durdurulması

2008 başında, İsrail'in kuşatması işleri o kadar umutsuz bir hale gelmişti ki artık Gazzeliler, yiyecek, ilaç ve diğer ihtiyaçlarını sağlayabilmek için Gazze ve Mısır arasındaki duvardan komşu şehirlere kaçarak orada birkaç gün kalmak zorunda kalıyorlardı.

Bir grup STK, vatandaşların katılımıyla, güney sınırında, Erez'de sembolik anlamı olan bir yürüyüş düzenledi, ama bir dizi silahlı Hamas polisi 5000 yürüyüşçüyü geçişin yarım mil güneyinde durdurdu.

Bölgedeki mücadelenin yönünü değiştirmek imkanını aramak yerine- ki uluslar arası yasalarla desteklenen kitlesel sivil başkaldırı niteliğindedir ve İsrail'in yere sağlam basmasını engelleyebilirdi- Hamas, yürüyüşü durdurarak İsrail isteklerine hizmet etmeyi tercih etti.

Aynı gün, Hamas Sderot'a roket saldırısında bulundu, küçük bir İsrail'li kızı yaraladı, ve bu şiddet döngüsü devam ederek Aralık-Ocak savaşıyla neticelendi.

Cihad ama nasıl bir cihad?

Hamas kurucusu diyor ki "Filistin Sorununa Cihad dışında bir çözüm yoktur " (13.kısım). Belki. Ama nasıl bir cihad?

Eğer "cihad bir yol"sa (8.kısım), onun üzerinde gidebilecek tek araç şiddet midir?

Martin Luther King de kutsal bir savaş yaptı, ondan önce Gandi'nin yaptığı gibi, ve daha sonra Psikopoz Tutu'nun yaptığı gibi. Filistinliler de birden fazla çeşit cihad açmışlardı.

Aslında, son on yılın çoğu - aslına bakılırsa, 42 yıllık işgal boyunca - günlük hayatında işgale sayısız engeller bulmaya çalışarak, Filistinliler çok önemli şiddet dışı bir direniş oluşturdular.

Filistinlilerin işgal sınırlarında gerçekleştirdiği binlerce şiddet dışı protestonun bir çoğu medyada yer almazken, hemen hepsi İsrail tarafından, şiddetle bastırıldı.

Başarılı şiddet dışı hareketler, örneğin ABD'de, Hindistan'da veya Güney Afrika'nın birçok kesiminde, başarılı oldu çünkü, Gandi'nin deyimiyle, onlar "yanlış yaparı dönüşür, zora başvurma" ilkesini takip ettiler.

Gandi'nin açıkladığı gibi, şiddet dışılığın amacı karşısındakinin işbirliğini sağlayarak çatışmaya son vermeyi başarmaktır, kullanmak demek birinin rağmına adaleti azaltmak değil, yansıtmaktır.

Aynı zamanda, Gandhi anladı ki işgalcinin dönüşmesi toplumdaki baskıcı sosyal ve ekonomik ilişkileri dönüştürmeden başarılmaz.

Sosyal Refah hizmetleri ile hemhal olan, popülerliğini ahlaki çürüme karşılığı ve sosyal adalet retoriğine borçlu olan sosyo-dini bir hareket olarak Hamas, bu yolu izlemek üzere çok iyi pozisyonlanmıştı.

Fakat, ilk intifadanın deneyimlerinden ve diğer ülkelerdeki başarılı aktivizm örneklerinden ders çıkarmak yerine, geriye baktı, gerçek özgürlük ve gelişme konusunda sicili pek parlak olmayan devrimsel şiddete yöneldi.

İsrail'in denormalizasyonu

Güney Afrika'lı bilgin David Theo Goldberg'e göre, kendi ülkesinde ayrımcılığın ortadan kaldırılması, İsrail işgalinin denormalize edilmesinin önemi konusunda iyi işaretler veriyor. Amaç, dünyaya İsrail eylemlerinin normal olmadığını, ve kendini koruma veya güvenlik ile meşrulaştırılmayacağını göstermek olmalı.

Halbuki bunu yapmak yerine, Filistin terörizm yanlıları, önce FKÖ ve daha sonra Hamas ve diğer gruplar, işgali normalize etmeye yardımcı oldular, İsrail hükümetinin her zaman yerleşimlerle ilgili işgallerini, güvenliği için meşru olduğunu savunduğu bir hale getirdiler.

Retorik konuları da...

Geçmiş yıllarda bazı Hamas liderleri gururlu bir şekilde "Filistinlilerin endüstrisinin ölüm" olduğunu ve yaşlı insan ve çocuklardan oluşan "insan kalkan"ları oluşturmaktan, veya Yahudi çocuklarının bulunduğu yerde öldürüleceğinden bahsediyorlardı (Hamas sözcüsü Mahmud Zahar'ın 5 Ocak'ta televizyondaki konuşmasından), hareket Gazze kuşatmasının şiddetlenmesine yardımcı oldu, kuşatmayı normalize etti ve Müslüman irrasyonelitesi ve vahşiliğini stereotipleştirdi.

Ayrıca, bu tip ifadeler medya ve halkta İsrail liderleri tarafından sarfedilen benzer ırkçı ve bağnaz sözleri en azından umursamama ama çoğu zaman onaylamayı da kolaylaştırdı.

İsrail ve Hamas arasında 2008 Haziranında yapılan ateşkes bozulduğunda, Kassam roketlerinin tekrar fırlatılması - her ne kadar İsrail provakasyonlarına karşılık olsa da - İsrail'in kitlesel karşılığını, hem kendi vatandaşlarının, hem de Amerikalıların büyük çoğunluğunun gözünde normalleştirdi.

Öyle ya, hangi ülke kendi sınırları içine kendi çocuklarını kalkan olarak kullanan ve aynı zamanda dünyanın gözü önünde diğerlerinin çocuklarını öldüreceğini de söyleyen vahşilerce atılan binlerce rokete karşı kendisini askeri karşılık vermeye mecbur hissetmez ki?

Gazze'nin küllerinden bir fırsat mı?

Son birkaç haftada gerçekleşen büyük vahşetin içinde gerçeği ortaya çıkaran bir ışık, İsrail'in Gazze'de orantısız güç kullanımı ve ayırım gözetmeksizin vahşeti oldu. Daha önce işgalin anormalliğini anlayamayan milyonlarca insan bu şekilde anlamaya başladı.

Bu ortaya çıkış, Hamas'a İsrail/Filistin'in geleceği ile ilgili tartışma koşullarını değiştirme şansını verdi.

Bu durum, Filistin toplumunun (ve isteksiz olmasına karşın İsrail toplumunun da) sınır üzerinde rekabete dayanan iki devletli hareket paradigmasından uzaklaşıp ortak bir gelecek belirlemesine yardımcı olacak bir şans olabilirdi.

Böyle bir ilişki, ancak İsrail ve Filistinlilerin hükümet, sınır ve hatta kimliklerini paylaşarak her iki toplumun birçok üyesinin yararına bir birlikteliğin başarılması fikrine dönüşmesi sayesinde başlayabilirdi.

Bu noktada, İsrail solunun bu çeşit iki devletli bir programa sahip olduğunu not etmekte fayda var. Kendi adına, FKÖ 1969'da Manda Filistin üzerinde "seküler demokratik devlet" isteyerek buna çok yaklaşmıştı.

Fakat, bu fikir, Filistin milliyetçiliğinin gerçekleşmesi için merkezi strateji olarak terörün kullanıldığı bir ortamda filizlenme şansına hiçbir zaman sahip olmadı.

İki devlet stratejisi Oslo barış prosesinde Temmuz 2000'de Camp David'de çöktüğünde, Filistinlilerin tartışma şartlarını değiştirme imkanları vardı.

Özelde Hamas, İsrail'in son teklifine Yaser Arafat'ın verdiği "Hayır"a alternatif bir söylem sunabilirdi.

Fakat bu gerçekleşmedi.

El Aksa intifadası

Bunun yerine, bu önemli zamanda Filistin toplumunda liderlik boşluğu oluştu ve tam bu zamanda Likud lideri Ariel Şaron'un barış prosesini bir kenara atarak Haram-el Şerif ziyareti gerçekleşti.

Şaron'un hedefi Filistin'lilerin şiddetle karşılık vermesini sağlamak; dikkatleri İsrail'in aslında Filistinlilere Camp David'de hiçbir pratik anlaşma sunmadığı gerçeğinden kaçırmaktı.

Bu sembolik ama politik olarak hiçbir anlam verilemeyen ziyareti el Aksa intifadasının kıvılcımı oldu.

Bazıları yeni intifadanın başlamasının Şaron'un ziyaretine karşı şiddete dayanan protestolar şeklinde olmasını eleştirdi. Başka seçenekler de vardı.

Cami imamları ona çay ismarlayabilirdi, medyanın önünde kibarca ama sıkı bir şekilde Oslo boyunca şiddetlenen işgal durumunda Yahudi ve Filistinlilerin nasıl barış içinde yaşamalarını beklediğini sorabilirdi.

Sharon'un ne cevap vereceğini bilmek imkansız, ama, bu şüphesiz onun dengesini bozacak, ve herkesin barış prosesi sırasında işgal anormalliğini görmesini sağlayacak iyi bir şans olurdu.

Kendi paylarını oynamak

Bunun yerine, Filistinliler kendileri için belirlenen rolü oynadılar, ve şimdiye kadar süren sekiz yıllık intifada patlak verdi.

İsrail Hamas'a çatışmanın koşullarını değiştirmek için 2007 Kasım'ında bir imkan daha sağladı. İsrail başbakanı Ehud Olmert, İsrailileri "Filistinliler için bağımsız bir devlet konusunda anlaşamazlarsa Apartheid dönemi gibi olma riski" konusunda uyardı

Bu uyarıyla Olmert, dünyaya Haaretz yorumcusu Bradley Burston'ın "kıyamet silahı" tabir ettiği şeyi ortaya koyuyordu- İsraili kumandanların "Filistinlilerin hiçbir zaman çıkarıp kullanmamasını dua ettikleri" silahı.

Burston'ın bahsettiği gibi, Filistin, Olmert'in uyarılarından iki ay geçmeden Erez'de "kalkıp yürümeye" başladı, Hamas Filistinlilerin bu en güçlü silahını en güçlü etkisinin olacağı zaman kilitlemesini sağladı.

Kuralları değiştirmek

Bir yıl sonra, Gazze'nin çoğu moloza döndü, en az 1300 Gazzeli öldü, 13 İsrail'li yaşamını yitirdi.

Toplumun ana hedeflerini gerçekleştirmek için strateji olarak şiddet kullanılmasının abesliği hiç bu kadar açığa çıkmamıştı, iki-devletli çözümün batması gibi... 15 yıl önceki barış prosesinin daha başındaki başarısızlığı gibi.

İsrail'in bu trajediden sonra Filistinlilere, sınırları belirli bir Filistin devleti önermesi pek mümkün görünmüyor.

Yeni göreve başlayan Obama hükümeti bunun yapılması için zorlayabilir.

Fakat, daha makul görünen o ki iki-devlet çözümü geçmişte olduğu gibi yakın gelecekte de aldatici olmaya devam edecek.

Bu durumda filistinlilerin yüzleşmesi gereken seçenekler şunlar: İsrail'in kuralları ile oynamaya devam edip, bir sonraki nesilde de bağımsızlık hayallerinin yitip kaybolduğunu izlemek, veya kuralları değiştirip tarihi Filistin üzerinde İsrail'lilerin

sahip olduğu aynı hakları talep etmek.

Olmert'in uyarısını dikkate alarak Filistinliler tarihi Filistin/Eretz Yisrael topraklarını her iki halkın yararına paylaşabilirler, birini diğerine rağmen yerine.

Yol şüphesiz uzun ve acılı; ama sonunda savaşın sisleri dağıldığında Filistin veya İsrail için bağımsız, barış dolu bir geleceğe yol açan farklı bir yolun ortaya çıkacağını düşünmek çok güç.

Mark LeVine California Üniversitesi Orta Doğu tarihi profesörü, ve Heavy Metal Islam: Rock, Direniş ve İslam'ın Ruhu için mücadele ve yakında çıkacak İmkansız Barış: 1989'dan beri İsrail/Filistin kitabının yazarıdır.

'Yapabildiğimiz kadar keşfedelim': Nobel ödülünü kazanan Charles Townes ile evrim, akıllı tasarım ve hayatın anlamı üzerine (Ekrem Senai)

Fizikçi Charles Townes Birge Hall'daki ofisinde. Sonbaharda burada Townes'un 90ıncı yaşgünü bir sempozyumla kutlanacak.

[Bonnie Azab Powell](#), NewsCenter

BERKELEY – Din ve bilim, inanç ve empirik deney: bu terimler en az Baptist bir rahip ve Berkeley fizikçisi kadar az ortak noktaya sahip görünüyor. Nobel fizik ödülünü alan ve UC Berkeley Lisans-üstü eğitim kurumu profesörü Charles Hard Townes'a göre ,ise bunlar, benzer amaçlar için ortak noktaya yönelmiş terimler: bilim, kanunları ve evrenin düzenini anlamaya çalışırken; din, evrenin amacını ve anlamını, ve insanoğlunun her ikisinin içindeki yerini çözmeye çalışıyor.

Bu alanların kesiştiği sınır, Townes'un 89 yıllık hayatının büyük bölümünde keşfe çıktığı ve Mart ayında, araştırmalarının ödüllendirildiği 2005 "Templeton Ruhsal Gerçeklerle ilgili Araştırma ve Keşif Yolunda İlerleme" ödülüdür. 1,5 milyon dolar değerindeki Templeton ödülü, hayatını, dünyanın Tanrı'yı ve ruhsal gerçeklikleri anlamasını derinleştirmeye adanmış kişilerin fikirlerine ve/ya kurumlara destek olmak için veriliyor.

Townes, din ve bilim arasındaki paralelliği ilk defa 1996'da IBM'in Think dergisinde yazdı. Bu yazı, kuantum elektronığı konusundaki sarsıcı çalışması sonucu Fizik Nobel ödülünü paylaştıktan iki yıl sonraydı. 1953'te, bir parkta otururken Townes'un "vahiy" diye adlandırdığı şey gerçekleşti, mikrodalgaların şiddetini büyüterek güçlü ışın üretmek demek olan maser'i keşfetti (Emisyon ile Uyarılan Mikrodalga Amplifikasyonu'nun kısaltılmışı). Bunu araştırırken, aynı amplifikasyonu görünen ışıpta da başardı ve bu da "lazer"le sonuçlandı (bu ismi de kendisi buldu).

Araştırma alanı mikrodalga fiziğinden astrofiziğe kaysa da, Townes "Bilim, değerler ve ötesi" (Bilim ve Din Sentezi dergisi (1987)), "Bilim ve bize sunabilecekleri" (Teolojik Eğitim Dergisi (1988)) ve "Neden buradayız: Nereye gidiyoruz?" (Uluslar arası Fizik Topluluğu, Fizik Üzerine Makaleler (1997)) gibi konuları irdelemeye devam etti.

Townes ile bir sabah oturup, bu ve benzeri ciddi soruların hayatını nasıl şekillendirdiğini, ve kamusal eğitimle ilgili günümüz tartışmalarını konuştuk.

Soru. Bilim ve din ortak bir amacı paylaşıyorsa, neden tarih boyunca her ikisinin takipçileri kavga etmeye meyilli olmuştur?

Bilim ve din'in uzun bir etkileşimi vardır: bir kısmı olumludur ama bir kısmı öyle değildir. Batı bilimi geliştğinde, Newton mekaniği bilim adamlarını -determinizm denilen- her şeyin önceden bilinebileceği fikrine yöneltmiştir, ki bu da Tanrı'ya bir alan bırakmamıştır. Dindar insanlar bunu kabul etmek istememişlerdir. Ve sonra Darwin gelmiş... onun söylediklerini de kabul etmek istememişlerdir, çünkü bu fikir, yaratıcı düşüncesini ortadan kaldırıyor gibi görünmüştür. Yani bir süre bilim ve din arasında gerçek bir çatışma yaşanmıştır.

Fakat bilim giderek daha derinlere indi, ve böyle yaparken, özellikle fizik ve astronomi gibi temel bilimlerde, ufumuz genişlemeye başladı. Anladık ki dünya deterministik değil: kuantum mekaniği, olayların önceden tamamen belirlenemeyeceğini gösterdikten sonra fiziği değiştirdi. Bu, tabii ki Tanrı'nın nerede devreye girdiğini bulduk anlamına gelmiyor, fakat artık biliyoruz ki olaylar düşündüğümüz gibi önceden belirlenemiyor ve anlamadığımız şeyler var. Örneğin, evrendeki maddenin %95'inin ne olduğunu bilmiyoruz: onu göremiyoruz - açıkçası ne atom, ne de molekül. Onun orada olduğunu ispatlayabileceğimizi düşünüyoruz, yerçekimi üzerine etkisini görüyoruz, fakat ne olduğunu ve nerede olduğunu bilmiyoruz, evrende genişçe ve bolca yayıldığından başka. Ve bu oldukça tuhaf.

Yani bilim sınırlarla karşılaştıkça, sınırlarını tanımaya ve bir şekilde daha açık olmaya başladı. Hala dini şiddetle kenara iten bilim adamları var. Fakat bence insanlar giderek anlama çerçevemizin sınırlarını tanıma konusunda daha açık-zihinli olmaya başladılar.

Diyorsunuz ki "Yaşamımız ve evrenin amacı ve anlamından daha önemli bir soru olmadığına inanıyorum." Bu soruya nasıl bir cevap verirdiniz?

Gençken bile, size genellikle başarmanız gereken amacınız, nasıl yaşayacağınız öğretilir. Fakat bu, hayatınızda ne istediğinizle ilgili sınırlı bir bakıştır. Daha geniş olanı ise, "İnsanlar genel anlamda neyin nesidir ve bu evren nedir?" sorusudur. İçinde olduğumuz bu güzel dünya nedir, ve "Neden bu şekilde ortaya çıkmıştır? İrade nedir ve neden ona sahibiz? Varlık nedir? Bilinç nedir?" sorularını anlamaya çalışırken kapı açar. Birisi bu geniş soruları düşünürken, evrenin ve yaşamlarımızın amacı, gayesi ve anlamı nedir sorularını giderek daha fazla sormaya başlar.

Bunlar, elbette cevaplanacak kolay sorular değildir ama önemlidir ve din bundan ibarettir. İddia ediyorum ki bilim de bununla ilgilidir, çünkü bilim de evrenin nasıl oluştuğunu ve nasılını, niçinini, insan yaşamını anlamaya çalışır. Birisi evrenin yapısını anlarsa, belki insanın amacı biraz daha belirginleşir. Bence bu soruya en iyi cevap, bir şekilde, insanların Tanrı benzerliğinde yaratılmış olmasıdır. Özgür

irademiz var. Özgürüz, yapabiliyoruz, yaratabiliyoruz ve bu muhteşem. Ve daha çok öğrendikçe neden sorusunu cevaplamak konusunda daha fazla ilerliyoruz. Nasıl bir yaşam oluşturacağız? Evren, bu konuda açık. Evrenin amacı, bence, bu gelişmeyi görmek ve insanların onlar için ve tüm dünya için yararlı olacak şeyleri yapmasını sağlamaktır.

Dini inancınızı nasıl kategorize ediyorsunuz?

Protestanım, ilerici olanlarından diyeyim. Bu farklı insanlar için farklı anlamlar taşıyor. Ama oldukça açık fikirliyim ve yeni fikirleri değerlendirmek ve yeni şeylere bakmak konusunda istekliyim. Bunun benim için ayrı derin bir anlamı da var: Tanrının varlığını hissediyorum. Kendi yaşantımda, sürekli benimle birlikte olduğunu duyumsuyorum.

Maser konusundaki ilhamınızı vahiy anı olarak tanımlıyorsunuz, bu ilhama göre daha ruhsal bir deneyim. Tanrı'nın insanoğluna aktif bir ilgisinin olduğuna inanıyor musunuz?

[maser] yeni bir fikirdi, elektromanyetik dalga üretmek için ne yapılabileceğine dair ani bir görüntüydü, yani dinde vahiy olarak tarif ettiğimiz şeye bir şekilde paraleldi. Maser ve laser'in ilhamı Tanrı'nın bana bir ikramıydı. Asıl soru, insana yeni fikirlerin nasıl geldiği olmalı. Nereye kadar Tanrı bize yardım ediyor? Bana sürekli yardımcı olduğunu söyleyebilirim. Bence hepimize yardım ediyor-

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

evrenimizin bir yönü var ve belirlenmiş ve belirleniyor. Nasıl? Bunları bilmiyoruz. Hem bilimde, hem de dinde en iyi kararı vermemiz için birçok soru var. Fakat bence ruhani deneyim benim ve diğer insanlar üzerinde sürekli etkiye sahip.

Bu durum, yaratılışçılığın en son çerçevesi olan ve evrenin kompleksliğini, yöneten bir güç tarafından yaratılmış olmasına bağlayan "akıllı tasarım" hareketiyle görüşlerinizin örtüştüğü anlamına mı geliyor?

Yaratılışa , evrendeki ve hayatlarımızdaki sürekli etkiye, Tanrı'nın sürekli tesirine inanıyorum. Fakat İncil'in bir haftalık zamanda yaratılış tanımını sadece bir analogi olarak görüyorum. Yahudiler o zaman, evrenin yaşam süresi ve kaç yaşında olduğu konusunda çok şey biliyor olamaz. Bu yüzden yapabildikleri kadar görselleştiriyorlardı ve bunu en iyi şekilde de yaptıklarını düşünüyorum, ama bu sadece bir analogidir.

Pensilvanya ve Kansas'ta meclisin karar verdiği gibi akıllı tasarım, okullarda Darwinyen evrimle birlikte okutulmalı mıdır?

Böyle bir tartışmanın ortaya çıkmış olması çok üzücü. İnsanlar akıllı tasarım terimini yanlış olarak, evrimin, değişimin olmadığı tek bir yaratılış eylemi olarak kullanıyorlar. Bu benim görüşüme göre tamamen mantıksız. Akıllı tasarım, bilimsel bakış açısıyla, oldukça gerçek görünüyor. Bu çok özel bir evren: bu şekilde ortaya çıkmış olması olağanüstü. Fizik kuralları olduğu gibi olmasaydı, hiçbir şekilde burada olamazdık. Güneş burada olamazdı, çekim yasası, nükleer yasalar ve manyetik teori, kuantum mekaniği, ve diğerleri burada olmamız için olması gereken şekliyle.

‘Bilim insanı için inanç, başlamak için bile gereklidir, derin inanç ise zorlu işlerini başarmak için gereklidir. Neden? Çünkü evrende düzen bulunduğuna güven duymalıdır ve insan akılı- aslında kendi akılı- bu düzeni anlamak için iyi bir şansa sahiptir. ‘

-Charles Townes, "The Convergence of Science and Religion," IBM's Think magazine, Mart-Nisan 1966

Bazı bilim adamları diyor ki "inanılmayacak kadar çok sayıda evren var ve her biri biraz farklı. Bu, doğruyu oluşturmak için böyle oldu." Bu bir varsayımdır, ve oldukça fantastik bir varsayımdır – gerçekten inanılmaz sayıda evren olduğunu ve her birinde farklı kanunlar olduğunu varsayar. Diğer olasılık bizim evrenimizin planlanmış olduğu ve bu yüzden böyle özel olduğudur. Tasarım, evrimi de mükemmel bir şekilde içine alabilir. Açıktır ki evrim vardır ve önemlidir. Evrim de vardır, akıllı tasarım da vardır ve her ikisi de tutarlıdır.

Birbirlerini ortadan kaldırmaz diyorsunuz. Tanrı evreni yaratmış, fizik , kimya ve biyoloji kanunlarının parametrelerini belirlemiş ve evrimsel prosesi harekete geçirmiş, Fakat bu Hristiyan fundamentalistlerinin Kansas'ta öğretilmesini savundukları şey değil.

Akıllı tasarım adına evrimi dışlayan insanlar sanırım diyorlar ki, "Her şey bir seferde oldu ve artık hiçbir şey değişemez." Fakat evrenin değişime ve planlamaya izin vermemesi için hiçbir sebep yok. Anti-evrimci insanlar karşısında olmak için çok çalışıyorlar. Bence tüm argümanları aptalca. Belki bu kelime toplum içinde kullanmak için kötü, fakat argümanın bu şekilde sunulması utanç verici, çünkü insanları yanlış yönlendiriyor.

Bu dinin, bilimin sınırlarını kontrol edip sınırlamaya çalıştığı noktada ortaya çıkıyor anlaşılan. Bunu kök hücre ve klonlama araştırmalarında

görüyoruz. Kültürün dini prensipleri dayatması dolayısıyla sınırların dışında bilimsel araştırma alanları olmalı mıdır?

Buna benim cevabım, yapabildiğimiz kadar keşfetmeye çalışmalıyız şeklindedir. Her şey hakkında düşünmeliyiz, her şeyi keşfetmeye çalışmalıyız, ve sorgulamalıyız. Bu, bizleri böyle büyük ve bu denli şeyler başaran canlılar haline getiren tabiattaki karakterimizdir. Tabi ki eğer insanları öldüren bilimsel deneyler yapıyorsak bu problemlidir – bilimsel deneydir elbette ama ahlaki açıdan problemlidir. Belirli bilimsel deneylerde ahlaki konular bulunmaktadır. Fakat bu ahlaki konuların dışında, bence her şeyi anlamak ve sorgulamak için çok çalışmalıyız.

Bence problem olan bu ahlaki konuların kararlaştırılmasında. Bir "insan"ın, bir hücre yığınının farkına kimin karar vereceği?

Bu çok zor. İnsan nedir? Bilmiyoruz. Ben nerededir, bu vücut içinde neredeyim? Şurada başımın üstünde bir yerde mi? Kişilik nedir? Bilinç nedir? Bilmiyoruz. Aynı şey vücut öldüğünde de geçerli: bu kişi nerede? Hala orada mı? Bir yere mi gitti? Ne olduğunu bilmezseniz, sonra ne yaptığını söylemek de zorlaşır. Bununla ilgili açık-görüşlü olmalıyız. Yapabileceğimiz en iyi şey, bu soruları cevaplamak için yollar bulmaktır.

28 Temmuz'da 90 yaşınıza gireceksiniz. Uzun yaşamın sırrı nedir?

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Öncelikle iyi şans, fakat asıl iyi zaman geçirmektir. Bazı insanlar çok çalıştığımı söylüyor: Cumartesi günleri de çalışıyorum, ve geceleri de hem masamda, hem de laboratuvarında çalışıyorum. Ama ben fizik ve bilimle iyi zaman geçiriyorum. Wilson dağında üç teleskobum var, geçen hafta bir iki gece oradaydım. Çok gezdim. Pazarları, eşim (64 yaşında) ve ben yürüyüş yaparız. Diyeceğim o ki sır, sevdiğim şeyleri yapmak ve aktif kalmakta.

Hukukun Üstünlüğü olarak Şeriat (Ekrem Senai)

NOAH FELDMAN [New Yok Times](#)

Noah Feldman, Harvard Üniversitesi profesörü ve Dış İlişkiler Konseyi üyesidir. Bu makale, yazarın "İslami Devletin çöküşü ve yükselişi" adlı kitabından derlenmiştir.

The New York Times

Canterbury başpsikoposu [Rowan Williams](#), Londra'da akademik bir konuşma yaptı ve masaya yatırdığı konu, Britanya hukuk sisteminin aile yasasına ilişkin hristiyan olmayan mahkemelere karar yetkisi verip vermemesi gerekliliği idi. Britanya'da kilise ve devletin anayasal ayrılığı bulunmuyor. Başpsikopoz diyor ki "İngiliz kilisesinin yasası bu toprakların yasasıdır"; kiliseye ait mahkemeler- ki eskiden evlilik ve boşanmaya bakarlardı, hala İngiliz hukuk sistemine entegredir; kilise, mülkiyet ve doktrinler konusunda hala kararlar almaktadır. Feldman'ın önerisi, tüm tarafların anlaşması şartı ve kadınların eşit haklara sahip olması kesin kuralıyla birlikte, evlilik ve boşanma ile ilgili konularda İslam ve Ortodoks Yahudi mahkemelerine yetki vermenin iyi bir fikir olabileceği şeklindeydi.

Bunun üzerine kıyametler koptu. Politikacılardan tutun kilise din adamlarına kadar ; İngiliz tabloid gazetelerinden, dünyanın ikinci büyük Hristiyan mezhebinin liderlerine, Feldman'a sözünü geri alması ve hatta istifa etmesi çağrıları seslendirildi. Williams son birkaç yıldır, gay rahiplerle ilgili tartışmalar ve eşcinsel evliliklerin tanınması tartışmalarıyla yüz yüze gelen küresel Anglikan toplumunu birarada tutmaya çalışmakla meşguldü. Onun dini mahkemelerle ilgili bu önerisi işte bu kavgaların ortasında başgösterdi. Tabi ki, öfkenin sebebi William'ın Ortodoks Yahudi yasasıyla ilgili söyledikleri değildi. Kamuoyunu çalkalayan radyoaktif kelime "şeriat"tı.

Bir dereceye kadar, bir Batılı ülkede Şeriat'a resmi bir konum kazandırılmaya çalışılmasının öfkeyle karşılanması anlaşılabilir bir şey değil. Herhalde hiçbir yasa sistemi bu derece şimşekleri üzerine çekmemiştir. Birçok insan için, "Şeriat" kelimesi, el kesilmesi, zina edenlerin taşlanması ve kadınların baskı altına alınmasıyla eş anlamlıdır. Oysa, bugün kaç kişi sevgili İngiliz genel yasasının yüzlerce farklı suç için öldürmeyi bir ceza çeşidi olarak belirlediğini biliyor, hatta beş şiling çalmak bile bu ceza sistemine dahil! Kaç kişi 18.yüzyıla kadar, Avrupa ülkelerinin birçoğunda yasanın işkenceyi suç-adalet sisteminin resmi bir ögesi olarak belirlediğinden haberdar? Cinsiyet ayrımcılığı konusu da durum farklı değil; genel hukuk uzun süre evli kadınları mülkiyet hakkından ve hatta temel kişilik haklarından mahrum bırakmadı mı? Britanyalılar bazı sömürgelerinde müslümanlara şeriat yerine kendi yasalarını uyguladıklarında, bunun sonucu ne oldu dersiniz? Kadınlar, İslami yasanın onlara tanıdığı mülkiyet hakkından mahrum kaldılar - ki bu durumun kadın-erkek eşitliği konusunda bir ilerlemeye tekabül ettiğini söylemek pek mümkün değil.

Aslında, tarih boyunca, İslam yasası dünyanın en liberal ve insancıl hukuki prensiplerini sergilemiştir. Günümüzde, Şeriat'e atfedilen bir avuç sert cezadan bahsedildiğinde, nedense bunların uygulanabilmesi için gerekli delil sunulmasını ne denli katı kurallara bağlı olduğu gözden kaçırılıyor. Örneğin, zina suçunun cezalandırılabilmesi için, zanlının suçunu dört defa itiraf etmesi veya güvenilir karakterde dört yetişkin erkeğin cinsi eyleme bizzat şahid olmaları şartı bulunuyor. Halbuki bizim yasal sistemimizdeki aşırılıklar, örneğin bazı uyuşturucu suçlarına verilen cezalar, nedense gözden kaçıyor. Medeni yaşamızdaki son gelişmelerden (!) neden bahsetmiyoruz mesela? Şeriat'a, kendi korkunçluğumuzu yansıttığımız bir perde, ve böylece bizleri süttan çıkmış ak kaşık gibi gösteren bir folyo olarak ihtiyacı duyuyoruz galiba.

Müslüman dünyada ise, Şeriat kelimesi etrafında son yıllarda olağanüstü bir canlanma gözleniyor. Yüz yıl önce, bazı Müslümanlar Şeriat'ın zamanın şartlarına uymadığını söyleyip, reformdan, yahud tamamen terk edilmesi gerektiğinden bahsederken günümüzde Mısırlıların yüzde 66'sı, Pakistanlıların yüzde 60'ı ve Ürdünlülerin yüzde 54'ü Şeriat'ın ülkelerinde tek yasal kaynak olması gerektiğini düşünüyorlar. İhvan-ı Müslimin gibi İslamcı siyasal partiler, kendi politik platformlarında Şeriat'ı propoganda malzemesi olarak kullanıyorlar. Ve mesajları yankı da buluyor. İslamcıların seçime girmelerine izin verildiği Arapça konuşulan ülkelerde hükümetlerin izin verdiği kadar sandalyenin tamamına yakını kazanıyorlar. İlimlisından radikaline farklı yapıdaki İslamcı hareketler Müslüman dünyada kolayca ve hızlıca genişliyor ve şeriat bu partilerin programlarının en önemli parçası.

Nasıl oluyor da bunca Batılı Şeriatı İslam'ın en cazibesiz ve modernlik öncesi ögesi olarak görüyorken, birçok Müslüman ise, İslam'ın küresel yeniden yükseliş hareketinin ateşli, cazibeli merkezinde görüyor? Bunu, elbette Müslümanların Şeriat'ı kullanarak feminizmi tersine çevirmek ve kadınları kontrol etmek istedikleri şekilde basit bir varsayımla açıklayamazsınız - hele İslamcıları ve Şeriat'ı benimseyen büyük bir kadın kitlesinin de bulunduğu gerçeği ortadayken.

Şeriat Hukukun Üstünlüğü müdür?

Batılılar ve Müslümanların, Şeriat kelimesi üzerindeki görüş ayrılıklarının kaynağında bu kelimeyi farklı şeyleri ifade etmek için kullanmaları yatıyor. "Şeriat" kelimesi yerine "İslami yasa" deyimi çoklukla kullanılsa da, aslında bu yavan İngilizce çeviri müslümanlar tarafından anlaşıldığı şekliyle "Şeriat" teriminin tüm bağlamını kapsamaktan oldukça uzak. Şeriat, düzgün anlaşıldığında, sadece bir takım yasal kurallar anlamına gelmez. İnanan müslümanlara göre, daha derin ve yüksek, ahlaki, metafizik amaçlar taşıyan bir anlama sahiptir. Çekirdeğinde şeriat, tüm insanların ve tüm beşeri yönetimlerin, kanun hükümleri altında eşit olarak adalete bağlı olması fikrini yansıtır.

Aslında, Arapça'da İslami yasal muhakeme veya bununla üretilen kanunların karşılığı olan sözcük "şeriat" değildir, "fıkıh"tır, ve İslami hukuk anlamına gelir. "Şeriat" kelimesi ise aşkın olanla bağlantılıdır ve Tanrı'nın iradesine uygun olarak hayatı düzenlemeye ilişkin değişmeyen inanç ve prensipleri anlatır. Batılılar genelde Şeriat'ın yasa hükümleri kaynağı olarak Kur'an'ı aldığını düşünür. Fakat gerçek bundan çok daha komplekstir. İslamcı politikacıların, "ülkenin yasa kaynağı olarak Şeriat" denilince neyi kastettikleri oldukça belirsizdir - ve bunun iyi bir sebebi vardır. Çünkü böyle bir prensip sunmak, yasa sistemin pratik işleyiş şekli açısından hiçbir şey ifade etmeyecektir.

Şeriatı, her ne kadar bazı spesifik dünyevi kurallar içerse de, en doğru şekilde bir nevi yüce bir kanun manzumesi olarak tanımlayabiliriz. Örneğin, tüm Müslümanlar Şeriat'ın parayı faize koymayı yasakladığı konusunda hemfikirdir- ama risklerin ve dönüşlerin paylaşıldığı yatırımlara konulması konusunda değil; veya Müslümanların alkollü içkiler içmesi yasağı hemfikir olunan ritüel yasağın bir başka örneğidir, hatta inançlı liberal yorumcular için bile böyledir. Şeriat'le özdeşleştirilen bazı kurallar ise şüphesiz modası geçmiş ve kaba görünmektedir. Kadınların nafaka vermeden boşanma davası açamaması gibi eşitsiz muameleler bulunmaktadır. Homoseksüelliğin yasaklanması-gerçi tarihte genellikle bu konuda bir baskı kaydedilmemiş olsa da- aynı cinsten ilişkilerin tanınmasını engellemiştir. Ama Şeriat aynı zamanda rüşvetçiliği veya mahkemede adam kayırmayı da yasaklamıştır. Zengin ve fakirlerin eşit muamele görmesini istemiştir. Orta Doğu ülkelerinde hala görülen yasal yetkisi olmadan cezalandırma şeklindeki namus cinayetlerini mahkum eder. Ve insanların mülkiyetinin ellerinden zorla alınmasını - buna kadınlar da dahil- engeller. Başörtüsü takmanın yasal olarak zorunlu olduğu ve dini polis tarafından zorla dayatıldığı İran'ın aksine, birçok diğer Müslüman ülkedeki İslamcı görüş, başörtüsünün alçakgönüllü bir giyinişle dini yükümlülüğü yerine getirmenin bir yolu olduğu; kanunla dayatılması gereken bir şey değil, arzu edilen bir sosyal norm olarak algılanması gerektiği şeklindedir. Dinden dönenlerin cezalandırılmasının zorunlu hale getirilmesi konusu seçilmiş İslamcıların ajandasında bulunmamaktadır. Yozlaşmış otokrasilerde yaşayan birçok günümüz müslümanı için, Şeriat çağrısı, cinsiyet ayrımcılığına, karanlığa veya vahşi cezalara yapılan bir çağrı değildir; Batı'nın politik adalet prensibi olarak belirlediği en üstün prensip olan hukukun üstünlüğüne yapılan bir çağrıdır.

Ulemanın egemenliği

Şeriat'ın bu cazibesini derinlemesine anlayabilmek için, Batı'da genellikle ihmal edilen şu önemli soruyu sormamız gerekiyor: İslami yasa sistemi denilen şey, aslında nedir?

Yaşam süreci boyunca Muhammed Peygamber Müslüman inananların bulunduğu toplumun hem dini, hem de siyasi lideriydi. Ona inen vahiy, Kur'an, bazı yasalar içeriyordu, özellikle ritüel şeyler ve mirasla ilgili bazı hükümler; ama öncelikle bir yasa kitabı değildi; İbrani İncil'in de bir kısmında rastlanıldığı gibi uzun yasal kanunlar vaz'eden tipte kitaplardan değildi. İnananların ilk nesli vahye atfedilmeyen bir konuyla karşı karşıya kaldıklarında, konuyu doğrudan Peygamber Muhammed'e götürüyorlardı. O da ya kendi düşüncesi ile cevaplıyor veya emin değilse, yeni bir vahiy formunda ilahi rehberliği bekliyordu.

Muhammed Peygamber'in vefatıyla, Müslüman toplum için ilahi vahiy yolu kapandı. Politik-dini liderlik rolü peygamberden halifelere (Arapça "yerine geçen" anlamına gelir) geçti. Bu durum, halifeyi zorlu yasal durumları çözmek konusunda güç bir pozisyonda bıraktı. Halife, Muhammed Peygamber'in siyasi otoritesine sahipti ama vahiy almıyordu. Bu da toplumu bir çeşit bağ altında bırakmıştı. Kur'an'ın belirli bir soru hakkında açık bir cevabı yoksa, yasa neye göre belirlenecekti?

Buna İslam'ın ilk birkaç yüzyılında gelişerek verilen cevap şuydu ki: Kur'an, peygamberin yaşamına- sünnetine, yoluna- atıfta bulunarak desteklenebilirdi. ("Sünnet" kelimesi peygamberin yolunu izleyen anlamına gelen "Sünni" isminin de kaynağıdır). Onun davranışları ve konuşmaları ilk elden şahitlik edenler tarafından sözlü gelenek ile kaydedilmişti. Doğru kayıtlar, yanlış olanlardan ayrılmalıydı. Ama tabii ki güvenilir bir kayıt bile belirli bir durum için daha sonra ortaya çıkan birçok yasal problem için yetmemeye başladı. Bu tip problemleri çözebilmek için, bir durumdan analogi yaparak diğer bir durum hakkında fikir yürütmek gereksinimi ortaya çıktı. Ayrıca ne yapılacağına dair toplumsal konsensüse başvurulması imkanı da seçeneklerden biriydi.

Bu dört tabakalı kombinasyon - Kur'an, peygamberin yolu (sünnet), analogik mantık yürütme (kıyas) ve konsensüs (icma)- yasal sistemin ana dayanaklarını oluşturuyordu. Ama kim bu dört faktörün birbirine uyduğunu söyleyebilirdi? Ve hangi otorite kaynakların bu olduğunu, başka bir şey olmadığını söyleyebilirdi? İlk dört halife, Peygamberi yakından tanıyorlardı, bu yüzden kendi adlarına belki böyle bir iddiada bulunabilirlerdi. Fakat, onlardan sonra, halifeler eldeki kaynaklardan yasa çıkartabildiğini iddia eden ve giderek genişleyen bir uzmanlar grubuyla karşı karşıya kaldılar. Bu kendiliğinden ortaya çıkan grup "ulema" olarak bilindi - ve birkaç nesil boyunca halifelerin, kendilerini yasanın koruyucusu olarak kabul etmelerine yol açtılar. Tanrıdan gelen yasayı yorumlamaya başlayarak, yasal sistem üzerinde kontrol sahibi olmaya başladılar. Bu durum, onları- halifeleri değil- "peygamberin varisçileri" konumuna getirdi.

Sünnilerde bu model çok erken zamanda başladı ve modern zamanlara kadar etkisini sürdürdü. Şiiilerde ise, peygamberin nesebi ile gücü elinde bulundurmamak esas olduğundan, Peygamberin halifelerinden ilahi otorite olduğunu ileri sürenler oldu. Bunlardan sonra ise, Şii ulema Sünnilerden çok farklı olmayan bir rolü üstlendiler.

Ulemanın anayasal teorisine göre İslam devletinde iş bölümünde halifeye düşen başlıca görev, ilahi emir olan "doğruyu emretmek, yanlıştan sakındırmak"tı. Ama bu halifenin tek başına başarabileceği bir iş değildi. Sorumluluğu alim hukukçulara delege etmesini gerektiriyordu. Böylece ulema da Tanrı'nın yasalarını, yorumladıkları şekilde, uygulayacaklardı. Halifenin ulemayı istediğinde ödüllendirip, görevden alma yetkisi elbette bulunuyordu ama yasal sonuçları dikte etmesi mümkün değildi; yargısal otorite halifeden geliyordu ama yasanın kaynağı ulemaydı.

Halifeler - ve halifeler dünyevi etkilerinin çoğunu yitirdikten sonra sultanlar - hala büyük bir güce sahipti. İşleri kendi sağduyularıyla yönetiyorlardı. İdari düzenlemeleri de etkin bir şekilde yapıyorlardı. - elbette bu düzenlemelerin ulemanın belirttiği Şeriat gereksinimleri ile çelişmemesi şarttı. Düzenlemeler, şeriatın sessiz olduğu alanlarda işe yarıyordu. Bunlar, ayrıca her durumu mahkemeye götürmeden bir sosyal idare mekanizması da oluşturuyordu. Mahkumiyetin gerçekleşmesi cezai şartların sıkı delillere dayanmasını gerektirdiğinden neredeyse imkansızdı. Bu düzenlemelerin sonucu olarak, birçok yasal durum (belki çoğu) Şeriat tarafından belirlenen kuralların dışına çıkıyordu.

Sonuç olarak İslami yasa sistemi, daima geniş bir hareket alanı sağlamıştır. İşte bu yüzden günümüz Şeriat yanlılarının savundukları şey de Şeriat'tan derlenen veya dikte edilen geniş kapsamlı bir yasal kod değildir - zira bu denli geniş bir kapsam İslam tarihinde hiçbir zaman var olmamıştır. Şeriatı savunan İslamcı siyasetçilerin ve bunları destekleyen halkın Şeriat'tan anladığı şey, Tanrı'nın kurallarının zemin teşkil ettiği bir yasal sistem kurmak, günlük yasaların seçilmiş yasama kurulu tarafından yönetilmesi ve onaylanmasıdır. Başka bir deyişle, onlara göre, Şeriat, modern anayasa gibi fonksiyon görmesi beklenen bir sistemdir.

İnsanların hakları ve Tanrı'nın hakları

Dolayısıyla modern İslam siyasetinde, Şeriat çağrısı sadece veya öncelikle kadınların kapanmasını zorlamak veya bedensel ceza uygulamak anlamına gelmiyor - önemli anayasal bir boyutu da içeriyor. Evet ama Şeriat'ı normal yasanın üzerine yerleştirmenin özel cazibesinin kaynağı nedir o zaman?

Bunun cevabı geleneksel İslami yönetimin pek fazla değinilmemiş bir özelliğinde yatıyor: Şeriatla yönetilen devlet, bin yıldan fazla bir süre boyunca, bir çeşit hukukun üstünlüğü demektir. Hukukun üstünlüğünü esas alan geleneksel İslami devlet, dolayısıyla, son yüzyılda Müslüman dünyanın hemen tamamında görülen diktatörlük ve otokratik monarşilerden uzaktı. İslami hükümet iki anlamda meşruiydi, hem vatandaşlarının kişisel yasal haklarına saygı gösteriyordu, hem

de kendileri de bu yasalara tabi olarak yaşıyordu. "Birey hakları" olarak isimlendirilen bu yasal haklar (ritüel bağlılığa karşılık gelen "Tanrının hakları"na zıt olarak), temel yaşam, mülkiyet ve yasal işleme tabi olma haklarını içeriyordu - tüm dünyada, yüzyıllarca, keyfi hükümet baskısından korunma anlamına gelmişti.

Tabi ki, sadece hükümdara yasaya uymasını söylemek tek başına yeterli değildi; onun da yasaya uyma yükümlülüğü bulunuyordu. Bunu sağlayabilmek ise kolay değildi. Bu, ancak ulemanın gücü paylaşması ile mümkün olabildi. Hükümdar, baskı kullanarak yasaya uymayan bir karar verebilirdi elbette. Fakat yasadan ulema sorumlu olduğundan ve hükümdardan ona uyması beklendiğinden bir hükümdarın adaletten ayrılması, ancak Tanrı'nın yasasını çiğnemenin büyük bedelini ödemeyi göze alması ile mümkün oluyordu. Bu ise ancak kendi yönetiminin ana temellerinin altını oymak demek olurdu.

Uygulamada, ulemanın kanuna uyulmasını talep etme gücü halifenin seçimle işbaşına gelmesinin sağladığı bir avantajdı. Böylece hilafet değişikliğinde ulemanın eline büyük bir koz geçiyordu. Göreve gelirken, yeni hükümdar - hatta ölen selefi tarafından işaret edilmiş de olsa- talep sahipleriyle baş etmek durumundaydı. İhtiyaç duyduğu ilk şey kendi gücünün meşruluğunun doğrulanmasıydı. Ulema bunu ancak, hükümdarın yasaya uymasının karşılığı olarak bahsedebilirdi.

Yönetime gelince, hükümdarlar, kaçınılmaz olarak istila veya saray darbesi tehdidi ile karşı karşıya kaldılar. Halifenin ulemadan, böyle durumlarda devleti savunma cihadının dini yükümlülük olduğu konusunda fetva alması gerekiyordu. Ulemayı kriz zamanlarında yanında bulmak, bir hükümdar için hayati öneme sahipti. Hükümdar kanunlara tabi olmaya tahammül edemiyorsa ulema onu hemen lağv etmiyordu. Bu aptalca olurdu, çünkü ulemanın kendi ordusu yoktu ama işbaşında bulunan halifenin ise vardı. Bununla birlikte, onların sessizliği demek, meydan okuyanların ileri adım atmasına cesaret vermek ve onaylanması için bir davet olarak yorumlanırdı.

Ulemanın, yöneticiden ısrarla isteği Şeriat'a harfiyen uymasıydı, çünkü şeriat Tanrı'nın emirleriydi. Aslında bunlar, ulemanın anladığı şekilde Tanrı'nın emirleriydi. Bu yüzden kendinden emin ve görev tanımı düzgünce yapılmış bu kesim, kararlılık ve beklenebilirliğin sağlayıcılarıydı. Bu durum, özellikle yöneticilerin düzensizce ve kan dökerek işbaşına geçtiği toplumlar açısından büyük bir önem taşımaktadır. Ulema yasayı kontrol altında tutarak hükümdarın, vatandaşların özel mülkiyetini istimlak etmesini de sınırlıyordu. Bunun sonucu olarak ise, hükümdar, gelirlerini arttırmak için kanuni vergilendirmeye dayanmak zorunda kaldı. Bu durum da hükümdarların halkın endişelerine duyarlı olması ile sonuçlandı. Ulema ve yasa, İslam toplumunun 19.yüzyıla kadar olan dönemde adalet ve düzenin tesisi için son derece önemli bir role sahipti. Şeriat olmasaydı, ne Bağdat'ta Harun Reşid ortaya çıkabilir, ne Müslüman İspanya'nın altın çağı yaşanır, ne de İstanbul'da Muhteşem Süleyman'ın saltanatı ortaya çıkabilirdi.

Nesiller boyunca, geleneksel İslami anayasanın Batılı öğrencileri hep ulemanın hükümdarı kontrol etmek için anlamlı bir zorlama mekanizmasına sahip olmadıklarını düşünmüştür. Bir tarihçinin yakın zamanda tespit ettiği gibi, Şeriat anayasa olarak fonksiyon görse de, "anayasa dayatılabilir değildi," çünkü ne ulema, ne de halk, hükümdarlarına kanuna tabi olmalarını dayatabilirdi. Ama dünyanın hiçbir yerinde, hemen hiçbir anayasa hukukçusu veya hükümet dışı aktör, gücü kontrol altında bulunduranlara itaati dayatmayı sağlayamamıştır. Birleşik Devletlerin Yüce Mahkemesi'nin arkasında bir ordusu yoktur. Kılıç gücünü arkasında bulundurmayan kurumlar yöneticileri ince yöntemler kullanarak kısıtlamalıdır. Amerikan anayasal güçlerin dengesinin sağlanması gibi, İslam devletlerinde de bu iş, zorlama ile değil, kelimelerle ve fikirlerle başarılmıştır.

Bu yüzden günümüz İslamcılarını anayasal devletin hukukun üstünlüğüne bağlı olduğunu söylerken hayali bir şeyden bahsetmiyorlar. Seçmenlerinin gözünde Şeriat, güçler dengesine riayet edilen, yasal haklara saygı gösterilen bir yönetim olarak algılanıyor.

Şeriatten Despotizme

Eğer Şeriat, birçok Müslüman için, hukukun üstünlüğü anlamına geldiği için bu denli popülerse, aynı işlevi günümüzde de sürdürmesi mümkün müdür? Burada dikkatli olmak ve şüphe etmek için yeterince sebep var. Sorun şu ki, geleneksel İslami anayasa, yasaya karşı sorumlu bir hükümdar ve yasayı yorumlayıp idare eden ulema sınıfı arasındaki güç dengesine dayanıyordu. Günümüz İslam devletlerinin hükümetleri ise bu özelliklerden yoksundur. Devlet başkanları, kendilerini kanunun üzerinde görürler, kendilerini onunla bağlı hissetmezler. Üstelik bir zamanlar etkisi çok güçlü olan ulema da eski konumlarını çoktan yitirmişlerdir. Ancak aile yasası mahkemelerinde hakim görevinde kısıtlı bir etkileri vardır.

Ulemanın gücünü sürdürdüğü iki istisna var, fakat bu iki durumda da geleneksel rolden bir sapma gözleniyor: İlki İran. Kendisi de bir din alimi olan Ayetullah Humeyni, ülke yönetiminde de söz sahibi olduğunu düşündü ve 1979 devrimi sonrası ruhani lider oldu. Böyle bir düzenleme İslam dünya tarihinde tektir. Bu düzenlemede ulemanın dengeleyici bir gücü yoktur ve bu yüzden, otoritesi üzerinde kontrol bulunmayan herhangi bir seküler yöneticinin yönettiği bir devlet kadar adaletsizdir. Diğer örnek ise Suudi Arabistandır. Burada alimler bir derece gücü elinde tutmaktadır. Yalnız bunun olumsuz sonucu şudur ki reform için uğraşan her hükümet girişimi bu şekilde sekteye uğramaktadır. Ulema; devletin vatandaşlarına karşı sorumlu olduğunu hatırlatacak hiçbir şey yapmamaktadır. Petrol zengini ülke, varlığını sürdürmek için vatandaşlarından vergi almaya ihtiyaç duymadığı için, onların isteklerine karşılık vermek için de pek bir sebep duymamaktadır.

Ulemanın, kanunun koruyucuları olan kutsal işlevlerini yitirmeleri oldukça karışık bir hikayedir. Bir deyim içinde özetlemek gerekirse "kısmen yapılan reformlar, bazen hiç reform yapılmamasından daha kötüdür" denebilir. 19'uncu yüzyılın başında, Osmanlı imparatorluğu askeri yenilgilere iç reform hareketiyle karşılık

verdi. En önemli reform Şeriatı sistemli bir şekle sormak girişimiydi. Bu Batılılaşma prosesi, İslami yasa geleneğine yabancıydı. Şeriatı, bir doktrinler ve prensipler gövdesi olmaktan, ulemanın ilmine bağımlı olmaktan kurtarıp, yazılı metinden bakılabilen kurallar bütünü şekline dönüştürmenin yolunu bulma çabasıydı.

Kanun yazılı metin haline getirildiğinden ulema otorite kaynağı olmaktan çıkacaktı. Kuralların yazılı metin haline getirilmesi, ulemadan söz sahibi olma hakkını alıp bu gücü devlete devredecekti. Ulemayı teskin etmek için, hükümet Şeriat mahkemelerinin işlevini sürdürmesine izin verdi ama aile yasası konularında hareketlerini kısıtladı. Bu strateji İngiliz sömürge yaklaşımındaki, dini mahkemelerin kişisel konularla ilgili kararlar alınmasına izin verilmesi ile paralellik arz ediyordu. Günümüzde, Kenya ve Pakistan gibi ülkelerde, şeriat mahkemeleri tarihi misyonuna paralel olarak hala aile yasasına bakmaktadır.

Kodifikasyon, ulema sınıfının ölüm fermanı demekti, ama tek başına güç dengesini ortadan kaldırmaya yetmedi. 1876'da yürürlüğe giren Osmanlı anayasası, biri seçilmiş, diğeri ise sultan tarafından atanmış olarak iki yasa yapıcı gövdeden oluşan bir yasama kurulu oluşturdu. Bu, Müslüman dünyadaki ilk demokratik kurumdu; kendi başına kurulmuş olsaydı, insanların nihai yasal otorite kaynağını temsil ettiği bir nosyon ile popülerleşebilirdi. Böylece yasama kurulu, hükümdara karşı kurumsal bir denge unsuru olarak ulema sınıfının yerini doldurabilirdi.

Ama böyle olmadı. Yasanın yürürlüğe girmesinden bir yıl geçmemişti ki, Sultan 2.Abdulhamid yürürlüğü durdurdu - ve önlem olarak, anayasayı bir sonraki yıl askıya aldı. Ama ulemaya eski pozisyonlarını da geri vermedi. Yani ortada ne ulema, ne de onun yerine ikame edilebilecek bir yasama kurulu kalmıştı. Sultan kendini mutlağa yakın bir yetki pozisyonunda bulmuştu. Bu düzenleme, Osmanlı imparatorluğu çöktükten sonra Müslüman dünyada hükümet yönetim şekli halini aldı. Yasa, hükümdar üzerinde değil, onun bir oyuncağı konumunda kaldı. Bunun sonucu da, pek tabii diktatörlük ve diğer otoriter yönetimler oldu- ta ki hükümetler, Şeriat'ı geri getirmek isteyen İslamcılarla karşı akrşıya gelinceye kadar.

Demokratik Şeriat mı?

Günümüz İslamcılarının ulemayı, devlete karşı denge konumuna getirmek konusunda bir istek duydukları söylenemez. İslamcı hareket, aynı diğer modern ideolojiler gibi, mevcut devleti eline geçirip toplumu modern devletin yöntemleriyle dönüştürmeyi istiyor. Şeriat'ı getirmekteki vizyonu, bu sebeple modern yönetimin iki ortak özelliğiyle uyuyor: Yasama kurulu ve anayasa ile.

Ana Sünni İslamcı pozisyon, örneğin Mısır'daki Müslüman Kardeşler seçilmiş platformu veya Fas'taki Adalet ve Kalkınma partisi, seçilmiş yasama kurulunun İslami yasanın ruhuna uygun olarak kanunları oluşturup geçirmesini savunuyor. İslami yasanın açık yönlendirme sağlamadığı durumlarda demokratik olarak

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

seçilmiş yasama kurulunun kendi takdir yetkisini kullanarak İslami değerlere uygun kanunlar çıkarması bekleniyor.

Bunun sonucu, İslami yasanın altındaki teorik yapıdaki büyük değişimdir: Şeriat, seçilmiş yasama kuruluna verilen önemle demokratikleşmiştir. Irak Anayasası Şeriat'ın, "yasanın kaynağı" olduğunu söyler, örneğin, ama prensipte onun ruhunu yansıtan yasaları geçiren Ulusal Meclistir.

İslamcılar, meclisin yanılması durumunda, İslami yasa ve değerlere uygunluğu hukuki gözden geçirme ile garanti altına almak gerektiğini savunurlar. Bunu "tutarsızlık cümlesi" olarak adlandırıyorlar. Yargı, İslam'a aykırı yasaları yürürlükten kaldırılabilmektedir. İslam ve demokrasiyi uyuşturmaya çalışan birçok konu, son dönemlerde hazırlanan anayasalarda yerini almıştır. Örneğin 2004 Afgan Anayasası ve 2005 Irak anayasasında olduğu gibi. (Iraklı kanun yapıcılara benim de acizane tavsiyelerim olmuştu.) İslami hukuki inceleme, devletin en yüksek hukuki organını İslami yasaya uygunluğun garantörlüğü konumuna getirmiştir. Yüksek mahkeme böylece bu gücü İslami yasanın muhafazakar vizyonunu bastırmak için kullanabilir, Afganistan'da veya daha ılımlı versiyonu Pakistan'da olduğu gibi.

İslami hukuki inceleme, mahkemeyi bir zamanlar ulemanın içinde bulunduğu konuma benzer bir pozisyona getiriyor. Ulema gibi, inceleme mahkemesinin hakimleri de, kendi incelemelerini İslami yasanın yorumu olarak sunuyorlar. Ama tabii ki İslami hukuki inceleme ile uğraşan hakimler din alimi değil, ya normal hakimler (Irak'ta olduğu gibi) veya hakimler ile ulemanın karşımı (Afganistan'da olduğu gibi). Geleneksel düzenlemeye aykırı olarak, hakimlerin otoritesi doğrudan Şeriat'tan gelmiyor ama onlara hukuki inceleme gücü veren yazılı bir anayasadan geliyor.

Şeriat'ın modern dünyada yeniden vücut bulması, hukuğun üstünlüğünün öne alınması açısından nostaljik ama bu sonucu elde etmek için kullanılan metdolar açısından, ayrıca ileri görüşlü. İslamcılar genellikle kabul etmediği ise, bu kurumların kendi başlarına hukukun üstünlüğünü sağlayamaz olmaları. Yürütücü otorite de yasal ve anayasal hükümlere uyum konusunda bağlılık geliştirmeli. Bunu sağlamak ise Şeriat'e atfedilecek sıcak duygusal bir bağla olacak iş değil; elle tutulabilir gerçek dünya dürtülerine dayanmalı.

Yürütücü otoritenin, kendi gücünü nasıl olup da hukukun üstünlüğüne teslim ettiği konusu bir sırdır. Devrim, on yıllardır İslam devletlerinde kötü bir geçmişe sahip. İran'da şahlığın ortadan kalkmasıyla sonuçlanan devrim, daha otoriter bir üst-ağır anayasal yapı oluşturdu. Irak'ta da ortaya çıkan benzer devrimci rüyalar - liberal seküler devlet, İslami demokrasi hayalleri de- şimdilik meyve vermekten çok uzak görünüyor.

Yavaş değişim bu yüzden giderek kötü seçenekler içinde en iyisi olarak ortaya çıkıyor. Bu yüzden günümüz politik İslamcılarının birçoğu - Fas'ta, Ürdün'de, Mısır ve hatta Irak'ta - yavaş değişimden yanalar. Bunların amacı, mevcut politik kurumları İslami değerler ve bazı İslami yasalarla besleyip adapte etmekten

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

ibaret. Tabii ki, bu çeşit partiler genelde ABD'ye düşman, en azından işlerine burnumuzu soktuğumuz yerlerde. (Irak açık bir istisna - oradaki birçok Şii İslamcı yakın müttefikimiz.) Ama bu ayrı bir konu, hukukun üstünlüğünü savunmak için bir güç olup olamayacakları ise ayrı. İslamcı partilerin seçim başarılarında, hükümetlere Kur'an yasasına uymaları konusunda baskı oluşturmaları rol oynuyor olabilir. Bu durum, hukuk adamlarının kendilerini, devletin değil, yasanın koruyucusu konumunda görmeleri ile sonuçlanabilir.

Bu çeşit bir şey Türkiye'de gerçekleşiyor olabilir. İslam dünyasındaki benzerlerinden çok daha liberal olan bu İslamcılar, Şeriat'ın getirilmesini de savunmuyorlar (bu pozisyon onları, askeriye tarafından kapatılma durumuna getirdi). Ana odakları hukukun üstünlüğünün sağlanması ve baskın devlet-merkezli sekülerizme karşı temel hakların genişletilmesi. Mahkemeler, bu vizyona ayak uydurmak konusunda kendilerini giderek daha çok zorunlu hissediyor.

Şeriat bu hukuki rolü tekrar düşünmek için gerekli kaynakları sağlayabilir mi? Özüde, Şeriat, kanunun her insana, büyük veya küçük, yöneten veya yönetilen, eşit olarak uygulanılmasını amaçlar. Kimse onun üzerinde değildir, ve herkes her durumda onunla bağımlıdır. Fakat Şeriat'ın tarihi gösteriyor ki hukukun üstünlüğü ideali boşluk içinde gerçekleştirilemez. Bunu gerçekleştirmek için devlet, etkili kurumlara ihtiyaç duyar. Bunların da sistem içindeki aktörler tarafından tanınması ile desteklenmesi gerekir.

İslamcılarının, hukukun üstünlüğünü sağlamak konusundaki bu gayretlerinin başarı ihtimali bu yüzden yüksek değil. Yönetici egemenliğini dengeleyecek kapasitede yeni kurumlar oluşturmaktan daha zor bir şey yok çünkü. İran'da, İslamcılar inanırlılıklarını yitirdiler, ve benzer bir şey Irak'ta da gerçekleşiyor. Tüm riskleri ve tehlikeleriyle, İslamcılarının geleneksel hukukun üstünlüğü düşüncesini yenileme amaçları, modern kurumlara aynı seviyeye gelmeleri çabaları ise yürekli ve saygın çabalar - ve Müslüman dünyanın çoğu için adil ve hukuka saygılı devletler oluşturmak için bir yol teşkil edebilir.

Gürcistan Krizi (Aisha Benghazi)

Sunuş: Gürcistan ile Rusya arasındaki kriz üzerine yazılan tahlillerin en ilginçlerinden biri Sloven filozof Slavoj Žižek kaleminden Alman **Die Zeit** gazetesinde yayınlanan [makale](#) oldu. Columbia, Princeton, New York, Michigan üniversiteleri ve New School for Social Research tarafından çalışmalara katılan Žižek'in makalesinin özetini ilginize sunuyoruz.

AB

Süper güçler ve Uluslararası görgü kuralları

Gerçek diye bir şey yoktur, kendimize yine kendimiz hakkında anlattığımız hikâyeler vardır. Böyle diyor post modern bilgelik. Gürcistan'daki savaş ne kadar da uygun bu bakışa.

Hikâye bir: Küçücük ve kahraman bir demokrasi emperyalist Rusya'ya karşı mücadele ediyor. **Hikâye iki:** ABD askeri üsleriyle Rusya'yı abluka altına alma çabası içinde. **Hikâye üç:** Büyük devletler petrol kaynaklarını kontrol altına almaya çalışıyorlar.

Bütün bu hikâye labirenti içinde kaybolmak yerine bu "kirliliğe" sebep olan şeye bakalım:

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Bir toplumu tanımak için onun kurallarını bilmek yetmez. O kuralların ne zaman uygulanıp ne zaman uygulanmayacağını, ne zaman ödün verileceğini de bilmek gerekir. Bazen sizi bir şey yapmaya mecbur ederler ama sizin kendi tercihiniz söz konusuymuş gibi davranmanız gerekir.

Bazı teklifler vardır, reddedilmek için yapılmıştır. Böyle bir teklifi kabul etmek büyük kabalıktır. Meselâ zengin amcam beni lüks bir lokantaya davet ettiğinde hesabı kimin ödeyeceği bellidir. Ben en azından kendi payımı ödemek için ısrar edebilirim. Ama amcamın bu teklifi kabul etmesi söz konusu değildir.

Böylesi bir durum 1980'lerde Kuzey Kore'nin başına geldi. Üstüste doğal felaketlere göğüs germek zorunda olan Güney Kore'ye buğday yardımı yapmayı teklif etti Kuzey Kore. Nezaketten yapılmış bir teklifti bu. Yıllardır açlıkla boğuşan Kuzey Kore'nin aklına bile gelmemişti teklifinin kabul edilebileceği. Güney Kore kabul etti. Kuzey kendi halkı açken Güneye yardım gönderdi.

1990'lı yıllarda gerçek süper güçler ile Rusya arasında da böyle bir miş gibi durum söz konusuydu. Süper güçler Rusya'ya gerçekten bir süper güçmüş gibi davrandılar ve Rusya'nın "**belli bir ölçüde**" böyle görünmesine müsaade ettiler.

İyi ama, ya Rusya da gerçekten bir süper güç gibi davranmaya başlarsa? Bu uluslar arası ilişkileri sarsacak bir felaket olur. Gelin görün ki Gürcistan'da bugün olan tam da bu. Peki bu noktaya nasıl geldik?

Amerika'nın tek başına at koşturduğu kısa yüzyıl bitti bile. Şimdi çok merkezli emperyalizm çağına giriyoruz. ABD, Çin, Avrupa hatta Latin Amerika kendi tarzlarında yeni bir güç oyununa giriyorlar. ABD liberalizmi, Avrupa sosyal devleti, Çin totaliterizmi, Latin Amerika popülizmi stratejilerinin merkezine alarak...

ABD'nin Dünya Jandarması olma çabası başarısızlıkla sona erdikten sonra soğuk savaştakinden daha tehlikeli bir döneme girdik. Nükleer Terör dönemindeki barışta oyunun kuralları belli idi. Meselâ Rusya Afganistan'ı işgal edip dengeleri bozduğunda bunun bedelini çok pahalı ödedi.

Bugün ise yeni süper güçler birbirlerini sınıyorlar dolaylı yollarla, küçük devletleri piyon yaparak. Bu sınamaların sonucunda yeni kurallar ve güç dengeleri kurulacak.

Rusya Gürcistan'a askerî müdahalesini dünyaya meşru göstermek için ABD'nin tutarsızlıklarını kullandı. Kosova'nın bağımsızlığını korumak için ABD ordusu müdahale edebiliyorsa Rusya neden bunu yapamamasındı? Sırp askerleri Boşnak sivilleri tehdit ederken NATO birliklerinin kaçması dünya komuoyunu şaşırtmamış mıydı? O halde Rusya Batı'nın Bosna'da yapmadığı şeyi yani "barış gücü" askerlerini ve sivilleri korumayı neden yapmayacaktı?

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Bu Gürcistan'daki savaş elbette ki hiç olmayabilirdi. Eğer Rusya Gürcistan'ın toprakları üzerindeki egemenliğini saysaydı ve Gürcistan bu egemenliği Abhazya ve Güney Osetya'da sonuna kadar kullanmasaydı. Aslında böyle bir "racon" zaten vardı ve Rusya Gürcistan'ın hamlesini bu raconun bozulması olarak algıladı. Gürcüler neden böyle bir riski göze aldılar? Bu bir sır. Ama bu "ihlâl" edici hareketin sonuçları bizi gerçeğe yüzyüze getirdi.

Artık süper güçlere nezaket kurallarını öğretmen vakti geldi sanırım.

Filistin artık Arapların esas davası değil (Mehmet Yılmaz)

Dalal Bizri - Al Hayat, Londra

Sunuş : *Al-Hayat* Londra, Newyork, Beyrut ve Riyad'da Arapça ve İngilizce olarak yayınlanan 300 bin tirajlı bir Arap gazetesi. Avrupalı anlamda sol ve liberal bir çizgide olan gazete zaman zaman "Batı ve Suudi yanlısı" olmakla bazen de Arap milliyetçiliği ile suçlansa da klişelerin ötesine bakabilen yazarları barındırıyor bünyesinde.

Gazetenin kendisini tanıtmak için hazırladığı bir metin [buradan](#) okunabilir.

Filistin artık Arapların esas davası değil

Yerleşmiş bir töreye göre İsrail'in saldırganlığına karşı Filistin ile dayanışma içinde olmamız gerekiyor. Kendimizi böyle bulduk silahlı direniş ve İsrail'in orantısız güçle tepki verme girdabında. Filistinliler ne zaman bir İsrail şehrine roket atsalar İsraililer abluka ve katliam uygulayarak kollektif "ceza" ile yanıt veriyor.

Arkasından biz töreye uyarak şaşırılmış gibi yapıyoruz bu vahşet karşısında. Sanki ilk defa oluyormuş gibi. Sanki bu ordulaşmış devlet bütün askerî kapasitesi ile cevap vermeyecekmiş gibi. İstiyoruz ki İsrail aynı güçte ve aynı zayıf isabet kapasitesine sahip ilkel roketlerle karşılık versin.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Aptallığımız burada da bitmiyor. Zannediyoruz ki öfke gösterilerimiz, kınamalarımız yurtseverlik hislerimizin gücünü göstermeye yetecek. Katliam bitince her zamanki uyuşukluğumuza dönüyoruz bir daha ki "beklenmedik" saldırıyı beklemek için.

Gene töremize göre kelimelerimizi aynı listeden seçiyoruz: **"İsrail şeytandır, Arap yöneticiler satılmıştır..."** ve İsrail haritadan silinmediği sürece mücadelenin bitmeyeceğine yemin ederek bitiriyoruz.

Ama en sevdiğimiz slogan şu: **"Filistin bizim esas davamızdır, gerisi teferruatır"**. Oysa bu slogan gerçeği yansıtmaktan çok uzak. Filistin davası bizler için o kadar da "ESAS" değil. Bölgesel politik güçlerin birbirlerini zayıflatmak için kullandıkları bir araç haline geldi Filistin.

Hizbullah'ın 2006 temmuzundaki **"ilahî zaferi"** Filistin'in kurtuluşunu değil Lübnan'daki siyasi oyunları etkiledi. Mart başında Gazzelilerle dayanışmamız doruktaydı. Beyrut'ta yapılacak bir oturma eylemi için toplananlar atılacak sloganlar konusunda anlaşamadılar ve eylem yarıda kesildi. Bunun yanında Lübnan'ın siyasî ajandası bazı **"teferruat"** davalar ve bunlarla ilgili gösteriler ile doluydu. Sayda'da Halkçı Nasser Organizasyonu Saad Maarouf'u ölüm yıldönümünde andılar. Chatura'da Millî Sosyalist parti kurucusu Antoun Saadé'nin doğum gününü kutlandı. Beyrut'ta bir plajda solcu gençler Amerikan zırhlısı USS Cole'un bir maketini yakarken biraz ilerde bir kaç yüz Kürt Abdullah Öcalan'ın hapse atılmasını kınayan sloganlar atıyorlardı.

Lübnan'daki politik odaklardan hiç biri Filistin'i **"esas dava"** olarak görmüyor. İran'ın o uzun kolunu uzatmasının sebebi ise Gazzelilere yardım etmek değil Arap devletlerinin aralarındaki ayrılıkları daha da derinleştirmek.

Filistin uzun bir zamandır manipölatörlere terk edildi. Ve bu durum devam ediyor zira sahte zaferler için Filistin'i sağmal inek gibi kullanan eskilerin yerini yeni gelenler aldılar.

Neden "eğitimli" Türklerin çoğu umutsuzca illiberal? (Ekrem Senai)

[Orjinali [Turkish Daily News](#)'da yayınlandı]

Türkiye'nin AB macerasının büyük faydalarından biri de bu ülkeyle ilgili çok önemli ama farkedilmeyen bazı gerçeklerin farkına varılmasını sağlaması. İyi ki AB projesi var ki, Avrupalılar Türk toplumuna daha yakından bakabiliyor, ve bu çok kompleks ve genellikle kafa karıştırıcı ülkede kimin kim olduğunu anlayabiliyorlar. Avrupalıların anladıklarından biri şu ki Türk elitleri demokrasi ve birey özgürlüğü gibi konularda onlarla aynı temel değerleri paylaşmıyorlar. Avrupalı gibi görünen bu Türkler Batılı standartlara kıyaslanınca fazlaca militarist ve ulusalcı kalıyorlar.

İlginç olan nokta şu ki Türkiye'nin bu illiberal eliti, aynı zamanda toplumun iyi eğitimli kısmına da tekabül ediyor. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) genelde bu tip Türklerin tercihi ve ilginçtir ki, araştırma üzerine araştırmalar gösteriyor ki CHP üniversite mezunları ve kent profesyonellerinden bir ton oy alıyor. İktidardaki AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi)'nin tabanını ise daha az "eğitimli", daha az milliyetçi ve AB yanlısı kesimler oluşturuyor.

Peki bu neden böyle? Veya soru şöyle de sorulabilir, neden eğitimli Türkler daha dar kafalı?

Eğitim yoluyla endoktrinasyon

Bunu cevaplayabilmek için, Türklerin "eğitim" deyince ne anladığını bilmemiz gerekiyor.

Aslında bizde bunun manası endoktrinasyon demek. Bir diğer deyişle, eğitim sistemi demokrasiye, özgürlüğe, çoğulculuğa veya eleştirel düşünmeye yönelik bireyler yetiştirmekten çok, öğrencilere "devlet ideolojisini" aşlamak amacıyla tasarlanmıştır.

Türk ilkokul veya liselerinde biraz dolaşın, ne dediğimi anlayacaksınız. Öğrenciler her haftanın başında ve sonunda devlet ideolojisi etrafında kişisel kült oluşturulan Mustafa Kemal Atatürk'e sadakat yemininde bulunurlar. "Ey büyük Atatürk," diye sesleniyor tüm öğrenciler, "Açtığın yolda gösterdiğin hedefe yürüyeceğime ant içerim." Yemin, kolektivist kurban etme sözüyle bitiriliyor: "Varlığım Türk varlığına armağan olsun!"

"Türk varlığını" sürekli yücelten eğitim sistemi, Türkiye'deki diğer etnik kimlikler konusunda ise hiçbir şey söylemiyor. Toplum, homojen bir varlık olarak resimlendiriliyor. Kürtler ve diğer gruplardan hiçbir şekilde bahsedilmiyor, ve eğitiminiz bittiğinde, onlara ilişkin hiçbir şey bilmiyor şekilde mezun oluyorsunuz.

O, afedersiniz, aslında Türk ders kitaplarında bir yerde "Kürt" kelimesi geçiyor: Kurtuluş savaşımızda düşmanlarla birlik olan bir Kürt Teali Cemiyeti'nden bahsediliyor sahiden. Böylece, liseden mezun olduğunuzda, Kürtlerle ilgili kafanızda kalan tek imaj, bir grup "hain" oluyor.

Aslına bakılırsa eğitim sisteminin tamamı size Kemalistler dışında herkesin hain olduğunu anlatıyor. Aslında İşgale karşı gerçekleştirilen bir ulusal direniş olan Kurtuluş Savaşı, sanki sadece günümüzdeki CHP'nin atalarının yaptığı bir mücadelemiş gibi sunuluyor. Sufi tarikatları, Kürtler ve Araplar, İngiliz ve diğer devletler tarafından satın alınmış iç düşmanlar olarak anlatılıyor. Bu propoganda geleneksel metotla yapılıyor: Gerçeklerin seçmece bir şekilde kullanımı ile... İşgalcilerle birlik olan çok az sayıda Sufi lideri, Kürt grubu veya Arap kabilesi vardı. Ama öğrencilere sadece bunlar anlatılıyor, çoğunluğu oluşturan diğerleri değil.

Sistem kendisiyle gurur duyuyor. Milli Eğitim Bakanlığı resmi olarak amacını "Atatürk devrim ve prensiplerine bağlı nesiller yetiştirmek" olarak açıklıyor. Tüm üniversiteleri yöneten Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) da, aynı amacı tekrarlıyor. Ama bu "prensip ve devrimler" arasında demokrasi veya bireysel haklar gibi konular hiç mevcut değil. Bundan dolayı Atatürk'ü suçlayamazsınız, çünkü onun zamanında, "devletçilik" gibi fikirler popülerdi ve doğal olarak onları benimsedi. Fakat, zaman değişti, ama sisteme hiçbir değişiklik yapılmadı.

Doktrinde bireysel özgürlüğün bulunmaması gerçekten ilginç bir konu. Ben şahsen çocukken bağımsızlık ve hürriyet terimleri arasındaki farkı bilmez, birini diğerinin yerine kullanırdım. Bunun sebebi eğitim sisteminin bana, 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda hepimizi özgür kıldığını öğretmesiydi.

Cumhuriyet bizi vatandaş olarak kabul ettiği için, özgürlük, ihmal edilebilir küçük bir sorundu. Asıl önemli olan devletimizin, dış güçlere karşı özgür olmasıydı. Bireysel özgürlüğümüzün lafı mı olurdu.

Sadece duvardaki tuğlalardan bir başkası

İşte, Türk sistemi, vatandaşlarını böyle "eğitiyor". Vatandaşlardan, Pink Floyd'un vurguladığı gibi, sadece duvardaki tuğlalardan biri olması isteniyor. Ve çoğu da oluyorlar. En azından on yıllardır süren endoktrinasyonun izlerini taşıyorlar. İşte bu yüzden, normalde zeki ve mantıklı insanlar olan birçok Türk, ulusal ve ultra-sekülerizm mitlerini sorgulamaya başladığınız zaman mantıksızca konuşmaya başlıyorlar.

Tabi ki, kutu dışında çıkan bir çokları da var. Öncelikle, kendilerini liberal olarak deklare eden ve sistemin otoriteriyen olduğunu ve özgürleştirilmesi gerektiğini söyleyenler bulunuyor. Bunlar etkililer ama çok sınırlı düzeyde. Ayrıca diğer elitler, Kemalist olanları, onların saf veya hain olduğunu düşünüyor.

Büyük Yalana itibar etmeyen toplumun büyük bir kesimi genelde kimlikleri baskı altına alınanlar: Muhafazakar Müslümanlar ve Kürtler. Bu grupları temsil eden siyasi partilerin, AKP ve DTP'nin, diğerlerinden çok daha reformist ve AB yanlısı olmaları tesadüf değil. Ve yine, bu iki partinin kapatılması için "rejimi" koruma görevi bulunan Anayasa Mahkemesinin kapatma davası açması da tesadüf değil.

Kürt tarafındaki bir problem, PKK terörizminin demokratikleşmeye ayrı bir engel sağlaması. Muhafazakar kesim ise böyle bir şiddet geleneğine sahip olmamakla birlikte, giderek daha ılımlı, demokrat ve globalist hale geliyor.

Bu yüzden, Türkiye için tek çıkar yol, Turgut Özal zamanında ve AKP'nin ilk döneminde olduğu gibi liberaller tarafından dile getirilen, muhafazakarlarca benimsenen, AB tarafından desteklenen liberal demokrasiye sahip çıkmak. AKP kapatılsa bile, bu momentum bir başka parti ile sürecektir. Ve Kürtler de güneydoğuda dağlarda Che Guevera'cılık oynayacaklarına bu trene atarlarsa bu herkesin hayrına olacaktır.

İlliberal elitin liberal demokrasiyi kabul etmesi konusunda ise, hiç iyimser değilim. İnanılmaz reaksiyoner duruşlarına bakılırsa, zihinleri bunu kırabilmek için fazla "eğitilmiş"...

Araf Dağına Tırmanış(Ekrem Senai)

Yedinci Dairede Yansımlar - Hamza Yusuf, Zaytuna College

*Ama sağlam insan nasıl, cenneti de verseler
Dinlemezse aşağılık cümbüşlerin çağrısını;
Çürük insan, meleklerle sarmaş dolaş da olsa,
Bıkar göklerdeki yatağından
Can atar iğrenç pisliklere*

William

Shakespeare

*Ahlaksızlık korkunç yüzlü bir canavardır,
Nefret edilesidir ama görürsün onu;
Öyle sık görürsün ki, yüzüne alışırsın,
Önce katlanır, sonra acır, en sonunda benimsersin.*

Alexander

Pope

Ormanı severim, kentlerde yaşamak kötüdür: Oralarda azgın çoktur.

Katilin eline düşmek, azgın kadının düşüne girmekten yeğ değil midir?

Hele şu adamlara bakın: gözlerinden okunuyor, dünyada kadınla yatmaktan daha iyi bir şey bildikleri yok.Çamur var gönüllerinin ta dibinde; ne yazık! Ruh da varsa çamurlarında!

Keşke yetkin olsaydınız, hayvan olarak hiç değilse! Fakat hayvanlara vergidir suçsuzluk.

Size içgüdülerinizi öldürmeyi mi salık vereyim? Size içgüdülerinizdeki suçsuzluğu salık veririm. -

Friedrich Wilhelm Nietzsche

Arzu nedir? Eflatun'un diyalogu *Philebus'ta* Sokrat bu soruya cevap verir; açlık, susuzluk ve benzeri isteklerin arzusunun alanına girdiğini söyler:

Sokrat: Genellikle bir adamın "susuzluğa sahip olduğunu" söyleriz, değil mi? Bunun anlamı giderek suyunu tüketmekte olduğudur. O halde onun susuzluğu arzu mudur?

Protarchus: Evet içmek için duyduğu arzudur.

Sokrat: İçmek için mi, yoksa içerek yeniden dolmak için mi?

Protarchus: Yeniden dolmak için olmalı

Sokrat: O halde birisi tükendikçe, açıkca tecrübe ettiği şeyin tersini arzu ediyor; tükenirken, yeniden dolmayı arzu ediyor.

Bu perspektife göre, arzu, içimizdeki boşluğu doldurma isteğidir. Bu arzu, "neden buradayız" bilgisi boşluğunun getirdiği bilme arzusu gibi derin bir istek olabileceği gibi, zihnini meşgul edip eğlendirecek nesnelere sahip olmak ve böylece içindeki boşluklarla hiç karşılaşmamayı sağlamak gibi sığ uğraşlar da olabilir. Eflatun'un *Symposium*'unda, Sokrat, güçlü olan insanın güçlü olmayı, hızlı olanın hızlı olmayı dilediğini, onun gerçekten arzuladığının ise aslında güçlü ve hızlı kalmak olduğunu söyler. Madem bu özelliklerin devam etmesini garanti edemiyoruz, o halde insanın gerçek arzusu geleceğe aittir, şimdiye değil; bir diğer deyişle, o aslında "isteyiş içinde olduğu şey" dir.

Arzuyla ilgili dikkate değer bir diğer perspektif, 13.yüzyıl şairi, alim ve teoloğu Rumi'ye aittir. Mesnevi'sine, özünden koparıldığı için ağlayan neyin feryadıyla başlayan Rumi, özünden koparılan insanoğlunun da acı içinde olduğunu ve içindeki boşluğun onu, kalbinin arzusuna yönlendirdiğini söyler. İngilizcedeki

"desire" (arzu) sözcüğü, aslında insanın özüne tekrar bağlanması ulvi anlamını remz eder. "Desire" Latince bir kelime olan "*desiderare*,"den türetilmiştir ve anlamı "istemek, dilemek"tir. Ama orijinali edat haliyle "de sidere" den gelir ki anlamı "göklerin getireceğini beklemek"tir ("*de*" ,"-den," ve "*sidere*" "gökler, yıldız, takımyıldız" anlamlarına gelir). Joni Mitchell'in şarkısında söylediği gibi "Bizler birer yıldızız / Ve som altınlarız / Özümüze dönmek zorundayız / Tekrar cennete,". Eden bahçesine geri dönme isteği, veya Samsara zincirini kırmak ve Nirvana'ya ulaşmak (nefsin yok edilmesi) aşkın bir tutku perspektifi sunar.

Fakat dünya, yaratılışı itibarıyla göz kamaştırıcıdır. Parlak süsleriyle erkek ve kadınları baştan çıkarıp, farklı farklı arzular ve uğraşlar peşinde koşturur. Bazıları gücün peşindedir, bazıları zenginliğin, bazıları aşkın... bazılarının bakışları ise fiziksel zevklerin ötesine geçmez. Bunların her biri ise, kısa bir süreye hapsolmuş arzudan neşv ü nema bulur, doyumsuzluk ve yıkıcılıkla malül arzularımızın içinde...

İnsanların hem hayvani arzuları, hem de Spinoza'nın ölümünden sonra yayınlanmış eseri Ethics'te "will-iradi istek" olarak nitelendirdiği rasyonel istekleri vardır. Arzular yanlış veya doğru olarak değerlendirilebilir mi? Modern perspektife göre, çok az sayıda arzu yanlış olarak kategorize edilebilir. Bireyselci Batı toplumlarında, insanlar bir diğerini sömürmediği, zarar vermediği sürece "canlarının istediklerini" yapmaya yüreklendirilir. Rasyonel ve dini ahlak ise, doğru ve yanlış arzuları açık bir şekilde ayırır, ve yanlış arzuların psikolojik mutluluğu bozacağını, insan ilişkilerinde yıkıcı etkilerde bulunabileceğini söyler. Zevkler insanın yaşaması ve mutluluğu için gereklidir, fakat ölçüden saptırıldığı, azdırıldığı zaman yıkıcı olabilir. Yanlış arzular, arzunun gerçek tabiatını üç sebeple iskalar:

- Arzu edilen şey kısmen iyidir ama aşırı arzu ile mutlak iyi olarak görülür;
- İyiye ulaşmak için bir yoldur, ama nihai amaç olarak düşünülür;
- İyi olarak görünen bir şeydir ama aslında aldatıcı bir iyidir.

Bu son sebep en tehlikelidir ve shevi arzular içinde anılır. İngilizcede bunu en iyi anlatan yazar Shakespeare'dir. 129.Sone'sinde bu aldatıcı, yıkıcı arzunun etkisi altındaki birini şöyle tasvir eder:

*Acıkan kösnü, ruhu yıkıp geçer boşuna
Utanç mezbelesinde; zevk alıncaya kadar
Yalancıdır, kalleştir, susar kana ve cana,
Azgın ve korkusuzdur; haindir, sert ve gaddar,
Ama keyif sürünce birdenbire tiksindir:
Delice istediği, öksesine girdi mi
Nefret eder delice: sanki yutmuş gibidir
Yutanları çıldırtın diye konulmuş yemi;
Hem kovalarken çılgın, hem ele geçince,*

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Delirir ettiğinde de, edecek diye güya,

*Yaşanırken mutlu da, üzgün sona erince,
İlkin sevince çağrı, sonra bomboş bir rüya.
Ne tuhaf ki dünyada bunları bilenler çok;
Cehenneme götüren cennetten hiç kaçan yok.*

Shakespeare burada tensel şehvetten bahsediyor ama bu sözlerin kapsamına öldürme, zenginlik, güç gibi şehvetler de sokulabilir. Şehvet bir kişinin kalbine yerleştiğinde, kişi "delirir elde ettiğinde de, edeceğinde de"... İnsanın ne kadar bozulabileceğini görmek şaşırtıcıdır, ve bir kere denge bozulduğunda, düşüş uzun ve sancılı olabilir, acı ve ümitsizlik -hatta ölüm- getirebilir.

*** *** ***

İslami gelenekte, arzu peşindeki yıkıcı eğilimlerin kökü nefstir. Arapça bu sözcük, dar anlamda ego olarak tarif edilebilir ama "lekeleyen ruh" şeklindeki tarif daha münasiptir. Bu lekeleyen ruh, vahşi bir hayvanı andırır. İslam'da, uysallaştırılmamış nefis, hem dünyanın eşi olmayan en büyük yıkıcı gücüdür, hem de özel tabiatımızın ve diğer yaratılmışlar arasındaki farkımızın kaynağıdır, arındırıldığı ve yatıştırıldığında, meleklerle gezinebilen tabiatımızın. Kur'an'a göre, nefsin üç aşaması vardır, ve ilki zorlayan ve emreden ruhtur (nefs-ül emmare). Bu çocuksu bir nefstir ve kişinin arzuları peşinde koşmasında, davranmasında talepkardır ve zorlar. En düşük nefis, üç ayrı yıkıcı arzudan takviye alır: tutkular (*ahva*, hevanın çoğulu), dünyanın aldatıcı tabiatı (*dunya*), ve Şeytan olarak tanımlanan vesvese verip, kötülüğe çeldiren ve Hazret-i Muhammed'e göre her erkek ve kadının damarlarında dolaşan güç (*Şeytan*). İslam teolojisinde, tüm bu güçler insanın içten çabasıyla kontrol edilebilir ve Allah'ın yardımıyla üstesinden gelinebilir, bu mücadele içine giren herkes, inancı ve dini ne olursa olsun bunu başarabilir. Nefsin en çok peşinde koştuğu şeyler, tensel zevkler, zenginlik, şöhret ve güçtür. Birçok insanın zihnini en çok meşgul eden şey zevklerinin tatminidir. En temel zevkler olan yeme, içme, dinlenme ve eğlenme de bedeni birer zevktir kuşkusuz ama insanların birçoğu için bedensel zevklerin en büyüğü şüphe götürmez ki seks'tir. Ahlak felsefesi ve din; kontrolsüz arzunun tehlikelerine işaret eder ve itidali, ılımlılığı öğütler. Toplum düzeni konusunda çalışan ahlak felsefecileri, erdemsiz insanın bir hayvandan daha kötü olabileceğini söylerler. *Politics'te*, Aristo der ki: "Erdemi olmadan, insan hayvanların en korkuncu ve vahşisidir, ve birçoğu şehvet ve oburluğun esiridir". Aristo'ya göre erdemin kaynağı ilahi bir düzendeki inanca dayanmaz; erdem, daha çok kendi hayatını nasıl düzenlemek gerektiğini düşünen kişinin varacağı tek zorunlu seçenektir. Dinsel gelenek ise, sadece kişinin psikolojik veya rasyonel mutluluğu ile ilgili değil, ama daha önemlisi, ruh diye bilinen insanoğlunun doğa üstü parçasıyla ilgilidir.

Katolik geleneğinde, bir insan günah işlediğinde ruhu risk altındadır. Büyük günahlar "ruhun yaşamını öldürüp kişinin ilahi saflığını ortadan kaldıran günahlardır."1 Katoliklerde, yedi büyük günah, yapılan kötü eylemlere değil, içinde bulunulan hallere tekabül eder. İnsanın yaptıklarıyla değil, iradesiyle ilgilidir. Katoliklerin Araf doktrininde, bu dünyada temizlenmemiş ruhlar, Cennete girmeden önce yanlışlarından arındırılmalıdır; ve ruhlar günah eylemlerinden değil, günahın lekelerinden arındırılırlar. Yedi büyük günah, tüm kişisel günah eylemlerinden türeyen matrisler olarak algılanır. Günahlar, insan zevklerinin tabiatından saparak sevginin nesneye saplanıp kalması ve kendi istikametinden çıkmasıdır. Dolayısıyla, paradoks olarak görülebilir ama günahkarlığın kökü aslında sevgidir.

Dante'nin *Purgatorio'sunda*, Araf Dağının yedi dairesi vardır. Bu yedi daire yedi günaha karşılık gelir. Alt seviye bu sevme günahlarının arındırıldığı dairelerden oluşur: gurur (*superbia*), insanın başkalarını sevmeyip, küçümseyip, sevgisini kendi benliğine yöneltmesidir; haset (*invidia*), insanın kendinde olanı sevmesi, ve kimsenin sahip olmadıklarına sahip olma arzudur ki, bu da kişinin, diğerlerinin bu iyiliklerden mahrum olmasını istemesini getirir; ve öfke (*ira*), ki öç veya kin ile sonuçlanan adalet istemenin baştan çıkarıcılığıdır. Araf Dağı'nın ortasında, sevgi çürütücü günaha rastlarız yani tembelliğe (*acedia*). Tembellik burada, modern anlamından çok, *acedia* ruhsal arzusunun eksikliğidir, kişinin kendi nefsi ile ruhsal mücadele görevini ihmal etmesidir. Bu, kişinin *totum bonum'u*, mutlu bir yaşam için gerekli gerçek iyiyi, ve *summum bonum'u*, en yüce iyiyi, kişinin tüm kalbiyle sevememesidir. Ve sonunda, daha üst dairede aşırılık günahları bulunur. Orada, para hırsı (*avaritia*), altın ve gümüşte somutlaşan mineral aleme gösterilen aşırı sevgi olan para hırsı (*avaritia*); yemekte somutlaşan, bitki alemine olan aşırı sevgi olan oburluk (*gluta*); ve hayvanlar aleminin cinsellik şeklinde tezahür eden aşırı arzuyu anlatan şehvet (*luxuria*) bulunur.

Araf Dağı'nın en altında gurur vardır, ki yedi günahın en öldürücü olanıdır, ve "soğuk günahlardan" "sıcak günahlara" doğru gidildikçe yedinci katta şehvetle karşılaşırız. Dante'nin şemasında, şehvet, cennete girmeden önce arınması gereken son günahdır, arzusunun kişiye sahip olmasını sembolize eder.

Dante'nin *Inferno-Cehennem*'inde, günahlar üç kategoridedir, bunlardan şehveti ilgilendiren biri; kendine hakim olamamadır ki, oburluk da bu günah kategorisi içindedir. Şehvet, ilginçtir ki, Dante'nin cehenneminde cezalandırılan günahların en düşüğüdür. Şehvetlerinden ötürü ikinci daireye mahkum edilen bu kayıp ruhları, arzuların şiddetini sembolize eden kuvvetli rüzgarlarla savrulur görürüz. Şiddetli arzu'nun Arapça kelime karşılığı, heva'dır, rüzgar anlamındaki hava'dan türetilmiştir, ana kökü ise "düşmek" anlamındadır. Bunlar dürtülerinin gücüne direnemeyen ruhlardır, tutkularının esaretiyle savrulurlar ve kendilerine hakim olamama durumuna düşerler. *Purgatorio'da*, ise, yedinci ve son dairede, şehvet dolu günahkarlar bir alev duvarı boyunca yürüyor tasvir edilir ve böylece kendilerini yanlış yöneltten tutkularının ateşinden arındırılırlar.

Şehvet günahını anlamak için, kişi önce İbrahimi dinlerdeki günah kavramını anlamalıdır. "Günah" kelimesi, dini çevrelerin dışında, modern dünyada gözden

düşmüş bir kavramdır, ve muhtemelen "wander-doğru yoldan ayrılmak" anlamındaki Sakson terimiyle ilgilidir. Günah, hata İbranice bir kelime olan "het,"ten türetilmiştir -Arapça'da *khati'ah* ve Yeni Ahit'teki *hamartia* gibi -orijinali bir okçuluk terimidir ve "hedefi kaçırmak" anlamındadır. Sin-günah, eski İngilizce'de de kaçırmak anlamındaki bir okçuluk terimi olarak geçer. Bunun ardındaki metafiziksel anlam, mutlak iyiyi hedef olarak seçmek, ama görünen iyiliğin uğruna hedefi şaşırmasıdır. Pişmanlık, özünde, kaçırdığın hedefe hayıflanmak ve isabet ettirmek gayretini ve ruhsal halini yeniden büründürmektir.

Kur'an'da insanların ve özelde erkeklerin, elde etmek istediği şeyler zevk, zenginlik ve güç olarak sıralanır.. **Kadınlara [zevk], evlâdlara [güç], tartı tartı biriktirilmiş altın ve gümüşe[zenginlik], otlığa yayılmış atlara, küçükbaş hayvanlara ve ekinlere[zenginlik ve güç] karşı aşırı tutkunluk insanlara cazip gösterildi. Bunlar dünya hayatının nimetleridir. Oysa asıl varılacak yer Allah katındadır.** (3:14). Zevk, zenginlik ve güç birer araç olmalıdır, nihai amaç değil. Bu cazibeli şeylerin peşine takılan ve bundan anlam çıkartan kişi, bütün bunların temelsizliğini görünce ümitsizliğe kapılabilir. Shakespeare'in Macbeth'i, gücün körçesine peşine düşmüş ve bu, onu umutsuzluk gıyısına fırlatmıştır. Hayatını sonlandırırken kendisinin sadece cisimsiz bir gölge olduğu sonucuna varır, "bir aptalın anlattığı ses ve öfkeyle dolu ve anlamsız bir hikayenin" tuzağına düşmüş olduğunu söyler. Macbeth'in gücün peşine düşmesi gibi, insanın, hazır zamanın anlamını muhafaza etmesi için bir diğer yol da bedensel arzularını tatmin etmeye çalışmaktır. Şehvet, Latince "luxuria" olarak isimlendirilir. Bundan, İngilizce'deki, "luxury" türetilmiştir; Latince anlamı ise taşkınlık, veya lüzumsuz fazlalık gibi bir anlamı taşır. Şehvet ancak hayvani ruhlarda ortaya çıkar ve fazlası, ismi üzerinde, luxuria-taşkınlıktır. Büyük günahlar üzerine yazdığı makalesinde, Dorothy Sayers, insanların *luxuria* günahına sapsmasına yatkın olmasının iki temel sebebinden bahseder:

İnsan ya hayvansal güdülerini tamamen serbest bırakır, ki bu durumda ancak nefsinin dizginleyerek bedenini sübjeleştirip iki yönlü tabiatının şemasındaki doğru yeri hatırlayabilir. Veya insanlar tam bir can sıkıntısı ile ve hoşnutsuzluğu gidermek için şehvete sarılır; hayal kırıklığı duyduğu zaman, felsefeler iflas ettiği zaman hayatın gerçekliği ortaya çıkar. Şehvet içinde zihinsel ve fiziksel sıkıntısını giderecek bir uyarıcı arar. Böyle bir durumda hiçbir uyarının veya kısıtlamanın bir anlamı yoktur; hatta zararlıdır. Bu, anemiye kanatarak iyileştirmeye çalışmak gibidir; sadece zayıflayan canlılığı daha da öldürmeye yarar. Yirminci yüzyılın pornografisinin ve önüne gelenle yatmanın hüznü ve tıbbi yönü bizlere bu ruhsal depresyonun birine ulaştığımızı söylüyor; insanlar sevişiyorlar çünkü yapacak daha iyi bir şeyleri yok. Bir diğer deyişle, saygıdeğer insanların yakındığı "üzücü ahlaki gevşekliğin" kök sebebi cinsel şehvet değildir, toplumun başka günahlarıdır, ve ancak kök sebep ortadan kaldırıldığında otomatik olarak kendini tedavi etmeye başlayabilir.2

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Kök sebep şehvet değil, sadece can sıkıntısı mıdır? Kierkegaard insanın yaşamda gerçek bir anlam bulamamasının kayıtsızlık, siniklik ve can sıkıntısı ile sonuçlandığına inanır. Hayatın zevk peşinde koşarak yaşanacağını düşünen estet, bize modern zamanın nihilist keyifsizliğinin örneğini sunar.

Estet'in hedonistik hayatının kökü onun can sıkıntısında saklıdır. İlginç olan şudur ki eğlenmek ve can sıkıntısından uzaklaşmak için bulunduğu şeyler bir süre sonra can sıkıntısının temel sebebi haline gelir: "Oluşan can sıkıntısı genelde sıkıntının yanlış yönlendirilmesinin meyvesidir. Can sıkıntısına çarenin sonuçta can sıkıntısına yol açması kulağa tuhaf gelebilir, ama yanlış kullanıldığında can sıkıntısına yol açtığı bir gerçektir."3

*Pornified(Pornolaştırılmış)*adlı kitabında Pamela Paul da can sıkıntısının nasıl oluştuğuna dair benzer bir sonuca ulaşır:

Bollukla kadın ve hepsini de elde etmek kolay; erkek ise doymaz, tıkmaya meyillidir. Ve bin çıplak popo gördüğünde -formların veya fonksiyonların çeşitliliği ne olursa olsun- bir süre sonra hepsine aynı bakmaya başlarlar. Erkek kadın üzerine kadınla yatar, bunun sonucu isteğinin giderek azaldığı bir kısır döngüdür. James L. Howard, Myron B. Reifler, ve Clifford B. Liptzin'in 1970 tarihli pornografi üzerine yapılan çalışmaya ait raporda, haftada beş gün, günde doksan dakika pornografik film gösterilen adamların, zamanla daha az seksüel canlılık ve ilgi gösterdikleri gözlenmiştir. Başlangıçta heyecan veren sonunda yalnızca zevk vermekte, başlangıçta tahrik eden sonunda yalnız hoşuna gitmekte, hoşuna giden ise sonunda yalnızca tatmin etmektedir. Ve tatmin ise, er veya geç can sıkıntısıyla sonuçlanmaktadır.. 4

Bu, zevk için yaşayan estet'in kaçınılmaz durumudur. Can sıkıntısının üstesinden gelmek için zevk arar, çare olarak peşine düştüğü şey bir kez daha ruhsal bir rahatsızlığın kaynağına dönüşür. *Gula, luxuria, ve avaritia* sıcak günahlarının kökü bireyin bilinçli veya bilinçsiz ruhsal boşluğunu doldurma arayışındadır. Hepsinin başlangıcı mutlak iyinin arayışıdır, ama şekli yanlıştır, çünkü gerçek mutluluğun araçları olan erdem ve sorumlulukla bütünleşmiş ahlaklı yaşamdan uzaklaşmaktadırlar. Sonu kendi içindedir, zevkin uğruna zevke dalar. Yaşamak için yemez, yemek için yaşar; vermek için sevmez, ama almak için arzular; yardım etmek için zenginliğe sahip olmaz, sahte bir güvenlik hissi yaratmak uğruna sahip olur. Kısaca, bunlar içteki boşluğu doldurmak için, hayatın anlamı ile yüzleşmekten kaçınmak için sığınılan günahlardır.

*** **

İbn-i Hazm (d. 1064),büyük İspanyol ahlakçısı ve Müslüman Endülüs'ün teologu, insanın özünde korku vardır, her eylemi altında yatan motivasyon, endişeyi izale etmektir (*tard hamm*) der: "Bu yüzden zenginliği arayan aslında bunu fakirlik endişesini izale etme yoluyla arar; şöhreti arayan aslında öncelikle ikinci sınıf

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

kalmamanın veya itaat altında olmamanın derdindedir; zevki arayan basitçe onun hazzının kaybolması endişesini savuşturmayı dilemektedir."5Sekiz yüzyıl sonra, aynı görüşü Kierkegaard seslendiriyor. Ona göre zevkin peşine düşen, aslında can sıkıntısını kovmak istemektedir. Bu fikir İbn-i Hazm'ın endişeyi giderme nosyonu ile uyumaktadır çünkü can sıkıntısının gerçek tehidi aslında; can sıkıntısı durumunda, ölümümüz ve anlamımızla korkutucu bir yüzleşme yaşıyor olmamızdır. Kierkegaard zevki aramanın ve acıdan kaçmanın tüm canlıların paylaştığı ortak bir duygu olduğunu hatırlatıyor. Gerçekte zevkin peşinde koşmak bir seçenek değildir, seçeneklere teslim olmaktır. Estet'in hedonistik bir yaşantıyı "seçmesi" bir seçim değildir, aslında seçimsiz kalmaktır. Bu İslam'daki özgür irade doktrini ile tutarlıdır. "Seçmek" Arapça'da "akhtaara," ve "seçim" "ihtiyar"dır. Bu sözcüğün kökü "hayr," dır ve anlamı "iyi."dir. Fiil formu "ikhtaara"nın literal anlamı "kendisi için iyiyi seçmek"tir. Dolayısıyla, bu bakış açısına göre, seçmek, iyi olanı seçmektir.

Seyyid Nakuib el-Attas, modern Malay felsefecisi, seçme nosyonunu özgürlük düşüncesine bağlıyor:

İhtiyar olarak bahsedilen seçim, iki alternatiften iyi, daha iyi ve en iyi olanı arasında seçim yapmaktır. Bu nokta en çok felsefi özgürlük problemiyle de doğrudan ilgili olduğu için önemlidir. Dolayısıyla, iki alternatiften kötü olanını seçmek "ihtiyar" ile adlandırılan bir seçim değildir, aslına bakılırsa bu bir seçim de değildir, daha çok insanın kendi kendine yaptığı bir haksızlıktır. Özgürlük kişinin gerçek ve asıl tabiatının isteklerine uygun olarak hareket etmesidir-yani *haqq'a* [gerçekliğe] ve "fitrat"a [aslı tabiata]-ve ancak iyinin ne olduğuna dair bu seçim "özgür seçim" olarak adlandırılabilir. Daha iyisini seçmek, işte bu yüzden bir özgürlük eylemidir, ve kişinin kendine uyguladığı adalettir. Bu iyinin ve kötünün; erdem ve ahlaksızlığın bilgisini gerektirir; bunun yanında daha kötüyü seçmek, bir seçim değildir çünkü ruhun hayvani isteklere eğiliminden kaynaklanan bilgisizliğe dayanır; bu bir özgürlük de değildir çünkü özgürlük, ruhun kötüye kışkırtan güçlerinin baskınlığına esir olmamasıdır.. 6

Bu kışkırtıcı ruhun esareti (*nefs-ül emmare*) özgürlükle ilgili tartışmalarda genellikle ihmal edilir. Ahlaki özgürlük, mantıklı ve erdemli davranma özgürlüğü, modern bağlamda politik ve durumsal özgürlük tartışmalarında göz ardı edilir. Yıkıcı ahlaki bozulma, şimdilerde bir özgürlük çeşidi olarak düşünülmektedir. Kur'an'a göre bu yıkıcı meyiller emreden benliğin baskınlığının (*nefs-ül emmare*) bir sonucudur.

İnsanın arzularına koşulsuz itaatini 20.yy. Amerikan felsefecisi Mortimer Adler, "çocuksu davranışa dönüş" olarak nitelendirir:

İnsanın; toplumun veya gerçeğin isteklerini önemsemeyip arzusunun telkinlerini açığa vurması çocukluğa dönüşmektir; Freud'un tabiriyle

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

“isteklerin gerçeklikle uzlaşamaması hali”dir. Çünkü çocuklar “parmakla gösterip, ağlayarak isterler ve arzuları çok güçlüdür,” Aristotile buna uygun şekilde bir yetişkinin “çocukca bir hata”sı söz konusu olduğunda kendini şımartmaktan bahsedilmesi gerektiğini söyler. 7

Benzer şekilde, 14.yüzyıl Mısırlı şair, Imam al-Busiri, ruhun kaprisleriyle ilgili bölümünde, kişinin nefsinin dizginlerini bırakmasına karşı şu uyarılarda bulunur:

Arzularını nefsini şımartarak yok etmeye kalkışma.

Yemek nasıl oburun arzusunu güçlendirir görmüyor musun?

Nefsin aynı bir çocuk gibidir -onun isteklerini karşılırsan, büyür ve hala emzirmeni ister,

Ama süttten kesersen bir süre sonra memeye arzusu kalmaz.

Nefsine, arzu ettiklerini verme; onu sürekli beslemekten kaçın -

Kontrolünü arzularına kaptırırsan, onlar seni ya mahveder veya kirletir.

Davranışlarının tarlasında özgürce otlarken onlara çobanlık et,

Ama otlığı tatlı bulduysa, serbestçe dolaşmasını kısıtla.

Onun lezzetli bulduğu ne ölümcül lezzetler vardır.

Bilmez ki kaymak altında zehir gizlidir!

Onun açlık ve oburluk tuzaklarından korun. -

Boş bir mide dolu olandan daha kötü olabilir. 8

Estetin düşüncesiz ve ben-merkezci tabiatı onu olgun ilişkilerden uzak tutar; diğerleri onun çocuksu hazlarının tatmini için sadece birer oyuncaktır ve o artık kelimenin tam anlamıyla bir “playboy” dur. Kierkegaard ,esteti zevkin dolaysızlığında tanımlar - avamın yavan zevklerinden, elitin kibar zevklerine kadar hepsi bir bütündür. Bir diğer deyişle, Oprah da olsa, opera da, insanın düşkünlüğünün matrisi aynı mahallerde buluşur - nefsinin ve arzularının merkezinde. Kierkegaard’a göre her birimiz bir “Ya/Ya da” seçimi ile yüz yüzeyizdir. Ya özgür irademizden vazgeçip zevki seçeriz, daha doğrusu seçmemeyi seçeriz, ya da arzularımızı değil, gerçek benliğimizi ve isteklerimizi destekler, diğerlerine karşı sorumluluk bilincinde olduğumuz ahlaki bir yaşantıyı seçeriz ki. Diyorum ki:

Nedir, o zaman, benim Ya/Ya da ayrımım? İyi midir, kötü müdür? Hayır, ben sadece sizi bu seçimin anlamlı olduğu noktaya götürmek istiyorum.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Her şey bunun üzerinde dönüyor. İnsan, seçmekten başka bir şansının olmadığı bir kavşak noktasında tutulduğunda, doğru olanı seçecektir ... Dolayısıyla, bir insan ya estetik yaşamak zorundadır, veya etik..9

Bu noktada, etik hayatı seçmenin zevki bırakmak demek olmadığı da anlaşılmalıdır. Bu estetin anlayamayacağı sebeplerden anlamlı olacaktır. Kierkegaard diyor ki, "Ben formal, soyut bir özgürlüğe heveslenen katı ahlakçı değilim. Eğer sadece seçim öne sürülürse, tüm estetik geri döner. Ve göreceksin ki ancak bu şekilde varlık mükemmel olur ve ancak bu şekilde insan ruhunu kurtarıp, tüm dünyayı kazanabilir, ve onu düzgün bir şekilde kullanabilir.." 10 Zevk düşkünü dünyayı ancak kötüye kullanabilir çünkü diğer insanları, amaçları kendinde biten birer araç olarak görür. Onları kendi zevki için kullanır veya onları kullanan mekanizmaları besleyerek kullanılmalarına katılır. Ahlaklı insan ise, hem kendine, hem de dolayısıyla karşındakilere karşı nettir. Kierkegaard der ki, "Ahlaklı yaşayan bir insan kendini görür, kendini bilir, kendi varlığına bilinciyle nüfuz eder, belirsiz düşüncelerin etrafında hışırdamasına ve baştan çıkarıcı olasılıkların hileleri ile onu alıkoymasına müsaade etmez; bir şeyden diğerine dönüşüveren sihirli resimler gibi değildir, tümü birinin nasıl değiştiğine ve döndüğüne dayanır."11 Böylece kendi hayatını "kişisel, kentsel, dini erdemlerini kendini sürekli bir durumdan diğerine dönüştürerek" geliştirebilir."12

*** *** ***

Bu ahlaklı yaşam, ruhun ikinci kademe hayatıdır ve Kur'anda kendini kınayan nefis anlamına gelen (*nefs-ül levvame*) tamlamasıyla isimlendirilir. Bu, murakabeli bir nefistir, yanlışları tamamen isteyerek işlemez ve sürekli doğru olanı yapmak için uğraşır. Bu durumdaki kişinin nefsi iyileşirse, o kendini pişman hisseder ve yanlışını düzeltir. Ahlaklı insan da arzu duyabilir ama güdüleriyle sürekli savaşır, ve daha önemlisi, "arzuyu sevmez". Şu Kur'an ayetini yorumlarken, "İnsana, eşlere, evlatlara tutkuyla bağlanmak ..." (3:14), Fahreddin Razi diyor ki:

Arzular fiziksel arzular ve metafiziksel arzular olarak ikiye ayrılır. Fiziksel arzular herkeste hemen ortaya çıkabilir, ama ruhsal arzular sadece nadir bazıları dışında fiziksel olanları deneyimledikten sonra açığa çıkar. Bu yüzden, birinin bedensel zevklere arzu duyması nefsin doğal olarak meyilli olduğu bir şeydir ve insanın sabit bir yetisidir, bunun yanında onun ruhani arzulara meyilleri küçücük sebeplerle dağılan kısacık görüntülerle gelir. Bu yüzden, insanların çoğunun bedensel zevklere meyiletmesi sürpriz değildir. Ruhsal tutkular ise çok az insanda ve kısıtlı bir süre içinde oluşur. İşte bu yüzden ki Allah der, "İnsana arzuları güzel gösterildi."13

Bu zevkler aslında olumsuz olmamakla birlikte, ölçsüzlük içinde olumsuzlaşır. İlimlilik ise ahlaklı yaşamın bir yoludur ve mutlulukla sonuçlanır. Orta yolun her iki tarafındaki aşırı uçlar fiziksel, duygusal, zihinsel ve ruhsal açıdan zararlıdır. Ahlak felsefesi de, din de oburluk, uyuşturucu, seksüalite ve diğer kontrolsüz

davranışlarda ifade bulan ölçsüzlüğün tehlikeleri konusunda uyarır. 15.yy. alimi ve Sufi önderi Sidi Ahmed Zarruk der ki, "Nefis, doğasında öğüt ve yoldan çıkma konusunda aşırılığa meyillidir." Din hep seksüel arzular konusunda baskı uygulayıcı olmuştur, örneğin mastürbasyonun dinsel kategorizasyonu ölümsüz ruhu tehlikeye atan ölümcül bir günahdır, ki, sosyal bilimlerin bunun normal tabiatına tuttuğu ışık, günahkarlar için cehennemde bir yer bırakmamaktadır. Ayrıca, dini, azgın davranışları kısıtlamak için bir araç olarak kullanan utanmak duygusu üzerine işleyen bazı toplumsal çabalar, eğer davranış, toplumdan gizli gerçekleştirilebiliyorsa başarısızlıkla sonuçlanıyor. Teknolojinin kimlikleri gizlemeyi başarması, insanların afişe olmadan ve utanç duymadan zevk peşinde koşmalarının yolunu açmıştır. Hem din, hem dinin dışında etik yaşama bağlılık, kendi şehvetlerini kontrol altında tutmak için mücadele eden birçokları için soruna etkili bir çözüm sunabilir.

Ahlaki perspektiften, sorumluluk etiğin temelidir. Hiçbir insan sorumluluk olmadan erdemli karşılık veremez. W.H.Auden "Eylül 1,1939" adlı şiirinde bunu şöyle ifade eder:

İzbe karanlıktan

Ahlaklı yaşamın içine

Kalabalık banliyö sakinleri gelir,

Sabah andlarını tekrar ederek;

"Karıma dürüst olacağım,

daha çok işime konsantre olacağım!"

Bu tekbencilli egoizme yenilmemek için sürekli bir mücadeledir. İffet, genellikle namusluluk taslama ile birlikte anılır; aslında seksten uzak durmak değildir, bunun ahlaki düzenlenmiş şeklidir. Saint Thomas Aquinas dediği gibi: "O iffete aittir ki insan vücut azalarını mantığının yargısına uygun ve iradesinin seçimi olarak ılımlı kullanır.."14Kadın ve erkeklerin mutluluğu için önemli olan bir şey ise şehvetin ötesine geçip sevginin alanına girmektir, bu da kişiyi diğerine, kendine sorumlu olduğu gibi bağlar. Sevgi, aileleri bir arada tutan güçtür ve ortak mutluluğu güçlendiren bağıdır, ki kadın ve erkeklerin arasında aşk olmadan, ortak mutluluk doğru koruyuculardan yoksun olur. Şehvet, ise diğer taraftan, kendini mutlu etmekten de uzaktır. Diğer insanlara karşı ahlaki sorumluluğa sahip olmamaktır. Dante, yedinci daire olan şehvet'teki deneyiminde, şehvet geçmişlerinden pişman olanları hatırlatır:

"Sodom ve Gomora," diye ağlar yeni ruhlar.

Ve diğerleri: "Pasiphae ineğe girer

Ve tatmini için genç ineğini çağırır..."

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Pasiphae'ye atıf Yunan mitolojisinden gelir. Apollo Peri Perseis'le evlenmiş ve Pasiphae adlı çocukları olmuştur. Pasiphae, Crete'li Kral Minos'un karısı olur ve tanrı Poseidon, Minos'a kurban etmesi için bir boğayı hediye olarak gönderir. Ama Minos boğayı kurban etmek yerine sürüsüne katar. Buna bir karşılık olarak, Poseidon ,Pasiphae'yı boğaya aşık eder. O da Daedalus'u görevlendirerek onun için bir inek maketi yapmasını ister ve maketin içine gizlenerek bu şekilde boğanın onunla ilişkiye girmesini sağlar. Sonuç Minotaur'dur, yani yarı boğa, yarı insan bir ucube. Açık mesaj şudur ki, şehvet canavarlara yol açar. 15

Gerçek aşk, şehvete dayalı hayvani bir arzu değildir; insanın bir değerini mutlu etme ve böylece mutlu olma arzusudur, ki ilki genellikle daha güçlüdür. Ama ihanet etmek aşkı ortadan kaldırabilir; iffettir ki birinin yıkıcı ihanet olmadan ahlaklı bir şekilde değerine sorumluluk duymasını sağlar. Evlilik sadece büyük medeniyetlerin değil, küçük yerli toplulukların da temeli olmuştur. İlgi çekicidir ki, birçok geleneksel kültür evliliğe ilişkin tabuların erkeğin kadın üzerinde egemenliği üzerinden sağlandığı ataerkil kültürler olarak görülürken, gerçek bunun tam tersidir - evlilik yatağına sadakat ile erkeğin şehvetini kontrol altına alması, kadın erdeminin erkek doğası üzerindeki açık zaferidir.

Anne Moir ve David Jessel, *Brain Sex- Beyin Seksi* adlı kitaplarında bazı geniş genellemeler bulunsa da, cinsiyet farklılıklarına şöyle atıfta bulunuyor:

Erkekler kişiselliğin olmadığı umumi teşhir yerlerinde bile tahrik olabilirken, kadınlar ılımlı erotik bir dürtüye çok daha farklı bir yerden- seksüel ilişkinin hayalinden ulaşabilmekteler. Aynı onların bir çiftin çiftleşmesinin pornografik gösterimi ile tahrik olurken, kadınların tutkuyu popüler kurgu romanlardaki aşk sahnelerinde bulmaları gibi, ki okuyucularının büyük çoğunluğu kadınlardır Erkekler seks ister, kadınlar ise ilişki. Erkek et ister, kadın sevgi. Dikkate değer ki, erkek çocuklar balonlarla, oyuncaklarla, arabalarla oynamaktan zevk alır; kız çocukları ise sürekli kendileriyle ilgilenilmesini, duygu-düşünce paylaşımını ve arkadaşlığı isterler. 16

Bu çalışma, abartılı olsa da, genellikle nörobilimin erkek beyni ile kadın beyninin farklı bir şekilde kablolanmış olduğu bilgisini destekliyor. Son kırk yıl içinde birçok pozitif sonuçlar alındı; kadın hareketi, kadın hakları konusunda inanılmaz bir mesafe kat'ederek daha adil bir toplum oluşmasını sağladı. Ama bu beraberinde bir geriye gidişi de getirdi. Yeni elde edilen haklara eşlik eden seksüel özgürlük, kadınları mağdur eden trajik bir yan etki de oluşturdu. Aşksız, erkek egemen karakterli seks, sorumluluk olmaksızın zevk, ve irade hakimiyeti olmaksızın kadın arzusu; ortak kadın erdemleri olan aşk sorumluluğu, anlamlı cinsel ilişki ve karşılıklı saygıya dayanan sosyal ilişkinin yerini aldı. İffet, modası geçmiş bir "kadın erdemi" olarak algılansa da, insanoğlunun sadık koruyucusu ve şehvet ve arzuların dipsiz kuyusuna düşmeyi engelleyen etkili bir koruyucu olmuştur. Ama insan, ahlaki, entelektüel ve ruhsal uyanıktan aldığı hazda, tensel hazzından aldığından çok daha fazlasını bulmaktadır Bizler genelde iştiha temeli

dürtülerle ilintileriz ve insanoğlunun gerçek rasyonel ve ruhsal isteklerini göz ardı ederiz. Mortimer Adler diyor ki:

İnsanın içinde duygular ve akıl veya mantık olarak iki ayrı bilgi fakültesi bulunduğunu söyleyen psikologlar, insanda ayrıca iki ayrı istek veya arzu da bulunduğunu söylerler. Ayrım belki de en keskin biçimde Aristo ve Aquinas tarafından yapılmıştır. Derler ki "evrensel iyiye yönelen tek bir istek vardır, bu da akla aittir", "diğeri ise özel bir iyiye yöneliktir ki bunun isteği de hislere aittir. 17

Şehvet hayat amacı haline geldiğinde, entelektüel ve ruhsal zevklerin buluşması engellenmiş olur. İffet ki insanın seksüel arzularını düzene koyar, insana, tam insanlık deneyimini sağlayacak olan hayatın diğeri yönlerini keşfetmesini sağlar.

İslami gelenekte saflık (*iffet*), Helenistik ve Hristiyan geleneğinde olduğu gibi, dört ana faziletten biri olarak görülür, ve insanı kendi yıkıcı meyillerinden , toplumu da şehvetin ahlaki parçalamasından koruyan bir erdemdir. Ve Müslüman toplumu, Avrupa Hristiyan kültürünün tarihine göre çok daha göze çarpar tensellik arzutmekle birlikte, dini elit bin dört yüz yıl boyunca Müslüman toplumun gevşek ahlakını kınayagelmıştır. Aquinas üzerinde de büyük etkiye sahip büyük Müslüman düşünür Imam Gazali, diyor ki:

İffet, insanın bedensel isteklerinin ve seksüel arzularının kontrolüyle ilgilidir. Bu nefsin, aklın kontrolü altına girmesi; onun zevk almasına veya sınırlandırılmasına aklın karar vermesidir. Bu aşırı şehvet ile arzusuzluk arası bir orta yoldur. Zevke esir olmak ise, aklın reddettiği ve yasakladığı aşırı cinsel istek ve zevk peşinde koşmaktır Dolayısıyla, erkekler özellikle genital ve midesel konularda-para, güç ve şöhreti hiç saymaya gerek yok- zayıf olduğundan arzuları konusunda tetikte olmalıdır. Aşırılık ve eksiklik, ikisi de iffet açısından kusurludur Seksüel ilişki isteği türlerin üretmesi ve soyun devamını temin etmek için doğaldır. Bu yüzden iki sebeple istenir-çocuk sahibi olmak için ve evlilik bağında iffetli kalmak için-hoş vakit geçirmek ve arzuların tatmini için değil. Kişi yaptığından neşe ve zevk arıyorsa, bu, karşılıklı sevginin ve bağlılığın sağlanması ve evlilik bağını sağlam tutmanın cinsi zevkle sağlanmasıdır.18

Gazali, sağlıklı bir toplum yapısında ılımlılığın önemli olduğunu belirtiyor. İlimlilik, insanın hayata tam katılmasını engelleyen aşırı utangaçlık veya erdemlilik taslama ile aynı şey değildir; genel ahlaklı kıstaslardan çok rasyonel sezilerle ilişkili utanç duygusudur. Cinsiyet konularında ılımlı davranması insan için doğaldır, ama insan baştan çıkartılabilir, ve filmler ve görsel medya bu sonucun emsalsiz araçlarıdır.

Plato'nun *Philebus'unda*, Protarchus der ki:

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Birini, kim olduğu önemli değil, zevklerini tatmin ederken gördüğümüzde- ve bunun özellikle en büyük zevk için doğru olduğunu düşünüyorum-onun içinde ya çok gülünç veya aşırı derecede çirkinlik ögesi ararız, böylece kendimizi utanmış hissederiz, ve onu kapatmak ve gizlemek için elimizden geleni yaparız,ve o çeşit bir şeyi saatlerce karanlığa bırakır, gün ışığına çıkmaması gerektiğini hissederiz. 19

Seksüalitenin en iyi karanlıkta veya kapalı kapılar arkasında gerçekleşeceği düşüncesi evrenseldir ve diğer türlerde de bulunur; erdemlilik taslayan püritenlere veya ahlaken kendini üstün gören işgüzarlara, aynı Dylan'ın şarkısındaki gibi "Yaşlı kadın çiftleri izler / Akli seksle sınırlıdır /Sahte ahlakı dayatmak, küçümsemek ve bakış atmakla,"20 e özgü değildir. Ama seksüalize olmuş kültürün çocuklara ve kendini evliliğine adanmış olanlara tehdit oluşturduğunu düşünen insanları da ilgilendirir. Pornograflar ve onların kurbanları, insanların yüksek zevk durumunda görülmesinin doğal olduğunu savunurlar. Gerçekte, bu durum dünyadaki insanların çoğunluğu için tuhaftır, ve yakın zamana kadar, karanlık izbe köşelerdeki dikizleme şovlarına ve şehrin kuytu köşelerindeki penceresiz seks shop'lara münhasırdı. Röntgencilik İngilizcede kötüleyici bir kavramdır ve pornografi aslında bundan ibarettir.

Pamela Paul'un belirttiği gibi, pornografi, "anti-seks ve anti-özgürlüktür" Şöyle devam ediyor: "[Pornograflar] Amerika'yı fantezi düşüncesi üzerine satarken, gerçeği görmezlikten gelme konusunda insanları dolduruşa getirmişlerdir. Susturulanlar sansür koymayarak pornografiyi meşrulaştırmaya daha da fazla hizmet etmişlerdir." 21Ancak son otuz yılda yapılan ciddi araştırmalarla - ki bu süreçte pornografi normalleştirilmişti- pornografinin zararlı etkileri ortaya konulmaya başladı. Böylece dini görüşün önyargılarından kendimizi özgürleştirmemizin, bir araya gelip şehvetle coşmanın sosyal faturasını ortaya çıkartabiliyor ve onun kültürümüzün en değerli parçasının, gençlerin üzerindeki etkisini değerlendirebiliyoruz.

*** *** ***

Şimdi bu argümanın mistik perspektifini değerlendirelim, yani Kierkegaard'ın üçüncü ve en kutsal hayat olarak övdüğü dini hayatı. Bu hayat, İslam geleneğinde, insanın ruhsal gelişiminin üçüncü ve son kademesidir ve Kur'an'da huzura ermiş ruh (nefs-ül mutmainne) olarak adlandırılır. Hem Hristiyanlık, hem de İslam Kutsal Bakış kavramını paylaşır: "Kutsanan kalplerdeki temizliktir, çünkü o Tanrıyı görecektir" (Matthew 5:8). Kalbin safiyetini sağlamak, İbrahimi dinlerin ortak odak noktasıdır. Kur'an der ki, "O gün, insana ne zenginliği fayda verir, ne de evladları, sadece temiz kalbi dışında" (26: 88-89). Kalbin safiyeti doğuştan kazanılan bir haktır. Çocukların saflığı her yerde övülür ve işte bu yüzden, insanın en çirkin ve karanlık suçları arasında, en öğrenileni pedofilidir, çocuğun masumiyetinin kirletilmesidir. Biliyoruz ki çocuklar sonunda seksüel masumiyetlerini kaybetmek zorundalar, ama her alçakgönüllü ebeveynin arzusu bunun ergenlikte karşılıklı sevgi ve saygı içinde oluşmasıdır. Şehvet Eros dürtüsünün tezahürüdür ki Sigmund Freud haklı olarak bunu hayatın ölüm

dürtüsüne karşı koyma gücü olarak tanımlamıştır. Bir diğerine karşı saf aşk olarak kanalize edildiğinde, yaşam veren bir şey olur, an'ın içinde sahip olduğumuz varlığa değer katan bir deneyim halini alır. Simone Weil diyor ki:

Her zevk arzusu geleceğe ve hayal dünyasına aittir, varlığın mevcudiyetini dilediğimizde, o var olur: arzu edecek bundan fazla ne olabilir? Sevgili varlığımız artık çıplaktır ve gerçektir, hayali bir gelecekle örtülmemiştir Bu yüzden aşkta, arzunun geleceğe doğrultulup doğrultulmadığına göre iffet vardır veya yoktur.²²

Şimdiki zamanda sevebiliriz ve bu sevgi içindeki kutsallığı tecrübe edebiliriz. Bu sevginin saflığı varlıkla sağlanır ve aynı anda başka bir şeyi arzu etmekle yok olur, bu başka bir sevgili de olabilir veya basitçe nesnelleştirilmiş insan üzerinden sağlanan onanistik kendini tatmin de. İslam ve Hristiyan geleneklerine göre, kalbe giden en bozucu iç yol "gözün şehvetli bakışı"ndan geçer.

Bu yüzden Kutsal Kitap "gözlerin şehveti"ni "şeytanın gücünü" oluşturan üç güçten biri olarak anlatır (1 John 2, 16; 5, 19). O, yıkıcılığının ve yok etme gücünün doruğuna kendi hayaline uygun bir dünya bina etmekle ulaşır-anlamsız şovların sürekli hareketli silüetleri, izlenimlerin sağır edici sesleri ve aman vermez his pencerelerinden hızla akıp giden duyguları tarafından kuşatılır. Bu görüntünün aldatıcı görkemini ardında mutlak bir hiçlik vardır; bu geçici muhayyile dünyasıdır ve genellikle 15 dakika gibi kısa bir sürede bayatlar ve fırlatıp atılır, gazete veya dergiye göz gezdirip bir kenara atılması gibi; öyle bir dünyadır ki bu, bulanmamış sağlıklı bir zihnin güçlü bakışına, büyük bir şehrin ortasında, kış sabahının aydınlığında bir eğlence gibi gelir: umutsuzca boş, kederli ve korkutucudur.

Obsesif müptelalığın doyurup beslediği bu karmaşanın yıkıcılığının sebebi, insanın gerçeği algılamak konusundaki primitif gücünü boğmasında yatar; hem insanın kendine dönmesini engeller, hem de gerçeğe ulaşmasını.

Bu hayali dünya ,gerçek dünyayı boğmak ve bozmakla tehdit ettiğine göre; bu doğal isteği kısıtlamak için tek önlem kendini korumak ve savunmaktır. ²³

Görsel bir kültürde yaşıyoruz; gözün cinsel arzularının yıkıcılığı hiç bir zaman bu denli tehdit edici olmamıştı. Bu bakış, kavramayı arzu eden bir bakış değil, basitçe tahrik olmak için bir bakıştır. "Bu görme çabası, bilgiye erişmenin ve gerçeği idrak etmenin bir yolu değildir, kendisini serbest bırakmanın sonucudur" diyor Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman adlı kitabında*. Gözlerin şehvetle ilgili iffeti bunun başarılması en güç şeklidir. Bir erkeğin fiziksel bir karşılaşmadan kaçınması, maruz kaldığı bir manzarada bakışlarını önüne indirmesinden çok

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

daha kolaydır. Bu da Hz.Peygamberin öğretilerine göre kalbin zinasıdır; onun kötülüğü belki daha düşük derecededir, ama ruh üzerindeki etkisi, zamanla, tahrip edici potansiyele sahiptir. Buna bilgisayar piksellerine yerleştirilmiş çıplak resimleri, ve billboardlardan ve raflara teşhir edilen dergi kapaklarından fıskıran yarı çıplak erkek ve kadın resimlerini ekleyin. Bu tahrikler o derece büyük ki , kültürümüzün gerçek anlam oluşturma kapasitesinin devamı tehdit altına giriyor. Musa'nın emrini hatırlattıktan sonra- "Oyma suretler yapmayacaksınız, yukarıdaki cennete ait her hangi bir şeyin benzerini, veya onun altındaki dünyadakileri, veya dünyanın altındaki sudakileri" - Neil Postman şöyle devam ediyor:

Bu emrin ahlak sisteminin bir parçası olarak ilave edilmesi ilginç, bunu yazan insan iletişiminin formlarıyla kültürün kalitesi arasında bir bağ düşünmüş olmalı Bizim gibi kültürünü kelime-merkezli olmaktan çıkarıp görüntü-merkezli hale getiren insanlar Musa'nın bu emrinden faydalanabilir.²⁴

Basılı kültüre geçişimizin en problemlisi yanı, bunun büyük bir kısmının kadın bedenine ait cinsel öğeleri içermesi olmuştur. İnsanlıktan soyutlanmış, rötüşlenmiş, yanlış ve doğal olmayan duruşlarda, arı sokmuş gibi dudaklar, büyütülmüş göğüsler ve ceza gibi diyetler ve yorucu egzersizler sonucu şekillendirilmiş butlar, porno yıldızlarının bu çarpıtılmış modellerine ait resimler ve filmler; erkeklerin hayat arkadaşı, eş, kız kardeş, anne ve genelde kadınlar hakkındaki realistik beklentilerine ciddi bir tehdittir. Toplumun gözleri saldırı altındadır, bunun anlamı kalplerimizin de öyle olduğudur. Kur'an erkek ve kadınlara karşı cinsle karşı karşıya geldiklerinde ve çekim hissettiklerinde bakışlarını indirmelerini tavsiye eder: "*İnanan erkeklere söyle, gözlerini indirsınlar ve iffetlerini korusunlar; bu kalpleri için daha iyidir, ve Allah onların yaptıklarından haberdardır. Ve inanan kadınlara söyle onlar da gözlerini sakınsınlar ve iffetlerini muhafaza etsinler. Güzelliklerini ve süslerini, görünenler hariç, sergilemesinler..*" (24:30). Gazali der ki:

[Şehvet] 25 aşırı cinsel arzunun canlandırılmasından başka bir şey değildir, ve boş ve kaygısız bir kalbin hastalığıdır. Kişi ona uzanan öncüllerden, daha baştan bakışlarını ve düşüncelerini muhafaza ederek kaçınmalıdır. Aksi taktirde giderek daha sıkı sarmalayacak ve onu silkeleyip atmaya daha da zorlaşacaktır.²⁶

Dikkat edelim ki Gazali'nin bahsettiği "tekrarlanan bakışlar" 11'inci yüzyıl'da Irak'taydı; kıyafet ve davranış olarak son derece muhafazakar bir yerde... Günümüzün görsellik aşırı yüklemesi krizi kişinin ruhsal potansiyelini çok kolay aşındıran bir şey. Meditasyon, dua, veya hatta boş vakitte yaptığımız okumalar bile gözler yoluyla kalbe girmesine izin verdiğimiz görüntülerden etkileniyor. "Göz" kelimesinin Arapça karşılığı "'ayn," dır ve aynı zamanda "canlanmak" ve "öz" demektir. Göz bebeğinin karşılığı ise "*insaan*,"dır ve aynı zamanda "insanoğlu" anlamında da gelir. Göz, insanoğlunun özünü yansıtır, ve onun

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

merkezi göz bebeğidir, bu dünyanın ve ahiretin kutsal güzelliğine şahit olarak yaratılmıştır. Bizler şahit olmak ve yansıtmak için dizayn edilmiş varlıklarız. Göz bebeği dünyevi bir ışık ile kısılır ve karanlıkta ve zevk ile tahrik edildiğinde genişler. 18.yüzyılın meşhur kuzey Afrikalı Moulay al-Arabi al-Darkavi şöyle diyor:

Tutku ve kaprislerinize karşı durun. Bunu yaparsanız gözleriniz sırlara açılacak. İyi karakter [erdem] Sufilerce tasavvuf, din adamlarınca dindir. Hislerinden de kaç çünkü onları anlamların zıddıdır. İki zır birleşmez. Ne zaman duygularını güçlendirirsen, anlamları zayıflatırsın, ne zaman anlamları güçlendirirsen ise duygularını Her insanın , denizlerin dalgaları gibi, iç anlamları vardır. İnsanlar bunları bilseydi, duygusal şeyler onları anlamlardan alıkoymazdı. Bunu bilselerdi, kendi içlerinde kıyısız okyanuslar bulurlardı. Allah dediğimin şahididir.27

El Darkavi, özünde, zevke atıf yapıyor, ki Sokrat'da Philebus'ta bundan bahsediyor - ama ancak gerçekten, ölçüden, akıldan ve doğru fikirden sonra. Bütün bunlar anlamla ilişkilidir. Seksüel deneyimde gizli olan anlam, okyanusun dalgaları gibidir. Fakat, bunlar ancak sevgi ve ahlaki sorumlulukla açığa çıkar. İslam geleneğinde, kadınlar daima ilahi bir düzlemde anılmıştır. Kadınlar ilahi merhametin dünyadaki tecellisidir, bu durum özellikle annelikte somutlaşır. Hz.Muhammed (S) der ki, "Alçak ve adi insanlar dışında kimse karısını küçük düşürmez." Rumi Mesnevi'sinde der ki:

Erkeğe arzuları sevdireldi ...

Tanrı kadını çekici kıldı, öyleyse erkek nasıl ondan kaçabilir?

Kişi yiğitlikte Zaloğlu Rüstem bile olsa,

Hamza'dan bile ileri gitse, hükmetme konusunda karısının esiridir.

Tüm dünyaya seslenen Peygamber de öyleydi, derdi ki,

"Konuş benimle, ya Aişe!..."

Peygamber der ki kadınlar akıllı ve kalp sahibi erkeklere hakim olurlar,

ancak cahil adam karısına baskı yapar, çünkü yaratılışında hayvanlık duygusu üstündür. Onların nezaketi, inceliği veya aşkı yoktur onda, çünkü onu yöneten hayvanlık tabiatıdır. Sevgi ve incelik insanın vasıflarıdır, öfke ve tensel zevkler hayvanlara aittir.

Kadın Hak nurudur, sevgili değil. Sanki yaratıcıdır - yaratılmış değil."28

13. yüzyıl İspanyol alim, felsefeci ve mistiği İbni Arabi, dünyada uluhiyete ait derinliğin en mükemmelini kadın olarak düşünür. Şöyle der:

Kadınlar Tanrı için tabiat gibidir, O, evrenin formlarını, iradesi ve emri ile ortaya çıkardığı gibi doğanın şekillerini de kadın ile oluşturmuştur Bu şekilde bir kadını seven, ilahi aşkla sever, şehvet için seven ise bu arzusunun gerçek bilgisinden yoksundur. Böyle biri için o sadece şekildir, ruhtan yoksun, ve her ne kadar bu şekil ruh ile doldurulmuş olsa da, karısına veya diğer kadınlara gerçek zevkin varlığından gafil, zevkini tatmin için yaklaşan adam için mevcut değildir. Bir yabancıнын kendi kimliğini açıklamadan kim olduğu anlaşılacağı gibi, o da kendinin kim olduğunu bilmez. Hani derler ya:

Benim sevdiğimi düşünmekte haklılar,

Sadece kimi sevdiğimi bilmiyorlar.

Böyle bir adam aslında kendi içindeki zevke aşıktır ve, bunun sonucu olarak, aslında kadındaki kendi tatminini sever, gerçek ve yaptığıının anlamı onda kaybolur. Gerçeği bilseydi, zevki veren kim, alan kim; o zaman belki mükemmelleşirdi. 29

Bizim Batı geleneğimizde, William Blake mükemmel bir şekilde aynı anlamı ifade ediyor:

Tavus kuşunun gururu Tanrı'nın görkemidir.

Keçinin şehveti Tanrı'nın ikramıdır.

Aslanın gazabı Tanrı'nın aklıdır.

Kadının çıplaklığı Tanrı'nın işidir.

İffet ve saflık kadınlara doğal olarak gelen, erkeklerin ise öğrenmek zorunda olduğu büyük erdemlerdir. Kur'an Hazret-i Meryem'I, İsa (A.S.)'ın annesini, kalbin iffet ve saflığına büyük bir örnek olarak gösterir ve onu ideal olarak tarif eder. "Bir de İmran'ın kızı Meryem'i misal getirir. Meryem, iffet ve namusunu korudu. Biz ona Ruhumuzdan üfledik. O da Rabbisinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etti ve gönülden itaat edenlerden oldu.. (66/11-12)."

O halde erkekler, iffet ve saflığı kadınlardan öğreniyorlar, bu da karşılığında kadının kutsal doğasını koruyor. Arapça bir kelime olan ve "kutsal olan" anlamına gelen *hurmah* da buna işaret ediyor. Şimdi, erkeğin, kadının doğal erdemini taklitteki başarısızlığı, kadınların çifte standardı reddetmesiyle ve erkekleri, doğal ahlaksızlığıyla taklit etmeleriyle sonuçlanmıştır. Kadının ruhsal gücü çok yüksektir, ama erkeklere karşı fiziksel cazibe gücü de öyle. İşte bu güçtür ki ahlaksız erkeği kadınlara baskı yapmaya iter, ve erdemli erkeği ise onları el

üstünde tutmaya ve korumaya. Ama kadının erkek üzerinden şekillenen bu fiziksel gücü erkekleri onun metafizik anlamından gizleyen duygusal bir güçtür. Onun duygusal hali, dünyadaki merhametin kaynağı olması, erkeği ruhsal gerçekliğin ayırtına varmadan cinsellikte kaybolmaktan korur. Rahimin Arapça ve İbranice karşılığı olan (*rahm*) merhamet anlamındaki (*rahma*)’dan türetilmiştir ve insanın içinde tezahür eden Tanrının yaratıcı gücünün ifadesidir. Kadınları değersizleştirerek, bizler insan doğasının en yüksek kalitelerini alçaltıyoruz; onu yüceltmekle ise, en yüksek tabiatımızı yüceltiyoruz. Ne zaman onun doğal faziletleri-şefkati, inceliği, özeni, diğergamlığı ve sevgisi-erkek baskın olursa, erkekler doğal kötü alışkanlıklarının üstesinden gelebilir ve tam insanlığını farkedebilirler. Ne zaman ki, tersine, bu erdemler eksik kalır; erkekler sefilliğin esfeline düşer ve hayvanlardan da aşağıya düşerler. Kadının dış güzelliğini teşhir ederek, onun iç güzelliğini perdeleriz. Eski bir şiirde söylenildiği gibi:

Gül yanaklı sevgilime dedim ki,

“Ey gonca ağızlım,

Neden yüzünü saklıyorsun, cilve yapan kızlar gibi?”

Güldü ve dedi ki,

“Senin dünyanın güzelliklerinin aksine,

Örtümün içinde görünenim, ama onsuz gizliyim.³⁰

1 *Modern Catholic Encyclopedia*, Edited by Michael Glazier and Monika K. Hellwig (Collegeville Minnesota: Liturgical Press, 2004), 779.

2 Dorothy L. Sayers, *Creed or Chaos* (New Hampshire, Manchester: Sophia Institute Press, 1949), 121-122.

3 *Ibid.*, 55.

4 Pamela Paul, *Pornified: How Pornography is Damaging Our Lives* (New York: Henry Holt and Co., 2005), 83.

5 Majid Fakhry, *Ethical Theories in Islam* (New York: Leiden, 1991), 170.

6 Syed Muhammad Naquib Al-Attas, *Prolegomena to the Metaphysics of Islam: An Exposition of the Fundamental Worldview of Islam* (Kuala Lumpur, Malaysia: ISTAC, 1995), 33.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

7 Mortimer Adler, *The Great Ideas: A Lexicon of Western Thought* (New York: Macmillan,1992), 151.

8 *The Burda of Al-Busiri*. Trans. by Hamza Yusuf (Essex: Sandala Ltd., 2002), 6.

9 *Either/Or: A Fragment of Life, The Essential Kierkegaard*, 74.

10 Ibid., 76.

11 Ibid., 81.

12 Ibid., 82

13 Fakhr al-Deen al-Raazi, *al-Tafsir al-Kabir* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1990), 7-8: 170. Author's translation.

14 Saint Thomas Aquinas, *Summa Theologica*, II-II, Question 151, Art. 1.

15 From *John Ciardi's commentary on the Purgatorio of Dante* (New York: The Modern Library, 1996), 279, 284.

16 Anne Moir, Ph.D. and David Jessel, *Brain Sex: The Real Difference Between Men and Women* (New York: Delta, 1991), 107.

17 Mortimer Adler, *The Great Ideas*, pg. 150.

18 Abu Hamid al-Ghazzaali, *Mizaan al-'Amal* (Egypt: Dar al-Ma'arif, n.d.), 269-270.

19 Plato: *The Collected Dialogues*, pg. 1148.

20 Bob Dylan, "It's Alright, Ma."

21 Pamela Paul, *Pornified*, 276.

22 Andre Comte-Sponville, *Small Treatise on the Great Virtues* (New York: Metropolitan Books, 2001), 180.

23 Josef Pieper, *The Four Cardinal Virtues* (Notre Dame: University of Notre Dame, 1966), 201-202.

24 Neil Postman, *Amusing Ourselves to Death* (New York: New Penguin Books, 1986), 9.

25 Dr. Timothy Winter'ın çevirisi her ne kadar "amorous passion," olsa da Arabça metinde "ishq,"denmektedir ve ben "şehvet" kelimesini, El-Gazali bu kısımda ona atfettiği için, tercih ediyorum.

26 Imam al-Ghazali, *Disciplining the Soul and Breaking the Two Desires*. Translated by Dr. Timothy Winter (Cambridge: Islamic Texts Society, 1995), 169.

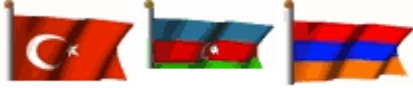
27 Mawlay al-Arabi ad-Darqawiy, *The Darqawi Way: Letters of Mawlay al-Arabi ad-Darqawi* (Norwich: Diwan Press, 1979), 36.

28 William C. Chittick, *The Sufi Path of Love: the Spiritual Teachings of Rumi* (Albany: State University of New York Press, 1983), 169.

29 Ibn `Arabi, *The Bezels of Wisdom*. Translated by Ralph W. J. Austin. (Lahore: Suhail Academy, 1999), 275-278. I altered some wording based upon my Arabic edition of *Fusus al-Hikam*, Ibn Arabi. Dar al-Kutub al-`Ilmiyyah:Beirut. 2004. Pg. 515-18.

30 William C. Chittick, *Sufism: A Short Introduction* (Oxford: Oneworld, 2003), 136.

Türkiye Bizi Satar mı? (Adil Yapar)

Yazan: İlham TUMAS

Kaynak: <http://lent.az/news.php?id=14859>

“Rabbim, aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi yok eder misin? ”

(Araf suresi, 155)

Artık eldivenler atıldı. Osmanlı kardeşlerimizin Ermenistan sınırlarını açma hazırlığında oldukları hakkındaki haberler, hem Azerbaycan’da hem de Türkiye’de kimiler tarafından ayrı ayrı öfkeyle karşılandı. Medyada değişik tepkiler verildi, açıklamalar yapıldı. Art niyetli kimseler, düşmanlar, İrancılar, Rusyacılar, bilmem neciler şimdiki Türk hükümetine yıllardan beri kalplerinde gizlediklerini açıkça söylemek için güzel fırsat kazanmışlardır. Hayırlı olsun diyemeyeceğim...

Her Kardeşin Yetimi Kendine

Meselenin özüne inildiğinde, meydana gelmesi olası olan bu “sınır kapısı açma” olayına insanlarımız soğukkanlı yaklaşmak yerine, daha çok eski geleneklerine bağlı kalarak “Kardeş Türkiye böyle bir şey yapmamalıdır” diye haykırmaya öncelik vermektedir. Kimse artık ‘kardeşlik’ numaralarının geçerliliğini kaybettiğinin farkında değil. Hâlbuki bu numaralar öteden beri daima göstermelik olmaktan öteye geçememiştir, zaten. Çünkü ‘kardeş’ Türkiye’nin ne yaptığını, ne yapacağını ve en önemlisi ne yapmak zorunda olduğunu ondan daha iyi bilen kimse yoktur. Ve ayrıca bu ‘kardeş’ öylesine bir kardeş olsa, neyse. Onun 70 milyonluk yetimlerinin yanında, bizim 7 milyonluk yetimler pek ağır basmaz.

Açıklama:

Geçenlerde Türkiye'nin başbakanı Erdoğan şehre yürüyüşe çıkmıştı. Başbakana bir kadın yaklaşmış ve kendisine: "Benim 7 yetimim var, yardım edin!", diye seslenmiş. Bunun üzerine ak ampulcü "sizin 7, benimse 70 milyon yetimim var" diye cevap vermişti.

O günlerde saygı duyduğum siyaset yorumcularından birinin yazısını okumuştum. "Bizi Ruslara takas eden, Atatürk'tü.", ve "Türkiye yönetimi bizi sattı" kabilinden ifadeler kullanmış. Bu görüşlerini pekiştirmek için Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan, 20 Ocak olaylarına kadar (Sovyet ordusunun 20 Ocak 1990 tarihinde Azerbaycan'a girip bağımsızlık mücadelesini bastırmak için 150 kişinin öldüğü kanlı müdahale, çev.) tarihten de bol bol örnek göstermekten geri kalmamış. O, Türkiye'nin Ermenistan'la olan sınırlarını açmasını "Türk halkına, Türk milletine ve Türkiye'nin kendine büyük bir hıyaneti" olarak değerlendiriyordu. Sanki Türkiye'nin hiç işi gücü kalmamış, siyasetini sadece "kardeşlerin" menfaatine uygun olacak şekilde belirlemek zorundaymış, vesselam.

Peki, aslında Türkiye Devletinin kendine belirlediği ya da belirlemesi gereken çıkarları nelerdir?

Bu nokta sorununa çözüm bulan Arşimet gibi 'evreka' diye atılan gazete manşetlerine yansıtılan birkaç meseleye aydınlık getirmek istiyorum. Prensip olarak, hocam doğru söylüyor: "Türkiye bizi satmış"! Evet, evet, satmıştır. Ayrıca bu "satışı" belgelendirmek için bu zatın tarihten getirdiği örneklerden daha dehşetli şeyleri bulmak da mümkün. Eminim ki, onun Atatürk ile Lenin, İsmet İnönü ile ajan Çiçero arasındaki yazışmalardan, Molotov'un, Mikoyan'ın Türkiye ziyaretlerinden, orada geçen konuşmalardan, "bize silah, size Kafkasya" pazarlığından, boyunlarına taş bağlanmak suretiyle boğaza atılarak öldürülen Mustafa Suphi ve diğer komünist öncülerin hal'lerinden ve de Ermeni ve Kürt sorunlarının ihracından haberi vardır.

Peki, "Önce Vatan" Kıstası Nedir?

Bilindiği üzere, bir devleti kuranlar, o devleti kurarken tarihine dayanan, küresel ölçekli plan ve ölçütler belirlerler. Sonradan o devlette yönetim değişiklikleri olduğunda, bir iktidar gidip yerine bir diğeri geldiğinde, çizilen bu çizgi kati surette bozulmaz. Tarih, bu tür ölçütlerin bulunmadığı bir takım bayağı devletlerin kuruluşuna şahit olmuşsa da, bu tür devletler tarihin acımasız sınavları karşısında ayakta kalamayıp dağılmışlardır. Ancak bu şart yerine gelmiş ve bu ölçütlere daha sonra da sıkı sıkıya bağlı kalınırsa, söz konusu devlete zeval olmaz.

Mesela bir dünya devi olan ABD'nin asırlardır sürüp gelen çok önemli ve değişmeyen ölçütleri vardır ki, bunlardan biri "Monroe Doktrini"dir. Amerikan devlet adamı Monroe'nun çizdiği ve sonrasında asırlar boyu Amerika Birleşik Devletleri'nin yürüttüğü dış siyasetinin ana hatlarını belirleyen bu doktrinin 3 şartı vardır:

1. Müstemeleke karşıtlığı (Noncolonization)

Güney ve Kuzey Amerika kıtaları bundan sonra Avrupalı güçlerin müstemelekeciliğine maruz kalmamalıdır.

2. Müstemeleke geçişi karşıtlığı (No Transfer)

Birleşmiş Devletleri, Yeni Dünya'daki müstemelekelerden birinin bir Avrupa ülkesinden diğer bir Avrupa ülkesine geçmesine kayıtsız kalmayacaktır.

3. Müdahalesizlik (Nonintervention)

Birleşmiş Devletler, Avrupa'nın işine karışmayacaktır.

Bu 3 ölçüt, böylece ABD'nin uzun yıllar boyunca bütün dünyada egemen bir devlet olarak gelişmesinde büyük bir temel oluşturmuştur.

Bir devletin kurulması ve onun sağlamlştırılması için birçok kurban verilmesi gerektiği gerçeğini kim yalanlayabilir?

Açıklama:

Bu "kurban" meselesi kardeşimiz Türkiye için de geçerlidir. "Atatürk bizi Rusya'ya sattı" derken, aslında bunun bir satış değil, Atatürk'ün bir devleti kurma çabası olduğunu ve bu geleneğin Erdoğan yönetiminin keşfi değil, Türkiye devletinin Atatürk tarafından belirlenen vazgeçilmez bir esası olduğunu görmek gerekir. Her ne kadar acı olsa da, o zamanın şartlarına göre, Atatürk sadece Azerbaycan'ı ve Kafkasya'yı değil, Kıbrıs'ı, Musul'u ve Kerkük'ü, ... aynı şekilde kuracağı muhteşem Türkiye için kurban etmiştir.

Türk Dünyası bir Yana, Azerbaycan bir Yana

Kurulmuş bir devletin temelini sağlamlştırmak için, o devletin önde gelen kişileri genellikle ellerindeki tüm olanaklardan yararlanırlar. Gerektiğinde, kendi milletinin devletini kurmak için, bıçak kemiğe dayanana kadar mücadele vermiş halkının haklarını ayaklar altına almak, kanını dökmek, suçlu-suçsuz ayırt etmeden insanları asmak veya kurşuna dizmek yoluna bile başvurabilirler. Evet, bir devleti kurma ve bu devleti pekiştirme sanatı bunlardan ibarettir: savaş, kan, güç, kurban...

Bir düşünün, milyonlarca insanın kanı pahasına kurulmuş bir devlet kendini temelini sağlamlştırmaya çalışırken, hangi "kardeş" devletin problemlerini omuzlarında ne kadar taşır, ne kadar taşımaya borçludur ve genel olarak, taşımak zorunda mıdır? Öyle bir devlet ki, kuruluşunda kendi halkının cesetleri üzerinden geçilmiştir. Böyle bir devleti idare edenler herhangi bir 'kardeş' ülke halkı için kurban vermeyi kabul eder mi? Sayın politolog hocamızın fikrini bilmem ama - bana kalırsa, bana biri bütün Türk Dünyası bir yana, Azerbaycan bir yana olsun, ya da 'ya Türk dünyası, ya da Azerbaycan mahvolacak' dese, ben

düşünmeden Azerbaycan'ı seçerim ve sonucunda Türk dünyası mahvolursa bile, kanlar dökerek kurulmuş olan kendi devletime, yine kan dökerek kurulan diğer Türk devletlerine öncelik veririm. Bence bu tür bir "önce vatan" mantığı, bizim "kardeşlerimizde" de vardır..

Biraz Türkiye'nin 'Kurbanlarından' Bahsedelim

Bunun için epeyce geriye, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllara kadar gitmek zorundayım. Bu döneme yüzeysel de olsa, aydınlık getirmek gerekir. Çünkü yukarıda açıkladığımız gibi, Türkiye'nin bugün Ermenistan'la olan sınırını açması meselesi, birçoğun sandığı gibi şimdiki AKP hükümetinin güdümünde değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcudiyetinde bulunan ve kurucusu Atatürk'ün ektiği siyaset tohumlarının uzantısı olup, kati surette Azerbaycan'a karşı yönelmiş bir siyaset değildir! Zira bunlar siyasi ilimlerin alfabesidir ve devlet kurmaya kararlı büyük insanların uymak zorunda olduğu yazılı olmayan klasik kanunlardır.

Şimdi Türkiye'nin bugün Türkiye olmak adına hangi kurbanları verdiğini ve verdiği bu kurbanların arasında Ermenistan'la olan sınırını açmanın ne kadar önem taşıdığını görelim.

Bu kurbanlar, bir milletin kendi devletini kurmasında vermeye mecbur olduğu kurbanlardır ki, bizler de kendi geçmişimizde bu kurbanlardan verdik. Şimdi bir "ölüm-kalım" meselesi haline gelmiş olan Karabağ meselesi, artık bizim olmayan Batı Azerbaycan toprakları, bu yolda verdiğimiz şehitler, ... tüm bunlar da Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurulması sürecinde canımızdan verdiğimiz kurbanlarımız değil midir?

Türkiye'nin durumu daha da elim olmuş ve Atatürk bugünkü Türkiye'yi kurmak için daha büyük kurbanlar vermiştir. Bunun sonucunda, bir zamanlar bütün Avrupa'ya hükmetmiş bir devlet, hilafetin son durağı olan Osmanlı İmparatorluğu bugün Türkiye'nin "sığındığı" bu kısıtlı toprak ile yetinmek zoruna kaldı.

Kardeş Türkiye'nin talihsizliği daha sonra da devam ederek, hilafetten kopup cumhuriyetin kurulduğu o ilk yıllarda düzenlenen uluslararası konferanslarda, çeşitli anlaşma ve mukabelelerde verdiği kurbanların faturası daha sonra pahalı olmuştur; Bulgaristan'dan kovulan Türklerden başlayıp, Kıbrıs, Musul ve Kerkük'e kadar...

Ancak cumhuriyetin ilk yıllarında da, Kurtuluş Savaşı'nda dökülen kanlara rağmen diplomatik görüşmelerde çok fazla taviz verilmesinden şikâyetçi olan bir muhalefet oluşmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen mebusları, Türkiye Cumhuriyeti'nin Lozan konferansına gönderdiği heyetin elde ettiği sonuçlarının bağımsızlık için Kurtuluş Savaşı'nı veren halkın yüzüne bir tokat olduğunu iddia ediyorlardı. "Mehmetçiğin süngüsüyle kazanılan muhteşem galibiyet Lozan'da defnedildi" ve "bu mukabelede kapitülasyon kokusu var" şeklinde rahatsızlıklarını ifade eden bazı milletvekillerinden başka, Kurtuluş Savaşı'ndan galip çıkmış olan Türklerin

savaştıkları gibi konuşmayı beceremediklerini ifade eden yabancı diplomatların sözleri bilinmektedir.

Her halükarda, İngiltere heyetinin başkanı Lord Curzon'un şu düşünceleri, dev Osmanlı devletinin, hilafetin son menzili olan bu memleketin cumhuriyet kurmak için ne gibi kurbanlar verdiğini anlamak için yardımcı olacaktır:

"Yunanistan heyetinin başkanı Venizelos, Türk heyetinin taleplerini öğrendiğinde, biraz cesaretlendi. Çünkü bütün temsilciler Türklerden daha ağır şartlar beklemekteydi. Türkler ise birçok konuya dokunmadıkları için, o da bunlarla ilgili birçok taviz elde edebilmiştir."

Bütün bunlara rağmen, Atatürk'ün de imzaladığı ve diplomatik açıdan büyük bir kazanım olarak gördüğü Lozan Antlaşması, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da onaylanmıştır.

Şimdi ve o zamanlarda da, Türkiye'nin güçlü devletler karşısında aslında hangi şartlarla çıkması gerektiği konusu uzun uzadıya tartışılabilir. Ancak bu tür tartışmaların hiçbir faydası olmayacağı da kesin. Çünkü ortada önder Atatürk'ün kendi kanı ve canı pahasına ejderhanın ağzından kurtardığı bir Türkiye Cumhuriyeti var. Ayrıca uzun yıllar süren savaşlardan yorulmuş olan bir memleketin dertlerini, onun hangi şartlar altında ve nelere razı olması gerektiğini, iktisadi yükselme devrine girmek zorunda olduğunu, bu memleketin başkomutanı Mustafa Kemal Paşa'dan daha iyi kimse bilmezdi. Atatürk bunu biliyordu ve bildiği gibi de uyguladı! Hem de yapılması gerekenler bunlarla sınırlı değildi ve büyük önder onları da yaptı.

Türkiye yalnız Kurtuluş Savaşı'nın değil, ayrıca Musul'da, Kerkük'te büyük İmparatorluktan sonra sahipsiz kalan yüz binlerin, Yunanlar tarafından kanına kastedilen, İngiliz Başbakanı Disraeli'nin "*Batı Asya'nın anahtarı*" olarak adlandırdığı Kıbrıs Türklerinin kanı pahasına kuruldu. Bugünkü Türkiye 'şapka inkılâbı', 'din ile devlet işlerini ayırma süreci', Büyük Millet Meclisinde elini kürsüye vurmuş ve "*benim dediğim olacak*" diyen Atatürk'ün korkusuyla, günahlı-günahsız ayırt etmeden asılan, kurşuna dizilen, ülke dışına sürülen Türk insanının hayatlarıyla kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti asırların hilafetine son verdi, dünya Müslümanlarını 'Allahın yeryüzündeki gölgesi'nden etmiştir...

Kardeş Desteği mi, Yoksa Devlet Menfaati mi?

İlginç olan şudur ki, bu ölçekteki bir memleketin sorunları, dertleri ile tanışmamış olan (Azerbaycanlı) demagog siyasetçiler, Türkiye'den kardeş-desteği bekliyorlar ve bunu da minnet gibi komşu ülkenin hesabına yazıyorlar. Bu her ne kadar nihilistçe bir sesleniş olsa da, bence herkes geçtiğimiz yüzyılın başlarında "Azeri kardeşlerinin yardımına koşan" Türk askerlerinin sadece "Daşnak zulmüne karşı süngü çekmek" amacını değil de, aynı zamanda Türkiye'nin devlet menfaatini de ortaya koyduklarının bilincindedir. Kanı bir ve dini bir kardeşlerin kardeşliği sadece karşılıksız yardımdan ibaret olmaz ki. Değişik yıllarda Bakü'ye,

Nahçıvan'a, diğer bölgelerde savaşıyor, kan döken Türk paşalarını harekete geçiren, kardeşlikten daha kutsal bir nedenleri vardı: Türkiye'nin menfaatleri!

Sevgili kardeşlerimiz, her şeyden önce Bakü'den Nahçıvan'a kadar olan tüm toprakların Türkiye'ye ait olması için çaba sarf etmiş ve bu yönde iddialarda bulunmuşlardır. Ancak bu tür iddialar başarılı olmadığında Azerbaycan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda talepleri telaffuz etmişlerdir. Yine de bu kardeşlik duygusunun sınırları da sonsuz değildi. Bu ilişkiler, bugüne kadar defalarca görüldüğü gibi Türkiye'nin devlet menfaatlerine zıt olan herhangi bir olay veya durumla sınırlıdır. Türkiye'nin devlet menfaatlerinin başladığı yerde ise, kurbanlar verilmeye başlanır. Azerbaycan'ın Sovyetler Birliği'ne katılması, Kafkaslardan geri çekilme, Ermeni probleminin buralara taşınması vs. vs.

Bu o zamanlar da böyleydi, halen de böyledir. Türkiye - "kurbanlar" üstünde kurulmuş bu memleket, kendini "kurbanlar" ile kuvvetlendirmeye bir o kadar meyilliyse, bunu sadece normal ve sakin olarak karşılamak gerekir. Ayrıca bu noktada Erdoğan yönetimini itham etmek, onu sadece sözde var olan bir 'Türk Birliği'ne ihanet etmekle suçlamak, bir yersizdir.

Bu Cumhuriyeti Atatürk Kurmuştur

Şimdi de sınırların açılıp açılmaması meselesi ortaya çıktı. Herşeyden önce böyle bir meselenin gerçekten gündemde olup olmadığından emin değilim. Bu tür bilgilendirmeler ya kamuoyunu yoklamak, bu "açılma"nın gerçekleşmesi durumunda ne tür tepkilerin doğacağını yoklamak için olabilir. Ancak ikinci olarak bu haberlerin daha ziyade dezinformasyon amaçlı olduğuna inanıyorum.

Bunlardan hiç birini göz önünde bulundurmadan, artık açıklamalar verilmektedir. Bugünlerde bizlerde herkes Ermenistan-Türkiye sınırının açılmasının sadece Azerbaycan'a değil, aynı zamanda Türkiye'ye zarar getireceği vurgulanmaktadır. Tersini düşünenler de yok değil. Bunlar, Türkiye'nin Ermenistan'la bir "alış verişe" başlaması, bu devletle normal ilişkilerde bulunması, Ermenistan'ın Rusya'nın himayesinden çıkmasına neden olabileceği hesabını yapmaktadır. Güya bu şekilde, Ermenistan Türkiye'ye bağımlı bir hale gelecek, arkasından da Azerbaycan'a, "Biz artık dostuz, gel, topraklarına sahip çık..." diyecektir.

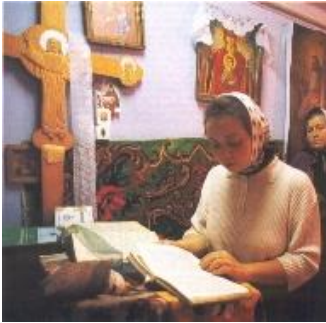
Kaldı ki, sınırların açılmasının sadece Türkiye'ye yararının olup olmayacağı, bizden sorulmayacaktır. Tabii ki, bir kardeş gibi onu sezdiğimiz herhangi olası bir zarardan haberdar etmek, görevimizdir, ancak dediğimiz gibi, "kardeşimiz", kendi ihtiyaçlarını bizden daha iyi bilir.

Kısacası, eğer Ermenistan sınırını açmak Türkiye için vazgeçilmez bir ihtiyaç ise, bu "açılma" onun devlet menfaati doğrultusunda, bundan sonraki gelişmeler en ince nüanslarına kadar hesaplanmışsa, **ERMENİSTAN SINIRLARI AÇILACAKTIR!** Kimsenin gözünün yaşına bakmadan... Bunu isteyenler de var, İngiliz'in adı çıktı bile...

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Burası Türkiye'dir, canım! Bu cumhuriyeti Mustafa Kemal Atatürk kurmuş! Bu memleketin mayası "kurban"larla tutmuş! Burada devlete, devlet menfaatlerine namus meselesi gibi bakılır. Namus olan yerde ise, ne kardeşe bakarlar, ne bacıya...

Hristiyanlar Türkiye’de Özgür mü? (Adil Yapar)

Tanrının Kulları Dağında Fırtına

Hannoversche Allgemeine Gazetesi (Almanya),

13 Şubat 2009, Cuma

Yazan: Gerd Höhler

Midyat. Adı ‘Tanrının Kulları Dağı’ anlamına gelen Tur Abdin dağında ayaz esiyor. Bu ıssız ve kurak dağlık bölgede toz bulutları kaldırarak esen rüzgâr kendini cılız çalıkların içinden geçerken çıkardığı seslerle duyuruyor. Tur Abdin dağı, Güneydoğu Anadolu’da Mardin ilinden başlayarak Suriye sınırı boyunca doğuya uzanmaktadır. Burada yükseklerde bulunan Mor Gabriyel (Aziz Gabriyel) manastırının duvarları, bu ıssız topraklarda düşmanlarına kafa tutmak istercesine yükseliyor. Bu manastır dünyanın en eski Hıristiyan manastırlarından biridir. Duvarları ve çanlıkları yöreye has sarı kesme taştan imar edilmiş olan bu manastır, bugünlerde Güneydoğu Anadolu’da esen ayaz fırtınalardan daha büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Manastırın çevresinde bulunan hemen üç tane Kürt köyü ve ayrıca Türk Devleti, manastıra ait toprağın önemli bir kısmının mülkiyet haklarına göz dikmiştir. Manastır ayrıca başka suçlamalarla da itham ediliyor: Manastırın yasadışı misyonerlik faaliyetleri gütmekte olduğu veya Mor Gabriyel’in yıkılmış bir caminin temelleri üzerine kurulmuş olduğu yönünde. Halbuki Muhammed İslam’ı yaymaya başladığında, bu manastır henüz 200 yıllık bir geçmişe sahipti. Mor Gabriyel rahiplerine göre, esas hedef manastırın sahip olduğu topraklar değildir.

Türkiye’de ayakta kalmış son manastırlardan birinin varlığı ve bununla birlikte Süryani-Ortodoks Cemaatinin varlığı söz konusudur. Manastırın başrahibi Metropolit Timoteus Samuel Aktaş, “Her şeyimizi istiyorlar, önce toprağımızı, sonra manastırımızı.” diyerek, sözlerini “Müslüman halk ve devlet, buradan gitmemizi istiyorlar”, diye tamamlıyor. Rahip endişelidir. Ellerini hiç durmadan masanın üzerinde oynatıyor. Yaklaşık bir düzine ziyaretçi manastırın beyaz badanalı küçük bir odasında bir araya gelmiştir. Esen rüzgâr manastırın kapı ve pencerelerinde kendini duyururken, oda eski bir sobayla biraz ısıtmaya çalışılıyor. Birçok değişik ülkede yaşayan Süryani-Ortodoks kiliseye mensup gurbetçi, manastıra gelmiştir. Çünkü önemli bir gün yaklaşmaktadır. Midyat Asliye Hukuk mahkemesinde, manastırın toprakları ile ilgili iddialar görüşülecek. “Toprak ihtilafı sadece bir bahanedir”, diyen manastır müdürü Kiriyakos Ergün, “Süryaniler bu şekilde sindirilmeye çalışılıyor.”, diye ekliyor. Zaten korku içinde yaşıyorlar. 2006 yılında Trabzon’da öldürülen Katolik papaz Andrea Santoro veya bir sonraki yıl Malatya’da işkencelerle öldürülen üç Hıristiyan misyonerin akıbetleri buradaki herkesin bilincine kazanmıştır.

Milattan sonra 397 yılında kurulmuş olan Mor Gabriyel manastırı, Güneydoğu Anadolu’da yüz binlerce Hıristiyan’ın yaşadığı dönemden kalma bir ibadet yeridir. Manastırın bulunduğu dağa Tanrı Kullarının Dağı anlamına gelen Tur Abdin denmesinin nedeni, burada bir zamanlar seksenden fazla manastırın bulunmuş olmasıdır. Bunlardan sadece altısı günümüze kadar ayakta kalabilmiştir. Mor Gabriyel ise, bunların arasında en büyüğü ve aynı zamanda en önemlisidir. Mor Gabriyel’in rahipleri, 1600 yıldan beri Aramî dilinde okuyup dua ediyorlar, yani İsa’nın konuşmuş olduğu dilde. Bundan dolayı Süryanîler kendilerine Aramî de demektedir. Hıristiyanlığın Tur Abdin’de en yaygın olduğu dönemde burada yaklaşık iki bin rahip ve rahibe yaşamıştır. Bugün ise bu sayı sadece 17’dir. Bunlardan başka iki düzine hizmetli, bunların aileleri ve manastırda eğitilen 30 ruhbanlık talebesi burada yaşamaktadır.

Bölge genelinde olduğu gibi, manastır da çalkantılı bir geçmişe sahiptir: Romalılar, Bizanslılar, Haçlılar ve İslam orduları Tur Abdin dağını art arda fethetmişlerdir. Mor Gabriyel defalarca yağmalanmış ve tahrip edilmiştir. Hıristiyan dinine mensup Ermeniler gibi, Osmanlı Devletinde yaşayan Süryanîler de Birinci Dünya Savaşı sırasında baskı ve sürgün kurbanları olmuştur. Buna rağmen 1970’li yılların başında bölgede hala yaklaşık 250 bin Süryanî vatandaş yaşamaktaydı. Ancak takip eden yıllarda bunların çoğu - bazıları ekonomik nedenlerle, bazıları fanatik Müslüman’ların saldırılarına maruz kaldıkları için veya özellikle 1990’lı yıllarda kızışan Kürt sorunundan dolayı bölgede yaşanan savaş yüzünden Batı Avrupa’ya göç etmiştir. Silahlı çatışmalar azaldıktan sonra özellikle 2002 yılından sonra bölgeye dönüşler başlamıştır. Türkiye Hıristiyanlarının güven beklentisine neden olan Türkiye-AB perspektifinden de cesaret alarak, yaklaşık 30-40 tane Süryanî ailesi gurbetten geri dönerek yeniden vatanları olan Tur Abdin’e yerleşmiştir

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Geriyeye dönenler Mor Gabriyel manastırına yeni canlılık kazandırdı. Ne var ki, Süryanîlerin "İkinci Kudüs" dedikleri Mor Gabriyel şimdi yeni bir tehlike ile karşı karşıyadır. Yayvantepe, Eğlence ve Candarlı isimli civar köylerin muhtarları manastıra ait araziler için dava açmış, yüzyıllardır kabul edilegelmiş sınırları sorgulamaktadır. Adı geçen köyler bu arazileri otlak ve mera olarak talep etmektedir. Manastır'a ait başka topraklar ise, devlet tarafından orman arazisi olarak tanımlanmıştır - buysa istimplâk anlamına gelir.

Söz konusu duruşmaların yapılacağı gün, yüzü aşkın insan Midyat Asliye Hukuk Mahkemesi binasının önünde toplanmıştır. O günkü duruşma, davanın üçüncü celsesidir. Mahkemeye gelenler sadece civar köylerin sakinleri değildir, çok sayıda yabancı gözetimci de burada. Avrupa Birliği, İsveç, Finlandiya ve Hollanda'dan birer bayan diplomat ile temsil edilmektedir. Buysa manastır toprakları davasının Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda bir sınama olduğunun göstergesidir. Midyat'ta görüşülen dava, salt bir toprak davası olmaktan öte, aynı zamanda azınlık hakları ve inanç özgürlüğü ile ilgilidir.

Diplomatlar mahkemeye alınsa da, diğer ziyaretçilerin çoğu dışarıda kalmak zorundadır. Mahkeme salonunda bulunan 10-12 sandalye, dava tarafları için bile kafi değildir. Yeşil yakalı hâkim cübbesini giymiş olan Yargıç Kamil Bey'in önünde iki tomar pembe renkli dosya durmaktadır. Salonun bir ucunda duvarda "Adalet Devletin Temelidir" diye yazar. Hemen üstünde cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün büstü bulunur. Yargıç Kamil Bey sabırsızca koltuğunda oturuyor. Salonundaki bu kalabalıktan hiç hoşlanmadığı her halinden belli. İlk olarak tüm basın mensuplarını mahkeme salonunun dışına gönderiyor. Buysa Türk yasalara göre de açık duruşma tanımına aykırı bir durumdur.

Dışarıda duruşmanın sonucunu sabırsızlıkla bekleyenlerin arasında 19 yaşındaki İshok Demir de vardır. Kendisi İsviçre'nin St. Gallen kentinde doğmuş ve bir kaç yıl önce tüm ailesi Tur Abdin dağına geri dönmüştür: "kökenimize", diyor, İshok. Yıllar önce terk edilmiş eski Kafro köyünün harabelerinin yanında, geri dönen yaklaşık 20 aile yeni Kafro köyünü inşa etmiştir. Yeni yapılan köyde yer alan büyük villalar, bu insanların Avrupa'dan atalarının vatanına elleri boş dönmediklerinin göstergesidir.

İshok bize, "Biz iyiyiz, burada mutluyuz - ama şimdi manastır ile ilgili olup bitenler hepimizi endişelendiriyor, çünkü Mor Gabriyel bizim merkezimizdir", diye açıklıyor. Küçük bir kızken ailesi ile birlikte Tur Abdin'den Hollanda'ya kaçmış olan Attiya Gamri ise, "Bu dava sadece bir toprak davası değildir", diyor. Artık yeni vatani olan Hollanda'da siyasetçi olan Gamri, ilk defa eski vatanına dönüyor. "Bu manastır sanki Türkiye ve Avrupa'da yaşayan Süryanî Hıristiyanlar için bir köprü gibidir - ve şimdi bu köprüyü yıkmak isteyenler var.", diyor. Gamri, davayı açan üç köy muhtarının sadece kukla olduğunu düşünüyor: Kendisine göre bu davanın arkasında Başbakan Tayyip Erdoğan'ın islami-muhafazakar hükümeti vardır. "Bunlar dünyanın en eski miraslarından birini yok etmek istiyorlar.", diyor. Bu arada davalara bir yenisi daha eklendi. Davacı ise bu sefer Devlet Hazinesi. Hazine 12 parsel manastır toprağı daha talep etmektedir, hem de bunlardan sekizi manastır duvarlarının içinde yer aldığı halde. Baskı gittikçe artırılıyor.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Yargıç tarafından dışarıya gönderilen basın mensupları pek bir şey kaçırmazlar. Duruşma 15 dakika sürdükten sonra sona ermiştir. Duruşma tekrar ertelendi, bu sefer 4 Mart 2009 tarihine. Metropolit Timoteus iç çekerek, "Bu böyle aylar sürebilir, belki de yıllar." diye hayıflanıyor. Manastırın bir penceresinden, mahkemenin kime vereceğini bilmediği kurak tepelere bakar. Yaşlı rahip, "Buradaki topraklar çok güzel - ama ne yazık ki insanlar güzel değil", diye üzüntüsünü dile getiriyor.

Dini Azınlıklara Özgürlük Yok

Türkiye Cumhuriyeti'nin 72 milyon vatandaşı arasında sadece çok küçük bir azınlık teşkil etmelerine rağmen, Hıristiyan ve diğer gayrimüslimler, halkın %98'i Müslüman olduğu Türkiye'de yoğun baskı altında yaşamaktadır. Zira Türkiye Cumhuriyeti anayasasının garanti ettiği inanç özgürlüğünü günlük hayatta görmek mümkün değildir. Merkezi Ankara'da bulunan Diyanet İşleri Teşkilatı Müslümanlara bile İslam'ı nasıl yorumlamaları gerektiğini dikte etmektedir. Gayrimüslimler dinlerini kişisel olarak ifa etmekte serbest olsalar bile, bunu toplu halde yapmak çok, çok zordur - özellikle tapınak ve ibadethanelerin kurulması hala bin türlü engellerle zorlaştırılmaktadır.

Bir zamanlar Musevî, Hıristiyan ve Müslümanlar gibi değişik kültürlerin kaynaştıkları bu toprakların sahip olduğu dinsel ve kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, Ankara'nın bu dinsel monokültür politikası daha da tuhaf gelmektedir. Ancak ne var ki, birinci dünya savaşı sonrası Osmanlı Devleti'nin rengârenk dinsel çeşitliliği önemli oranda giderilmiştir: Yunanistan'a ait Batı Trakya bölgesinde yaşayan Türk Müslümanlar, Anadolu'da yaşayan Ortodoks Rumlar zorunlu göç ettirilmiş, sayısız Hıristiyan ve Musevi o zamanlar İngiliz Mandasında bulunan Filistin topraklarına göç etmiş, yüz binlerce Ermeni ise ölüm yürüyüşlerinde Suriye çöllerine gönderilmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde hala 47 ayrı etnik grup yaşıyor olsa da, bunlardan çok azı kendilerini açıkça gayrimüslim olarak addetmektedir. Çünkü Ermeni, Rum veya Süryani olarak kendini ifşa edenlere, memurluk kapısı kapalı olur ve vatan haini olmakla suçlanma ihtimali yüksektir. Ayrıca Musevilerin de, İstanbul'da yaşayan Fener Rum Patriği I. Bartolomeos'un dini lideri olduğu Ortodoks Rumların da Türkiye'de ruhban eğitimi veren kurumları yoktur.

Bu şartların sonucu göç olmuştur: İstanbul'un nüfusunun yalnızca yedi yüz bin olduğu 1950'li yıllarda, her iki İstanbulludan sadece biri Müslüman'dı. Bugün nüfusu 15 milyon olarak tahmin edilen metropolde dini azınlıkların bildirdiklerine göre sadece yaklaşık 5 bin Hıristiyan ve 2 bin Musevî yaşamaktadır. Türkiye'de yaşayan dini azınlıklara mensup vatandaşların toplam sayısı ise, azınlık temsilcilerini tarafından 120 bin Hıristiyan ve 22 bin Musevî olarak bildirilmektedir; Musevî cemaatleri İstanbul'un dışında, yaklaşık 2 bin Musevî'nin yaşadığı İzmir'de odaklanmaktadır. Katolik bir papaz olan Peder Felix Körner'e göre, "Elinde imkânı olan ülkeyi terk ediyor."

Uzun yıllar Ankara'daki Hıristiyan Cizvit Tarikatında yaşamış ve faaliyet vermiş olan ve artık Vatikan'a bağlı Gregoriana Üniversitesi'ne atanmış olan Peder Körner, batıda yaygın olarak AKP hükümetine karşı dile getirilen toplu şüphelere katılmamaktadır. Pedere göre, "Hıristiyanlar, Atatürkçü-Milliyetçi kesimlerden, gerçek Müslümanların arasında daha rahat yaşayabiliyor." Peder,

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

“Bu Kemalist çevreler için başörtüsü provokasyon demektir, haç ise, Türklüğün sonu anlamına gelir.”, diyor. Kendisine göre AKP hükümeti altında yasal koşullar Hıristiyanlar için önemli oranda düzelmiştir. Ancak inanç özgürlüğü konusunda uygulamada hala eksikler vardır. AB’nin Türkiye’de birçok alanda yakındığı yasa hükümleri ile yasal uygulama arasındaki uçurumlar, şimdi Mor Gabriyel manastırı ile ilgili davada da açıkça görülebilir. Din ve inanç özgürlüğü teminat altındadır - ancak ne yazık ki sadece kâğıt üstünde.

Afganistan (Mehmet Akif Mentemşoğlu)

Son günlerde İngiliz kamuoyunda Afganistan savaşındaki askeri kayıpların artmaya başlamasından dolayı, ciddi derecede tepkiler yükselmeye başladığını görmekteyiz. Bu tepkiler, askeri kayıplara yol açan nedenlerden (asker ve mühimmat yetersizliği gibi...) tutun da, niye orada bulunulduğuna dair çeşitli minvallerde seyretmekte. Daha önceleri asker cenazelerinde yayın yasağı uygulayan hükümet, savaşın önemini ve niçin yapıldığını daha iyi anlatır düşüncesiyle bu konudaki sınırlamalara esneklik getirince, aslında ulaşmak istediği hedefin ters tepmesine ve insanların savaşı daha fazla sorgulamaya başlamalarına yol açmakta.

Aşağıdaki yazı, 24.08.2009 tarihinde liberal düşünceleri ile öne çıkan 'The Independent' gazetesinde Uganda doğumlu ödüllü, Müslüman yazar Yasmin Alibhai-Brown imzası ile yayınlanmış bir özeleştiri yazısıdır.

Afganistandaki savaşı desteklemekle yanlışlık yaptığım için üzgünüm

Dış Politika konusunda, sol düşüncedeki birçok insanın aksine, ne liberal düşünceleri öneren ne de tam anlamıyla barışçıl bir insanım. Iraktaki yasadışı ve kendini beğenmiş savaşın karşısında olmama rağmen, Afganistan söz konusu olduğunda aksiyonda bulunulmasını istiyordum.

Bazen müdahale etmenin tek opsiyon olduğunu düşünüp, daha masumane olduğuna inanırım. Bosna ve Kosovadaki aşırı milliyetçi Sırplar, Müslümanları imha ettiğinde ve topraklarından sürdüğünde, NATO müdahalede bulunmadı. Bunun sonucu olarak, korkunç bir trajedi, ıstırap ve binlerce ölüm yaşandı, fakat alternatifi daha da kötü olabilirdi. İlk askerlerimizin Afganistan'a gitmesi ile yeşeren umutlarımız, her iki taraftanda ölümler oldukça ve Afganistan'da savaş sürdükçe, günümüzde müdahaleci politikaların teyid edilmesinin zor, neredeyse imkansız hale geldiğini göstermeye başladı.

Son birkaç hafta içerisinde, ciddi bir şekilde düşüncelerimi sorgulamaya başladım ve daha önceki düşüncelerimi sildim. William Shawcross, Chris Hitchens gibi Irak savaşını haksız nedenlerle destekleyen fanatizmin tuzağına düşmüş savaş taraftarları gibi olmadığım için sevindim.

10 Eylül 2001’de, El-Kaide Amerikan şehirlerine saldırılarını yapmadan 1 gün önce,

bu sayfalarda Müslümanlara ve Batı dünyasına, Taliban bu gururlu toprakların yaşam ve ruhunu yoketmeden önce, uyanmaları ve harekete geçmelerini istedim. Binlerce insanın Taliban yüzünden aşağılanma pahasına da olsa, başka ülkelere iltica etmeye başladığını, Talibanın soğuk savaşın babasız çocuğu olduğunu, buna rağmen Batılı para babalarının bunlarla ticari ilişkilerde bulunduğunu, bayanların ezildiğini, baskı altında yaşadığını, sağlık ve eğitim faaliyetleri verilmediğini, küçük bir hatalarında asıldıklarını, kırbaçlandıklarını anlattım.

Ertesi gün 11 Eylül Amerika ve Batı dünyasını büyük bir travma ve heyecana sokmuştu. Afganistan’da eğitilmiş eli kanlı Müslüman teröristler, Amerikan hedeflerini havaya uçurarak, yerel gözdağı faaliyetlerini uluslararası terörizm boyutuna taşımışlardı.

7 Ekim 2001’de Amerika ‘Sürekli Özgürlük Operasyonu’ adı altında Afganistan’a girdiğinde hemen hemen bütün dünya alkışlamıştı. - Şu anda bu arzu ne kadar içi boş görünüyor.- Afganistanlı atak ve cesur aktivist Malalai Joya, kadın düşmanı savaş lordları tarafından öldürüleceğini bildiği halde, yabancı askerlerin bir an önce ülkeyi terketmesi gerektiğini haykırırken, bizler onun çağrısını kulak ardı ediyoruz. Beni bu konuda bugün bulunduğum noktaya getiren, endişelere sevkeden, bana kendimi saf, salak ve suçlu hissettiren bu sıradışı bayandır.

Bu bayan kız çocukları için gizli okulları yönetmekte, bayan öğretmen ve öğrencileri köle haline getirmeye çalışan erkeklere meydan okumaktadır. Yine bu bayan daha önceleri erkek doktorlar tarafından muayene edilmeleri yasak olduğu için sağlık hizmeti alamamış, bazıları ölmek üzere olan bayanlar için klinikler kurmaktadır. Bu bayan en son seçimlerde parlamentoya girmiş olup, mecliste yer alan katliamcılara karşı mücadele etmekte ve rakipleri onu alaşağı etmenin yollarını aramaktadırlar.

Fakat bütün bunlara rağmen ülkedeki yabancı askerlerin varlığı konusunda ikna edilmesi zor bir insan olan bu bayan, ‘Obama’ya sadece bu sene kendi bölgesinde Amerikan askerleri tarafından 150’nin üzerinde sivilin yanlışlıkla öldürüldüğünü ve kendi ailesinin o bölgede yaşaması durumunda bu bölgeye daha fazla asker ve silah gönderip göndermeyeceğini sormuştur. Yine Obama’ya Bagram bölgesinde 18 milyon dolar maliyet ile inşa edilmekte olan Guantanamo benzeri bir hapishaneye şayet kendi kızının konulması ihtimali olması durumunda bu hapishaneyi inşa edip etmeyeceğini sormuş ve Amerikan savaş felsefesini değiştirilmesini, yoksa kendisinin de diğer Bush olarak çağırılma tehlikesi olduğunu açık yüreklilikle söylemiştir’.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Joya'nın ülkesinde bu gerçeği destekler nitelikte başka gelişmelerde yaşanmaktadır. 2008 yılında Birleşmiş Milletler yapmış olduğu bir araştırmada sivil ölümlerin %40 civarında arttığını bildiren, endişelerini dile getirmiştir. 2009 yılında bu figür daha fazla olacaktır. Taliban kendi insanlarını rastgele bir şekilde öldürdüğü gibi askerlerimizi de öldürmektedir. Irakta yapılan yanlışlıklardan ders alınmamış görünmektedir. Irakta, müttefiklerin yerel nüfus ile dalaşması ve onları terörist gibi görmesi, Saddamın kurbanı olmuş ve müttefiklere destek olması gereken bu insanları kendilerine düşman yapmıştır.

Amerikan 'The New York Times', geçen Ağustos ayında Azizabad bölgesinde Amerikan askerlerinin saldırısı neticesinde ölen 90 insanın 75'inin bayan ve çocuklardan oluştuğunu belirtmiş ve bu saldırıda Afgan ve Amerikan askerleri tarafından oğlu, hamile gelini, 1 ve 2 yaşlarındaki torunları öldürülen yaşlı Syed Muhammed'in hüznü hikayesini anlatmıştır.

Hikayeler sonsuz ve sonsuz üzücü. Bütün bunlar niçin? 2001'de 2 hedef vardı. Bir tanesi El-Kaide'yi bitirmek, diğeri de afyon ekimi ve ticaretini bitirmek idi. Bugün gelinen noktada her iki hedefede ulaşılamamış görünüyor.

Ülke, uzun yıllar boyunca savaş yaralarından kanamaktadır ve bizim varlığımız Afganistan'ın en kötü adamlarına -Taliban- bir kimlik ve duruş kazandırmaktadır. Bu kimlik, bu adi ve cani diktatörlerin kendilerine kahraman rolü biçmesine yol açmakta ve bu toprakları bir zamanların yenilmez armadası İngiliz krallığına, Sovyetlere ya da dünyanın diğer güçlerine karşı koruduklarını düşündürmektedir.

Bu efsane, Somalideki hukuksuz, amaçsız ve kızgın kitlelerden, hayal kırıklığına uğramış, İngilteredeki Müslümanlara kadar milyonlarca insanı etkilemektedir. Şaka gibi ama belki de İslamcı terörizmi sona erdirmek için yapılan savaş gerçekte, Bin Laden taraftarları için mükemmel bir propoganda aracına dönüşmektedir.

Bu yaz müttefikler için en kanlı 3 ay oldu. 200'ün üzerinde genç insan yaşamını yitirirken binlercesi de sakat kaldı. Geriye kalan biraz üzüntü, biraz kızgınlık.

Hükümet bu ülkeden gelen cenazelerin kamuoyuna açık cenaze merasimleri ile gönderilmesinin iyi olabileceğini düşündüğü ve bu yönde açılımlar yaptığı halde, bu düşünce geri tepmiştir. Her bir hikaye içinde askerlerin de bulunduğu birçok kalabalık tarafından 'niçin orada bulunduğumuzun sorgulanmasına' dönüşmüş durumdadır. Bu artık bataklık, sefil bir durum olarak görülmekte ve Vietnam benzetilmektedir. Dünyadaki kamuoyu yoklamaları bu savaşa desteğin düştüğünü göstermektedir. Fransa ve Almaya'da kamuoyu yoklamalarında savaşa destekte ciddi düşüşler görülmektedir.

Dünya çapında en son yapılan PEW kamuoyu araştırmalarında İngilizlerin sadece % 46'sı savaşı desteklemektedir. Bu oran Amerika'da % 57'dir. Savaşı en fazla destekleyen ülke İsrail'dir. Amerika'da 2002'de sadece % 6 savaş karşıtlığı söz konusu iken bu oran % 40'lara çıkmıştır. Obama yönetiminde yer alan bazı insanlar, bu maceradan Amerikan insanlarının yorulduğunu belirtmişlerdir. İşçi Partisinden Kim Howells da benzer bir düşünceyi dile getirmiş ve artık kamuoyu desteğini kalmadığını belirtmiştir.

İngiltere vergi mükelleflerine bu savaş şu ana kadar 2.5 milyar pounda mal olmuş ve bu rakam artmaya devam etmektedir. Acemi Savunma Bakanı, Bob Ainsworth, savaşı bitirmek için 1 yıla daha ihtiyaç olduğunu düşünürken, bazı askeri kaynaklar en az 10 yıllık plan yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Acaba birileri gerçekten bir şeyleri biliyor mu, yoksa sadece sürdüğü müddetçe şarkılar mı uydurmaktadırlar.

Şimdi de yeni bir seçim döneminden çıktık ve ülke atılgan, karizmatik, aristokrat görüntüsünün altında, her türlü yolsuzluğa bulaşmış, tavizci ve kadınları sosyal hayattan tamamı ile soyutlamaya çalışan lider Karzai ile yeniden yola devam etmek durumunda. General Raşid Dostum gibi, nefret verici savaş lordları tekrar işbaşında. Ve bütün bunların kurbanı binlerce genç ve yaşlı bayan olacaktır. Sekiz yılın sonunda hala yapılmakta olan bütün bu kara cahilliklerden, yönetime getirilen kötü idarecilerden ve hala askeri noktada olunmasından sonra, artık bu savaşı desteklemek istediğime emin değilim.

Tanrıyı tekrar düşünmek (Ekrem Senai)

Karen Armstrong'un [Foreign Policy](#)'de 19.10.2009 tarihinde yayınlanan makalesi

"Tanrı Öldü."

Hayır. Friedrich Nietzsche 1882'de Tanrının öldüğünü söylerken, modern, bilimsel dünya insanların giderek dini inanç düşüncesinden uzaklaşacağını öngörmüştü. Sonra 1999'da "The Economist" dergisi o meşhur "Tanrı Öldü" kapağıyla çıktı. Tartışma politize edilmiş dinin - fundamentalizmin-tüm büyük dinlerde 1970'lerden bu yana giderek tırmanmasına rağmen sürmekteydi. Tanınmayan bir ayetullah İran şahını devirmiş, İsrail'de Siyonizm su yüzüne çıkmış, ve ABD'de, Jerry Falwell'in Moral Majority

organizasyonu "seküler hümanizm"e karşı düşmanlığını ilan etmişti.

Ama asıl 11 Eylül 2001'de Tanrı yaşadığını ve global tartışmalara bakıldığında gayet de iyi olduğunu kanıtladı. Bir taraftan Amerikaya saldıran cihadistler, diğer taraftan giderek daha da radikalleşen Orta Doğu, ve sekiz yıldır Beyaz Saray'da tekrar doğan Hristiyanlık düşünülürken, herhalde bu konuda hemfikir olmayan insan bulmak güç. Hatta The Economist'in editörü yakınlarda Tanrı Geri Döndü (God is Back) diye bir kitap çıkardı. Birçok insan hala Tanrının özel yaşamımızla ilgisini sorgulasa da, bugün global sahnede farklı bir tartışma konusu var: Tanrı dünyada iyiliğin gücü müdür?

Yeni ateistler, örneğin Richard Dawkins, Sam Harris, ve Christopher Hitchens dini inancı sadece geri kalmakla değil, kötülüklerin kaynağı olmakla da suçluyor; kendilerini de din'i insan bilincinden uzaklaştırma kampanyasının öncüsü olarak görüyorlar. Din, onlara göre, farklılık, kavga ve savaş sebebi, kadınları hapseden, çocukların beyinlerini yıkayan; doktrinleri ilkel, bilim dışı, irrasyonel olan bir basitlik ve aptallığın muhafazasından ibaret.

Bu yazarlar sadece din konusunda değil, politika konusunda da yanılıyor - çünkü insan doğasını bilmiyorlar. Homo sapiens aynı zamanda Homo religiosus'tur. İnsanlık başladığından beri, erkek ve kadınlar için din olgusu vardır. Bizler anlam-arayan yaratıklarız. Köpekler, bildiğimiz kadarıyla, diğer köpeklerin durumuyla ilgili endişeye kapılmazlar; ölümle ilgili bir kaygıları da yoktur ama insan olarak bizler yaşamımızda bir anlam yoksa çok kolay ümitsizliğe kapılabiliriz. Teolojik fikirler gelir ve gider, ama anlam arayışı sonsuza kadar sürecektir. Dolayısıyla Tanrı hiç bir yere gitmiyor. Ve din'e alay edecek, uzaklaştırılacak veya yok edilecek bir şey olarak baktığımızda, bunun en kötü sonuçlarını da arttırmış olma riskine giriyoruz. İstesek de, istemesek de, Tanrı burada bizimle duruyor, ve şimdi onunla dengeli, sevecen bir şekilde yaşamının yolunu bulma vakti.

"Tanrı ve Siyaset Karışmamalı.

Zorunda değil. Teoloji konusunda bilgisiz politikacılar uzun zamandır din'in adını lekelediler. Tanrı hakkında, O'nu, beğendiklerimizi ve beğenmediklerimizi onaylattığımız kendi imajımızda bir idole indirgeyen kutsallık inancı, ruhsal tiranlığın en kötü formudur. Böyle bir kibir Haçlı seferleri gibi acımasızlıklara yol açmıştır. Yönetimde sekülerizmin revaç bulması bu eğilimi kontrol etmek için olmuştur, fakat şimdi artık sekülerizmin kendisi dünyaya yeni şeytanlar üretip yayıyor.

Batıda, sekülerizm bir başarıydı, modern ekonomi ve politik sistem için gerekiyordu de. Ama bu başarı yaklaşık 300 yıl içinde yavaş yavaş ortaya çıkmış, böylece farklı yönetim biçimlerinin toplumun tüm katmanlarına süzülerek yayılmasına imkan tanımıştı. Fakat dünyanın diğer bölgelerinde, sekülerizasyon çok hızlı ve suni bir şekilde ortaya çıktı, ve bu yüzden dinine derinden bağlı olan ve Batılı kurumları yabancı olarak gören nüfusun büyük bölümü tarafından kızgınlıkla karşılandı.

Orta Doğu'da, sert sekülerizasyon süreci çoğunlukla geri tepti. Dini kurumları daha da muhafazakar ve radikal hale getirdi. Örneğin Mısır'da, önemli reformculardan Muhammed Ali'nin (1769-1849) ulema sınıfını acımasızca fakirleştirip marjinalize etmesi sonucu, bu insanlar sırtlarını değişime çevirdiler. Ne zaman İran şahı, kendi rejimine karşı çıkan mollaları işkenceden geçirip sürgüne göndermeye başladı, o zaman bazıları, mesela Ayetullah Ruhullah Humeyni, İran'ın gelecekteki dini yöneticilerinin daha ekstrem karşılıklarda bulunmasının gerekli olduğunu düşünmeye başladı.

Şiilik yüzyıllarca kutsal bir prensip olarak din ile politikayı ayırmıştı. Humeyni'nin din ulemasının devleti yönetmesi gerektiği fikri bu açıdan bir yenilikti. Fakat ılımlı din, pekala politikada yapıcı bir rol oynayabilir. Muhammed Abduh (1849-1905), Mısır büyük müftüsü, Mısırlıların büyük çoğunluğunun ülkenin olgunlaşmamış demokratik kurumlarını anlamayacağından çekindiği için, yasa oluşturulması aşamasında "danışma"(şura) ve "uzlaşma-konsensüs" (icma)'dan geçmek şeklindeki açık geleneksel İslami prensiplerle bir bağ kurmanın gerekliliğini dile getirmişti.

Aynı şekilde, Müslüman Kardeşler'in kurucusu Hasan el-Benna (1906-1949), hareketine Kur'an'ın sosyal mesajını modern kurumlara tercüme etmekle; yani klinikler, hastaneler, ticari birlikler, okullar ve işçilere sosyal güvenlik, tatil ve iyi çalışma koşulları sunan fabrikalar kurmakla başladı. Bir başka deyişle, kalabalıkları moderniteye İslami konfigürasyonla getirmeyi hedefledi. Kardeşliğin bu çabası sonucu ortaya çıkan yüksek popülarlığı, Mısır'da bu hizmetleri vermekten aciz seküler hükümeti tehdit etmeye başlamıştı. 1949'da, Benna öldürüldü, ve böylece İhvan-ı Müslimin'in bazı üyeleri ayrılıp buna reaksiyon olarak radikalliği filizlemiş oldular.

Tabi ki, dinin politikada nasıl kullanıldığı, hiç kullanılmamasından daha önemlidir. ABD başkanlarından bazıları, mesela John F. Kennedy ve Barack Obama inancı, ülkeyi birarada tutan paylaşılan bir deneyim olarak kabul ettiler - bu şekilde bir yaklaşımla dini bir atıfta bulunmadan inancın toplumsal gücünü kabul etmiş oluyorlardı. Hala, bu konsensüs Birleşik Devletlerin ayırıcı özelliğinin Hristiyan ülke olması gerektiğine inanan Amerikan Protestan fundamentalistleri için tatmin edici değil.

"Tanrı, Vahşeti ve Hoşgörüsüzlüğü Besler.

Hayır, bunu insanlar yapar. Hitchens için, God Is Not Great-Tanrı Büyük Değildir'de, din, doğasında "vahşetle ... hoşgörüsüzlükle, ırkçılıkla, kabilecilikle ve yobazlıkla arkadaşır"; hatta ılımlı olanlar bile bu suça ortak olduğu için kabahatlidir. Halbuki Tanrı veya din değil, vahşeti besleyen insan doğasında mevcut olan vahşetin bizzat kendisidir. Tür olarak, bizler diğer hayvanları öldürerek ve onlarla beslenerek hayatta kaldık; ayrıca kendi türümüzü de öldürüyoruz. Bu vahşet o denli yaygındır ki metinlerin birçoğuna sirayet etmiştir, ama bu agresif pasajlar sürekli merhameti ön plana çıkaran diğer metinlerle dengelenmiş ve kontrol altında tutulmuştur ve şu Altın Kurala dayanmıştır: Başkasına, kendine nasıl davranılmasını istiyorsan öyle davran. Yüzyıllar içindeki tezahür ediş başarısızlıklarına rağmen, bu ortodoks pozisyon sabit kalmıştır.

Tanrının tüm insan acımasızlığının kaynağı olduğunu iddia ederken, Hitchens ve Dawkins modern seküler toplumun bazı karanlık yüzlerini görmezden geliyorlar. Halbuki, o da inanılmaz derecede vahşidir çünkü teknolojimiz bizim eşi görülmemiş sayıda insanı öldürmemizi kolaylaştırmıştır. 11 Eylül caniliğinde olduğu gibi, dinin de, bu savaşçılığı benimsemesi süpriz bir gelişme değildir.

Ama "dini" savaşlar, aletleri ne kadar modern de olsa, daima politik sebeplerle başlar. Avrupa'da 17.yy boyunca böyle olmuştur, ve bugün Orta Doğu'da da böyle oluyor, Filistin ulusal hareketi sol-seküler çizgiden giderek İslam eklemli milliyetçiliğe evrildi. Hatta cihadist denilen kişilerin eylemleri bile politikadan ilham aldı, Tanrıdan değil. 1980-2004 arası intihar saldırıları konulu çalışmasında, Amerikalı akademisyen Robert Pape bunların yüzde 95'inin açık stratejik bir amaçtan motive edildiği sonucuna ulaşıyor: sebep modern demokrasileri, saldırganların ulusal vatan olarak gördüğü topraklarından çekilmelerine zorlamak.

Bu saldırganlık ise çoğunluğun inancını temsil etmiyor. En son 35 müslüman ülkede yapılan Gallup araştırmasına göre vatandaşların sadece %7'si 11 Eylül saldırılarını haklı bulduğunu belirtiyor. Sebepler tamamen politikti.

Fundamentalizm muhafazakar değildir, yaratıcıdır -hatta sapkınlık derecesinde - çünkü sürekli kriz ortamında çözüm geliştirmek zorundadır. Ne yapacağını bilemez halde bazı fundamentalistler, savunmaya çalıştıkları geleneğin dışına çıkmışlardır. Pakistanlı ideolog Ebu Ala Mevdudi (1903-1979) cihadı, daha iyiye ulaşmak için "mücadele" veya "çabalamak" anlamındaki merkezi İslami görev tanımını yerine, "kutsal savaş" olarak belirten ilk Müslüman düşünürdü. Hem o, hem de etkili Mısırlı düşünür Seyyid Kutup (1906-1966) bunun oldukça tartışmalı olduğunun farkındaydı ama bu düşüncenin, Batılı emperyalizm ve Mısırlı Başkan Cemal Abdünnasır gibi yöneticilerin sekülerleştirme politikaları tarafından meşrulaştırıldığını düşünüyorlardı.

Bütün fundamentalizm akımları - Yahudi, Hristiyan veya Müslüman - imha edilme korkusundan doğmuştur. Örneğin Kutup, ideolojisini Nasır'ın binlerce Müslüman Kardeşleri hapsettiği konsantrasyon kamplarında geliştirmişti. Tarih gösteriyor ki gruplara askeri veya sözlü olarak saldırıldığında, aşırılışırlar.

"Tanrı Fakir ve Cahiller içindir."

Hayır. Yeni ateistler öfkeli bir şekilde din'in aptalca ve irrasyonel olduğunu, Hitchens'in söylediği gibi din'in, "toplumun çocuk yönü" olduğunda ısrar ediyor. Bu durum Batılı entelektüellerin geniş hayal kırıklığını da yansıtıyor, yani açıkça sınırsız başarı ve seçenekle yüzleşme içindeyken, hala insanlar Karl Marx'ın toplumların "afyonu" olarak nitelediği şeye bel bağlıyorlar.

Ama Tanrı fazla büyümeyi kabul etmiyor, hatta Birleşik Devletlerde, dünyanın en zengin ve gelişmiş dünyanın en dindar olan bu ülkesinde bile. Ana dinlerin hiçbiri çalışmaya karşı değil; her birinin başlangıcında olgunlaşmamış piyasa ekonomisi var. İncil ve Kur'an tefeciliği yasaklamış olabilir, ama yüzyıllar boyunca Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar bu kısıtlamaların çevresinden dolaşmanın yollarını buldular ve başarılı ekonomiler ürettiler. Din tarihinin en büyük ironilerinden birisidir ki Hristiyanlığın kurucusu hem Tanrıya, hem de mammon'a kulluk edilmeyeceğini öğütlerken, ortaya çıkan kültürel ortam, Max Weber'in 1905 tarihli kitabında belirttiği Protestan Ahlakı ve Kapitalist Ruh, modern kapitalizmin en gerekli öğelerinden biri olmuştur.

Bugün, mevcut finansal kriz de bize dinin, aşırı açgözlülük eleştirisinin önemsiz olmadığını gösteriyor. Çalışmaya karşı olmasa da, ana dini gelenekler kapitalizmin bazı suistimallerini dengelemeye çalışmıştır. Doğu dinleri, örneğin Budizm, yoga ve diğer disiplinlerle, insan ruhundaki agresif açgözlülüğü ılımlaştırmaya çalışır. Üç tek tanrılı inanç adaletsiz dağıtılmış zenginliği kınar. Bu toplumumuzdaki zengin ve fakir arasındaki boşluğa gönderilen yerinde bir eleştiridir.

Son yılın hastalığını iyileştirmek için, tam olarak egotizmin alt edilmesine ihtiyacımız olabilir. Bu da, "Tanrı" denilen aşkının aranması için gerekli olan şeydir. Din, sadece bir takım zorunlu inançları onaylamak değildir; zor iştir, daha insancıl bir insanlığı başarmaya engel olan benmerkezciliği aşmak için sürekli çaba gerektirir.

"Tanrı Kadınlar için Kötüdür."

Evet. Ne yazık ki bu bir gerçek. Büyük dünya dinlerinin hiçbiri kadınlar için iyi olmamıştır. Hatta gelenek kadın için olumlu olarak başlasa da (Hristiyanlık ve İslam'da olduğu gibi), birkaç jenerasyon içinde erkekler eski ataerkilliklerine geri dönmüşlerdir. Fakat bu giderek değişiyor. Her inançtan birçok kadın, erkeklerle eşitlik zemininde mücadele ediyor, ve bunu dini geleneklerine dayanarak yapıyor.

Modernitenin göze çarpan özelliklerinden biri kadınlara verdiği özgürlüklerdir. Fakat bunun nedeni fundamentalistlerin, modern değerlere karşı tepkilerinde geleneksel eril rolleri fazlaca vurgulamalarıdır. Ne yazık ki, bu ataerkillik eğilimine doğrudan saldırıların genellikle ters teptiği görülmüştür. Örneğin ne zaman "modernleştirici" hükümetler örtüyü yasaklasa, örtü takan kadın sayısı artmaktadır. 1935'te, Şah Muhammed Rıza Pehlevi, askerlerine İran'ın en kutsal şehirlerinden Meşhed'de, zorunlu Batılı elbiseleri giymeyi barışçı bir şekilde protesto eden yüzlerce silahsız göstericiyi vurma emri vermişti Bu durum örtüyü ki modern zamandan önce evrensel bir uygulama değildi, İslami bütünlüğün sembolü haline getirdi. Bazı Müslümanlar bugün modern olmak için Batılı görünmenin gerekli olmadığını; Batılı modanın zenginlik ve üstünlüğü sembolize ederken, İslami giysinin Kur'anın eşitliğini vurguladığını söylüyor.

Genelde, herhangi bir doğrudan Batılı müdahale cinsiyetle ilgili konularda ters tepmiştir; bunun yerine kadınların eğitimde, işyerinde ve politikadaki özgürlük alanlarını genişletmeye çalışan yerli Müslüman hareketler desteklenmelidir.

"Tanrı Bilimin Düşmanıdır."

Olmak zorunda değil. Devlet okullarında evrimin öğretilmesine; doku-hücre araştırmalarına İncil'de izin yok diye karşı çıkan fundamentalist Hristiyanlar için, bilim, din'in düşmanıdır.

Ama bu insanların kutsal kitabı okumaları çok literaldir. Modern zamandan önce, çok az kişi Yaratılış'ın ilk bölümünün yaşamın başlangıcına tekabül ettiğinin

farkındaydı; 17.yüzyıla kadar, teologlar incil metninin bilimle uyumsuzluk gösterdiğinde, allegorik olarak yorumlanması gerektiğini söylemişti.

Bilimle çatışma, modern Batıda Tanrının indirgenmiş düşüncesinin semptomatığıdır. İronik olarak modern bilimin empirik vurgusu birçok insanı, Tanrı'ya ait dini anlatımları sembolükten çıkarıp gerçek olarak düşünülme cesaretlendirmiş ve böylece dini, rasyonel, dogmatik ve kendisine yabancı literalizme itmiştir.

Popüler fundamentalizm moderniteye karşı yaygın bir isyanı temsil eder, ve Hristiyan fundamentalistleri için evrim, modern dünyada yanlış olan herşeyin somut bir örneğidir. Bilimsel bir teoriden çok şeytani bir sembol olarak görülür. Fakat bu bilim karşıtı önyargı Yahudilik ve İslam'da çok daha azdır. Bu dinlerde fundamentalist hareketler doktrinel veya bilimsel konulardan daha çok İsrail devleti gibi politik konulardan ortaya çıkar.

"Tanrı Demokrasiyle Uyumsuzdur."

Hayır. Samuel Huntington özgür dünya ve İslam arasındaki bir "medeniyetler çatışması"ni öngörmüştü. Ve İslam'ın doğasında demokrasiye karşı olduğunu düşünmüştü. Halbuki 20.yüzyılın başında, hemen tüm önde gelen Müslüman entelektüeller Batı'ya aşık ve ülkelerinin aynı Britanya ve Fransa gibi görünmelerini istiyorlardı. Birçok Müslümanı demokratik ideale yabancılaştıran onların dini değil, Batılı hükümetlerin İran şahları, Saddam Hüseyin, Hüsnü Mübarek gibi halklarının beşeri ve demokratik hakları olduğunu kabul etmeyen otokratik yöneticileri desteklemesi olmuştur.

2007 Gallup araştırması Müslüman dünyada demokratik özgürlüklerin ve kadın hakları desteğinin genişlediğini, ve birçok hükümetin duraksamalı da olsa siyasi katılım taleplerine giderek daha fazla cevap verdiğini gösteriyor. Bunun yanında, Batı seküler modelinin tamamıyla benimsenmesine karşı bir direnç söz konusu. Birçok insan, Tanrı'yı toplumsal yaşamda daha çok görmek istiyor, aynı 2006 Gallup araştırmasına göre Amerikalıların yüzde 46'sının Tanrı'nın kanun kaynağı olması gerektiğine inanmaları gibi.

Şeriat da birçok Batılı'nın dert ettiği gibi katı bir sistem değildir. Müslüman reformcular, mesela Sheikh Ali Gomaa ve Tarık Ramazan, kanunların değişen sosyal durumlar ışığında gözden geçirilmesi gerektiğini belirtiyorlar. Fetva, papanın buyruğu gibi evrensel bir bağlayıcılığa sahip değildir; daha çok, onu yayınlayan müftünün fikrini ortaya koyan bir şeydir. Müslümanlar hangi fetvaya uyacaklarını seçip, dolayısıyla dini fikirlerin esnek serbest piyasasında, aynı Amerikalıların hangi kiliseye katılacaklarını seçmeleri gibi, karar verebilirler.

Din dünyanın siyasi problemlerinin sebebi olmasa da, onları çözebilmek için onu anlamaya ihtiyacımız var. İran Devriminden sonra öfkeli ABD hükümet yetkilisinin yakındığı gibi : "Kim dini ciddiye aldı ki!" Siyaset yapımcılar modern Şiizmi araştırmaya zahmet etselerdi, ABD kriz boyunca birçok ciddi gaflardan kaçınmış olacaktı. Din de, en az ekonomi, siyaset ve yerel gelenekler gibi

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

akademik yansızlık ve doğrulukla araştırılmalıdır, ancak bu şekilde din'in siyasal tansiyonla ilişkisini, neyi üretip üretmediğini, ve gereksiz saldırılarından nasıl kaçınmamız gerektiğini öğrenebiliriz.

Ve daha fazla araştırdıkça ancak, Tanrı geri gelecek. Ve "O" eğer putsal, literal-zihniyetle anlaşılırsa, tek bekleyeceğimiz daha fazla dogmatizm, sertlik, ve önümüzdeki yıllarda giderek tırmanan din soslu vahşet olacak.

Müslümanlar İslam'a ne yaptılar? (Ekrem Senai)

Yazan: Bernard Lewis

Sunuş:

Yanlış giden neydi? Herhalde bu soru Müslümanların en fazla sorduğu ve bir türlü net bir cevap veremediği bir soru. Aslında net cevaplar verilmediği söylenemez. Ama her verilen net cevabın isabetli olduğunu söylemek de pek mümkün görünmüyor. Geçenlerde **Milliyet** gazetesinde Yaman Törüner'in "[İslam gerçeği](#)" başlıklı yazısını okuyunca hala probleme ne kadar yüzeysel yaklaştığımızı, hala değerlendirmelerimizi ideolojik/politik gözlüklerle yapmaya devam ettiğimizi farkettim.

Yazar, Robert Spencer'in Amerika'da en çok satan listesindeki bir kitabını yazı konusu yapmış ve kendince kitabın 6 maddede özetini çıkarmış. Amerika gibi, **Müslümanları ay tanrısına tapan garip insanlar** olarak tanıyan bir ülkede İslam'ın bilinmemesi yazarlara geniş bir çalışma alanı sunuyor. Özellikle 11 Eylül'den sonra İslam'la ilgili ne yazılsa çok satıyor. Para kazanmak isteyen yazarların da muhafazakâr Hıristiyan halkın psikolojisini dikkate alarak yazdıkları muhakkak. Bunu doğal karşılıyorum. Ama Türkiye'de, Müslüman bir toplumda yaşayan bir insanın, Robert Spencer'in kitabını okuyup "**İslam kılıç zoruyla yayılmıştır, İslam ülkeleri geri kalmıştır, demek ki sorun İslam'dadır, şariat kuralları zaten çok ilkel, hem İslam çok kadınla evlilik yapmaya, küçük yaşta evlenmeye izin vererek kadınları ikinci sınıf yapmıştır**" gibi bağnaz bir bakış açısını yazısına yansıtmasını anlamakta güçlük çekiyorum.

Sözgelimi bir dinin yayılmasını salt zorbalığa bağlamak sosyolojik ve psikolojik gerçekleri göz ardı etmek değil midir? Asimilasyonun bile belirli bir sosyolojik altyapısı yok mudur, bir din/ideoloji/fikir zorbalıkla yandaş bulabilir mi, bu nasıl mümkün olabilir? Hem İslam ülkelerinin geri kalması sadece dine bağlı bir olguysa, Orta Çağdaki muazzam bilimsel gelişme nasıl açıklanacaktır?

Hem kadın hakları konusunda yine İslam ülkelerinin çağlar boyunca kadınlara mülkiyet hakkı, boşanma hakkı, tazminat hakkı gibi temel haklar sunması açısından **Avrupa'dan çok ileride olması ve ancak bu farkın 19.yüzyılda tersine dönmesi** ne ile açıklanacaktır? Geçmiş modern çağın getirdiği bakış açısıyla değerlendirmek ne kadar doğrudur? Tarihi olguların, kendi şartları ve sosyolojik ortamları içinde değerlendirilmesi gerekmez mi?

Aşağıda Princeton üniversitesi profesörlerinden İslam-Batı ilişkileri uzmanı Bernard Lewis'in bir makalesini sunuyorum. **"Yanlış giden neydi?"** sorusuna verilen cevapları ve değerlendirmeleri içeren bu yazı, bence hem net cevaplarla sorunu tespit ettiğini zanneden gazetecilerimizin; hem de sorunu sürekli hayali iç ve **dış düşmanlar üretmekte arayan Müslüman toplum** için okunması gereken bir yazı.

(Kaynak:theatlantic.com)

Yanlış giden neydi?

Yirminci yüzyıl içinde Orta Doğu'da ve aslında tüm İslam ülkelerinde, işlerin giderek kötüye gittiği açık seçik ortaya çıktı. Bin yılı aşkın bir süredir rakibi olan Hıristiyan âlemiyle karşılaştırıldığında, **İslam dünyası giderek daha fakir, zayıf ve cahil bir hal almıştı.** Batı'nın bu üstünlüğü ve dolayısıyla hâkimiyeti, herkesin görebileceği kadar açıldı ve Müslümanların tüm kamusal ve hatta daha da kötüsü özel yaşamlarını istila etmişti.

Müslüman reformcular ve devrimciler çabalarını üç ana alana odakladılar: askeri, ekonomik ve siyasal alanlar. Sonuç, tam bir hayal kırıklığıydı. Yenilenmiş ordularla zafer arayışları **küçük düşürücü mağlubiyetlerle** sonuçlanmıştı. Gelişme yoluyla refah arayışı, bazı ülkelerde **sürekli dış yardıma muhtaç**, insanların fakirleştiren bozuk ekonomiler şeklinde ortaya çıktı. Diğerlerinde ise sağlıksız bir şekilde tek kaynağa bağlılık vardı: Petrol. Üstelik petrol yataklarının keşfedilmesi, yeraltından çıkartılması ve rafine edilmesi de **Batı bilgisi ve endüstrisi sayesinde** gerçekleşti. Bu tek kaynağın yazgısı ise, er ya da geç, tükenmek veya daha büyük olasılıkla, yerini başka kaynaklara bırakmak olacak. Çünkü uluslararası toplum, kullanılması ve taşınması toprağı, denizi ve havayı kirleten bu yakıttan ve dünya ekonomisinin kaprisli otokrat kliğinin merhametine bağımlı olmaktan sıkılmış bir vaziyette. Bu durumun siyasal sonuçları ise daha da kötü: Uzun egemenlik arayışı süreci, yerini zorba hükümetlerin, sadece baskı ve endoktrinasyon yöntemleri itibarıyla modern olan otokrasi ve diktatörlüklerine bırakmış durumda.

Birçok çözüm yolları denendi: Silahlar, fabrikalar, okullar, parlamento... Fakat hiçbir beklenen sonucu vermedi. Belirli bölgelerde iyileşmeler ve nüfusun sınırlı bir kısmına bazı faydalar oluştu şüphesiz. Fakat İslam ve Batı dünyasının arasında giderek büyüyen dengesizliğe ise hiçbir kalıcı çare bulunamıyordu.

Fakat bundan daha da kötü olan bir şey vardı: **Müslümanlar için yüzyıllarca zengin ve güçlü olarak yaşadıkdan sonra fakir ve zayıf bir hale düşmek**, hep hakları olarak gördükleri dünya liderliklerini kaybetmek ve Batının çok gerisine, takipçi konuma düşmek oldukça kötü bir deneyim oldu.

Fakat yirminci yüzyıl, özellikle ikinci yarısı, bundan daha büyük bir utanç getirdi! **Artık Müslümanlar Batının takip edicilerin arasında bile değillerdi.** Bu konuda daha hevesli ve çok daha başarılı "Baticılar" vardı, özellikle Doğu Asyalılar... Japonya'nın yükselişi şüphesiz [bir örnek olarak] cesaret vericiydi ama aynı zamanda utanç kaynağıydı da. Asya'nın diğer ekonomik güçlerinin daha sonraki yükselişi buna tuz biber ekti. Eski medeniyetlerin gururlu varisleri, artık Batılı firmaları, kendi müteahhitlerinin ve teknisyenlerinin yapamadıklarını yapmak için görevlendiriyordu. Orta Doğulu devlet yöneticileri ve iş adamları Japon sömürgesinden yeni kurtulmuş Kore'den müteahhit ve teknisyen davet eder duruma düştüler. Takip etmek yeterince kötüydü ama geride topallamak çok daha beterd. **Bir zamanların kudretli medeniyeti artık, ekonomik gelişme, yeni iş sahaları, okur-yazarlık, eğitsel ve bilimsel başarılar, politik özgürlük ve insan haklarına saygı gibi modern dünyanın tüm ölçütlerinde tam bir başarısızlık sergiliyordu.**

İnsanın, işler kötüye gitmeye başladığı zaman tepkisi genelde "**Bunu bize kim yaptı?**" sorusudur. Orta Doğu'da, geçmişte ve günümüzde, birçokları bu soruyu sordu ve sormaya devam ediyor. Buna birçok farklı cevaplar da verildi ve veriliyor. Yine şüphesiz insanın, başına gelen bir sorundan dolayı diğerlerini suçlaması hep daha kolay ve daha tatmin edici. **Uzun süre en favori kötü adamlar Moğollar oldu.** 13. yüzyıldaki Moğol istilası, Müslüman gücün ve İslam medeniyetinin yıkımının sebebi olarak sürekli suçlandı, zayıflık ve durgunluğun sebebi bu istila olarak gösterildi. Fakat hem Müslüman tarihçiler hem diğerleri bu argümanda iki kusura işaret ediyorlar:

- 1) İlki, İslam'ın en büyük kültürel başarılarının bazılarının, özellikle İran'dakilerin, Moğol istilasından önce değil, sonra olması,
- 2) Moğolların devirdiği imparatorluğun aslında zaten çok zayıflamış olan durumu.

Yoksa halifelerin büyük imparatorluğunun, Doğu Asya'nın steplerinden gelen göçebe atlılar tarafından ortadan kaldırılması nasıl mümkün olabilirdi?

Avrupa'dan alınan milliyetçiliğin yükselişi de yeni bakış açıları üretti. **Araplar, tüm problemlerin suçunu, onları yüzyıllar boyu yönetmiş olan Türklere yönelttiler.** Türkler de medeniyetlerinin durgunlaşmasının suçunu Türk insanının "yaratıcı enerjisini sömüren" Arap geçmişinin ölü yüküne bağladılar. İranlılar ise

kendi antik zaferlerinin artık gözükmemesinin suçunu Araplara, Türklere ve Moğollara paylaştırdılar.

Ondokuzuncu ve yirminci yüzyılda İngiliz ve Fransız'ların öneminin ortaya çıkmasıyla **Arap dünyası yeni ve daha makul bir günah keçisi icâd etti: Batı emperyalizmi.** Orta Doğu'da bu suçlama için iyi sebepler vardı. Batının politik hakimiyeti, ekonomik gücün Arap ülkelerinin içlerine işlemesi, ve -en uzun, en derin ve hepsinden daha sinsi olanı- bölgenin görünümünü değiştiren ve insanların yaşantısını alt-üst eden kültürel etki... Yani insanları yeni yönle çeviren, **yeni ümit ve korkular doğuran, yeni tehlikeler yaratan ve kültürel geçmişlerinde emsali olmayan** yeni beklentilerin ortaya çıkması.

Fakat Anglo-Fransız dönemi oldukça kısa sürmüş ve yarım yüzyıl kadar önce bitti; İslam dünyasının menfi yönde değişimi ise hem bundan çok önce başlamış, hem de kesilmeden çok sonralara kadar sürmüştür. Kaçınılmaz olarak, **İngiliz ve Fransızların kötü adam rolü daha sonra Batılı liderliğin diğer yönleriyle birlikte ABD'ye devrildi.** Suçun Amerika'ya transferi oldukça büyük destek sağladı fakat benzer sebeplerden ikna edici olmadı hiç bir zaman. Çünkü **Anglo-Fransız yönetimi ve Amerikan etkisi, aynı Moğol istilası gibi, sadece bir sonuçtu, Orta Doğulu devletlerin iç zayıflığının sebebi değildi.**

Bazı gözlemciler İngiliz egemenliği altındaki sömürge sonrası gelişimlere örneğin Orta Doğu'daki Aden ile Singapur veya Hong Kong arasındaki ve Hindistan'daki İngiliz İmparatorluğunu oluşturan çeşitli bölgeler arasında oluşan farklara dikkat çekiyorlar.

Bu tartışmaya bir diğer Avrupa katkısı anti-semitizm oldu ve yanlış giden şeylerden ötürü bu defa "Yahudiler" suçlanmaya başlandı. Eski İslami toplumlarda Yahudiler azınlık statüsünde normal kısıtlamalar ile karşı karşıydılar. Ancak çok nadir koşullarda ise baskı altındaydılar. On yedinci ve onsekizinci yüzyıllarda Batı toleransının yükselişi ve yayılmasına kadar birçok açıdan **Yahudiler İslam yönetiminde, Hristiyanlarda olduğundan çok daha iyi bir konumda olmuşlardır.** Çok nadir istisnalar dışında, İslam toplumlarında yahudilere karşı düşmanca bir tutum yoktu. İslam toplumlarında şüpheli ve saptalı tutumlardan çok, kendilerini daha üstün görme ve küçümseme eğilimi hakimdi.

İşte bu yüzden 1948 olaylarının-İsrail devletinin kurulmasının engellenememesi- getirdiği şoku anlayabiliriz. O zamanın yazarları, Batının büyük emperyal güçleri tarafından yenilmenin yeterince aşağılayıcı; **bir grup Yahudinin eliyle gelen başarısızlığın ise dayanılmaz olduğunu söylüyordu.** Anti-Semitizm ve onun oluşturduğu "şeytani canavar Yahudi" şeması işte bu yüzden rahatlatıcı bir panzehir oldu.

Orta Doğu'da ilk anti-Semitik ifadeler Hristiyan azınlıklar içinde ortaya çıktı ve izi Avrupalı orjinallerine kadar sürülebilir. Başlangıçta etkisi sınırlıydı; örneğin Fransa'daki Dreyfus davasında Yahudi bir subayın haksızca ihanetle suçlanması

ve cezaya çarptırılması karşısında Müslümanların tavrı Hıristiyan zalimlere karşı mazlum Yahudi'yi desteklemek şeklinde oldu.

Fakat zehir yayılmayı sürdürüyordu ve 1933'ten başlayarak Nazi Almanyası ve ajanları Avrupa-tipi anti-Semitizm'i Arap dünyası içinde çok başarılı bir şekilde yaydı. Filistin mücadelesi, tarihin anti-semitik yorumunun kabulünü kolaylaştırdı ve bazılarının **Orta Doğu'daki hatta dünyadaki tüm kötülükleri gizli Yahudi komploları şeklinde yorumlamasına yol açtı**. Bu yorum bölgedeki eğitim, medya ve hatta eğlence dünyasındaki birçok etkin kişiyi fazlasıyla etkiledi.

Öne sürülen bir argüman da Doğu ve Batı arasındaki değişen ilişkinin sebebinin Orta Doğu'nun gerilemesinden kaynaklanmadığı; asıl sebebin keşifler, bilimsel, teknolojik, endüstriyel ve politik devrimlerle değişmiş; zenginleşmiş ve güçlenmiş Batı'ya karşı duyulan öfke olduğu şeklindedir. Fakat bu argüman, şu sorunun cevabını verememekte: Neden Amerika'nın keşifleri İspanya'dan yelken açtı da, Müslümanların Atlantik limandan açmadı? Halbuki bu tip yolculuklar daha önceki zamanlarda yapılıyordu... Neden büyük bilimsel gelişme Avrupa'da gerçekleşti de, mantığın daha makul bulunduğu, çünkü daha zengin, daha avantajlı ve daha aydınlanmış olan İslam dünyasında gerçekleşmedi?

Suçlama oyununun daha karmaşık bir çeşidi de hedefleri dışarıda aramaktan çok İslam toplumunun içinde aramaktır. Bu hedeflerden biri din'dir- bazılarına göre, özellikle İslam'dır. Fakat İslam'ı bu şekilde suçlamak genellikle tehlikelidir ve bu yüzden kaçınılmıştır. Bu argümanın pek inandırıcı olduğu söylenemez. Çünkü Orta Çağ boyunca medeniyetin ve ilerlemenin ana merkezleri ne Doğu'nun eski kültürleri, ne de Batı'nın yeni kültürleri olmuştur. Bunlar İslam dünyasının göbeğinde gerçekleşmiştir. Eski ilimler burada kurtarıp geliştirilmiş, yeni bilimler yaratılmış; yine burada yeni endüstriler doğmuş; ticaret ve üretim daha önce hiç olmayan seviyelere ulaşmıştır. Yine burada, idareciler ve toplumlar fikir ve ifade özgürlüğünü başarmış ve bu şekilde **mazlum Yahudiler ve hatta muhalif Hıristiyanlar Hıristiyan dünyasından ayrılıp İslam'a sığınmışlardır.**

Modern idealler ve hatta ileri demokrasilerin modern uygulamalarıyla karşılaştırıldığında, orta çağ İslam dünyasının sunduğu sınırlı bir özgürlüktür şüphesiz, ama şunu kesinlikle söyleyebiliriz ki bu özgürlükler kendilerinden öncekilerden, çağdaşlarından ve hatta izleyen asırlardakinden çok daha geniştir.

İslam özgürlüklere, bilime ve ekonomik gelişmeye engel oluyorsa, Müslüman toplumun tarihte bu üçünde de önderlik yapmış olmasını nasıl açıklayabiliriz? Üstelik bu önderlik, Müslümanların, şimdiye göre inanç kaynak ve fikirlerine çok daha yakın olduğu zamanlarda gerçekleşmiştir. İşte bu yüzden bazıları artık soruyu **"İslam Müslümanlara ne yaptı?" şeklinde değil ama "Müslümanlar İslam'a ne yaptı?" şeklinde soruyor ve cevapları bazı âlimlere, doktrinlere ve gruplara yöneltiyorlar.**

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Bu günlerde "İslamist" veya "fundamentalist-kökten dinci" olarak nitelendirdiklerimiz ise, günümüz İslam topraklarının başarısızlığını ve darboğazlarını, *yabancı fikirlerin ve uygulamaların alınmasına* bağlıyorlar. Onlara göre eski büyüklüklerini kaybetmelerinin sebebi otantik İslam'dan uzaklaşmaları.

Modernist veya reformcu olanları ise bunun tam tersini iddia ediyor. Onlar, bu başarısızlığın sebebini eski yöntemlerin terkedilmesinde değil, *sıkı bir şekilde bağlanılmasında* ve özellikle eski İslam âlimlerinin katılığında ve dar görüşlülüğünde buluyorlar. Çünkü onlara göre bu kişiler bin yıl önce daha yaratıcı ve ilerleyici bir yol açmak yerine, inançları ve uygulamaları tutucu bir şekilde kemikleştirdiler.

Modernistlerin genel taktikleri dini, özellikle İslam'ı kınamaktan çok, eleştirilerini fanatizm ile sınırlamaları. Bunlar, bu fanatik dini otoritelerin bir zamanlar büyük İslami bilimsel hareketleri ve daha genelde, fikir ve ifade özgürlüğünü engellediği görüşünü savunuyor.

Bu temaya daha genel bir yaklaşım ise problemleri bazı özelliklere indirgemek yani **"toplumda ve siyasette dinin yeri ne olmalıdır?"** sorusuna. Bu görüşe göre Batı ilerlemesinin ana sebebi Kilise ve Devlet'in ayrılması ve seküler kanunlarla yönetilen sivil toplumun yaratılmış olmasıdır. Bir diğer yaklaşım ise başarısızlığın sebebini kadınların Müslüman toplumda düşük seviyelere getirilerek insanların yarısının yetenek ve enerjisinden yoksun bırakılması; diğer yarısının ise en önemli çocukluk yıllarının okuma yazma bilmeyen ve ezik kadınlar tarafından büyütülmesinde görüyor. Bu şekilde büyütülen çocuklar, söylendiğine göre, ya kibirli ya da çok uysal bireyler haline gelmekte ki bu da özgür toplumlarla uyumsuz.

Bununla birlikte bazıları ise sekülerist ve feministlerin görüşlerinin başarısının Orta Doğu'nun geleceğini şekillendiren ana faktör olduğunu düşünüyor.

Bunların dışında tutkuyla benimsenen başka bir düşünce daha var: Yirminci yüzyılın en baskın iki hareketi sosyalizm ve milliyetçilikti. İkisi de bir süre sonra gözden düştü-ilk başarısızlığı yüzünden, ikincisi ise başarılı olmasına karşın sonuç getirmediğinden... Özgürlük ulusal bağımsızlık olarak algılanıyordu ve onun diğer tüm faydaları da yanında getireceği düşünülen bir tılsım olduğu sanılıyordu. Hâlbuki Müslümanların büyük çoğunluğu artık bağımsız ülkelerde yaşamalarına rağmen, bu durum onların problemlerini çözmeye yetmedi.

Nasyonal sosyalizm -her iki ideolojinin gayr-i meşru çocuğu- hala birkaç ülkede Nazi-Faşist tarzı diktatör hükümet ve geniş güvenlik endoktrinasyonu ile güçlü tek parti uygulaması şeklinde sürdürülüyor. Bu rejimler tüm denemelerde başarısız olmuş, yalnızca ayakta kalmayı başarmış ve hiçbir beklenen faydayı sağlayamamış oluşumlar. Altyapıları diğer Müslüman ülkelerden daha eskimiş, silahlı güçleri ise öncelikle terör ve halka baskı için kullanılmakta.

Şimdilerde Orta Doğu'da **"yanlış giden neydi?"** sorusuna verilen iki cevap geniş destek görmekte, her iki cevabın da kendi teşhisi ve buna uygun reçetesi bulunmakta. Birincisi, **tüm kötülükleri İslam'ın kutsal geçmişinin terkedilmesine bağlayan görüş**. Bunlar, gerçek veya hayali, eskiye dönülmesini savunuyor. Bu yolun takipçileri olarak İran devrimini ve birçok Müslüman ülkedeki fundamentalist hareketleri sayabiliriz. İkinci görüşe sahip olan grup **ise eskiyi istemiyor ve seküler demokrasiyi** savunuyor. Bu yolun takipçileri olarak 1923'te Kemal Atatürk'ün dile getirdiği laiklik düşüncesine sahip Türkiye Cumhuriyetini örnek olarak verebiliriz.

Orta Doğu'nun baskıcı ama etkisiz hükümetleri için, suçlamak için hedefler bulmak kullanışlı hatta gerekli. Çünkü fakirliklerini atfedebilmeleri ve yaptıkları zorbalıkların sebebini açıklamayabilmeleri için, mutsuz halkının artan öfkelerini dış hedeflere yönlentmeleri icab ediyor.

Bütün bunlara rağmen sayıları giderek artan Orta Doğulu bir grup ise, kendini eleştirme yaklaşımını benimsiyor. Onlara göre "Bunu bize kim yaptı?" sorusu sadece nevrotik fantazilere ve komplo teorilerine yol açıyor. Bunun yerine **"Neyi yanlış yaptık?"** sorusunu sormak ikinci bir soruya kapı aralıyor: **"Nasıl düzeltebiliriz?"**. İşte bu yüzden bu sorunun içerisinde ve cevaplarında, gelecek için çok iyi umutlar saklı.

Son haftalarda Usame bin Ladin'in ve Taliban'ın görüşleri ve eylemleri üzerinde dünya çapında duruldu. **Taliban örneği, tarihin bir zamanlar en büyük, en ileri, en açık medeniyetinin nasıl bu hale dönüştüğü konusunda yeni ve canlı bir kavrayış edinmemizi sağlıyor.**

Batı özgürlüğünün teori ve pratiğini özümsemiş batılı bir gözlemciye göre Müslüman dünyanın sorunlarının altında yatan tek bir sebep vardır:

Özgürlük eksikliği! Yani:

- 1) Aklın baskı ve endoktrinasyona karşı özgürlüğü,
- 2) Sorgulama, araştırma ve ifade özgürlüğü;
- 3) Ekonominin bozuk ve boğucu yanlış yönetimlerine karşı özgürlük;
- 4) Kadınların erkek baskısından özgürlüğü;
- 5) Vatandaşların zorbalığa karşı özgürlüğü.

Bu yol Batı deneyiminin de gösterdiği gibi, uzun, zor, çukurlar ve engellerle dolu bir yoldur.

Orta Doğu'nun insanları mevcut anlayışlarına devam ederlerse, intihar bombacıları tüm bölge için bir mecaz halini alabilir. Gittikçe artan nefret ve kin, öfke ve kendine acıma, yoksulluk ve baskı sarmalından kaçış olmaz, er ya da geç bir başka yabancı hâkimiyetiyle sonuçlanır. Belki bir gün eski yöntemlerine dönen Avrupa eliyle, belki yeniden güçlenen Rusya, belki Doğu'nun genişleyen bir süper gücü tarafından...

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Fakat eğer yakınmayı ve kurban rolünü bırakır, farklılıklarını özümser, yeteneklerini, enerjilerini ve kaynaklarını ortak yaratıcı bir çabayla birleştirirlerse, Orta Doğu'yu yeniden inşa edebilirler, aynı Orta Çağda olduğu gibi, medeniyetin önemli bir merkezi haline getirebilirler. Şimdilik, seçim onların...

Avrupa'yı bekleyen saatli bomba (Mehmet Akif Mentemşoğlu)

Daily Telegraph, Adrian Michaels, 08.08.2009

İngiltere ve diğer Avrupa Birliği ülkeleri, iltica ve çeşitli şekillerde göç yolu ile Avrupa Birliđini doldurmakta olan Müslüman nüfusun önümüzdeki 20 sene içerisinde kıtanın karakteristiğini değiştireceği gerçeğini görmemekte ve bu konuda politika yapmaya yetkili insanlardan hemen

hemen hiç kimse bu konu hakkında konuşmamaktadır.

Rakamlar gerçekten endişe verici : 1998 yılında İspanya da nüfusun sadece %3.2 si yabancı ülkelerde doğmuş nüfustan oluşmakta iken, 2007 yılında bu rakam %13.4 seviyesine çıkmıştır. Avrupa'nın Müslüman nüfusu son 30 sene içerisinde 2 kattan daha fazla artmış olup 2015 yılı itibarı ile yine 2 kat daha artacağı öngörülmektedir. Brüksel'de son zamanlarda yeni doğan erkek bebeklere en çok konulan isimler arasında Mohamed, Adam, Rayan, Ayoub, Mehdi, Amine ve Hamza yer almaktadır.

Tablo 1 : Avrupanın Müslüman Nüfus Oranı

2050 tahmini	20%
2008	5%

Avrupa'nın beyaz nüfusunun düşük doğum oranı, göçmen nüfusun kat be kat fazla doğum oranı ile karşılaştırıldığında Avrupa kültür ve sosyal hayatı olarak tanımladığımız yaşamı radikal bir şekilde değiştirecektir. Bu karışık nüfus yapısı, eğitim, iş hayatı, sanat, refah ve daha bir çok politikada yapılan değişikliklerle belirtilerini göstermeye başlamıştır. Bu nüfus yapısı dış politikada da kritik etkilere yol açabilecek olup Amerikan Hava Kuvvetleri için yapılan bir çalışma Amerikanın Avrupa ile olan ilişkilerinin bu nüfus yapısından dolayı nasıl bir evrim geçirebileceğini ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği yetkilileri bu tip konuların henüz istenilen dikkati çekmediğini itiraf etmektedirler.

Avrupa Komisyonunun çalışan hakları ve sosyal konulardan sorumlu direktörü Jerome Vignon'a göre, Avrupa Birliği göçmenlerin sisteme entegrasyonundan

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

ziyade ilticacılar ve göçmen gelişlerinin nasıl kontrol edileceği konusuna fokus olmuş olup,

Entegrasyon konusu çok önemsenmemekte, teoride entegrasyon konusuna, göçmen sayısını kontrol etmek kadar önem verilmesi gerekirken bu konunun bir politika haline getirilmediğini belirtmektedir.

Avrupa Birliği, ülkelerine göçmen kabulü konusunda çok uzun bir tarihe sahip olmasına rağmen son yıllarda 2 çok önemli trend sözkonusudur. Birincisi, göçmenlerden bir çoğunun gelişmemiş ekonomilerden geliyor olması, ikincisi, hızlı bir ivme rakamı ile gelmeleridir.

Bu nüfusun içinde Müslüman nüfusu ayrı bir ilgi konusudur. Bunun nedeni Avrupa Birliği'ne Müslüman nüfusun yoğun bir şekilde geliyor olması değildir. Çünkü dünyanın her tarafından gelişler sözkonusudur. Fakat, Avrupadaki Müslümanların İslam adına bazı konulardaki yaklaşımlarının, Avrupanın yaşam tarzına zalimce gelmesi ilgi konusu olmaktadır.

Amerika'daki partiler üstü Pew Araştırma Merkezinde yer alan 'inanç ve toplum yaşamı formu' nun bir raporuna göre : Avrupa Birliği ülkeleri derin tarihi, kültürel, dinsel ve dilbilimsel kökene sahip olup, hem fiziksel, hem dil, hem de davranış farklılığı olan binlerce hatta milyonlarca farklı insanın buraya enjekte edilmesi sosyal uyumluluğu zorlaştıracaktır.

Nüfustaki değişimler ne kadar dramatiktir? Birçok Avrupa ülkesinin nüfus istatistiklerini inanç ayırımına dayalı olarak toplamamasından dolayı, nüfus dataları bazen farklılıklar gösterse de, herkesin farkında olduğu bir gerçek Avrupa'da bazı şehirlerin daha fazla Müslüman yoğun hale geldiği ve bu değişikliğin düzenli bir şekilde devam ettiği.

Avrupa Birliği'nin genel göç nüfusu hakkındaki hikayeleri farklılık arz etmektedir. 2000'li yıllara gelinceye kadar, Avrupa Birliği'nin 27 ülkesi toplamda her yıl bir önceki yıla göre yarım milyon nüfus artışına sahne olurken, en son raporlara göre, 2002 yılından itibaren, Avrupa'ya her yıl gelen göçmen nüfusu sayısı, 1.6 ile 2 milyon arasında değişmektedir.

Tablo 2 : 2007 itibarı ile Müslüman nüfusu yoğun şehirler

Belçika	Brüksel
Danimarka	Kopenhag
Fransa	Marsilya
	Paris

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

	Strasbourg
Almanya	Berlin
	Duisburg
Hollanda	Amsterdam
	Rotterdam
İsveç	Malmö
İngiltere	Birmingham
	Blackburn
	Bradford
	Dewsbury
	Leicester
	Londra

Bu artış ivmesi daha önceki öngörülerini de geçersiz hale getirmektedir. 2004 yılında Avrupa Birliği 2050 yılı itibarı ile nüfusunun 16 milyon azalacağını öngörürken, şimdi 2060 yılında 10 milyon artacağını öngörmektedir. Şu anda Almanya'dan yaklaşık 20 milyon daha az nüfusu olan İngiltere'nin 2060 yılında 77 milyon ile Avrupa'nın en yoğun nüfusunun yaşayacağı yer olarak öngörülmektedir. İtalya'nın nüfusunun daha önceleri keskin bir şekilde düşeceği düşünülürken, şimdi sabit kalacağı öngörülmektedir.

2006 yılında Leon Perkowski tarafından Amerikan Hava Kuvvetleri için yapılan bir araştırmaya göre, Avrupa Birliği'nin en az 15 milyon olmak üzere, yaklaşık 23 milyon Müslüman nüfusu olduğu tahmin edilmektedir. Bu dağılım AB içindeki ülkelerde düzenli bir şekilde yer almamaktadır.

Amerikan Göçmen Politikaları Enstitüsüne göre, Avrupa Birliği nüfusu 2050 yılında %20 yi bulacak olup, bazı şehirlerde hali hazırda bu oranı geçmiştir. Amerikan gazeteci Christopher Caldwell'e göre İngiltere'de Birmingham ve Leicester şehirlerinde 2026 yılına kadar beyazlar azınlık hale geleceklerdir. Diğer bir tahmin yüzyılın 2.yarisından itibaren Fransa ve bazı ülkelerde Müslüman nüfusun, Müslüman olmayan nüfusu geçebileceği tehlikesidir. Yine Caldwell'e göre, 20.yüzyılda nüfusunun %90 dan fazlasının Katolik olduğu Avusturya'da 2050 yılına kadar yaşı 15 ve altı nüfusun büyük çoğunluğunun Müslüman olacağı öngörüsüdür.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Tabiki nüfus rakamları, doğum oranları ve göçmen rakamları tahmini zor ve şüphe götürür rakamlardır, fakat Macar ekonomist Karoly Lorant'ın Avrupa Parlamentosuna yazdığı bir makaleye göre, hali hazırda Müslümanlar Marsilya ve

Rotterdam gibi şehirlerde %25, Malmö'de %20, Brüksel ve Birmingham'da %15, Londra, Paris ve Kopenhag gibi başkentlerde %10 seviyelerine ulaşmış durumdadır.

Tablo 3 : Müslüman nüfusu %1 in altında olan ülkeler

Yunanistan	%0,9
Portekiz	%0,3
Çek Cumhuriyeti	%0,2
Macaristan	%0,1
Polonya	%0,1

Son kamuoyu araştırmaları, Avrupa'nın Müslüman nüfusu içinde radikalizmin yerleşmemiş olduğunu göstermekte olup, göç ile yeni gelen Müslümanların sisteme daha kolay entegre olacakları konusunda umut vadetmektedir. Bununla birlikte, [2.ve](#) 3. kuşak Müslümanların ailelerine göre daha zor entegre oldukları yönünde işaretlerde sözkonusudur. 'Policy Exchange' isimli İngiliz çalışma grubuna göre, yaşı 55 in üzerindeki Müslümanların %70 inden fazlası Müslüman olmayan nüfus ile birçok ortak noktası olduğunu düşünürken, yaşı 16-24 arasındaki Müslüman nüfusta bu oran %62'lere inmektedir.

Nüfusta meydana gelen değişimler konusu tabana inildiğinde ciddi bir hal aldığı ve Avrupalılar seçmenlerine artık daha fazla göçmen almamaları gerektiğini anlattıkları halde, politikacılar genellikle bu konuyu tartışma malzemesi yapmaktan kaçınmaktadırlar.

Fransa, okullarda çarşaf giyilmesini ve bununla beraber haç ve benzeri dini sembollerin kullanılmasını yasaklayarak, bu yasaklamaların sadece Müslümanlar için yapıldığı tartışmalarının önüne geçmiş, İngiltere dinsel nefret politikalarını yasaları ile daha sıkı kontrol etmeye başlamış olmasına rağmen bunlar genellikle yasamanın izole edilmiş kısımlarını oluşturmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte aşırı sağ partiler gücünü artırmakta, bunlardan biri olan 'British National Party - BNP' en son seçimlerde Avrupa Parlamentosunda 2 sandalye elde etmiş, geçen sene İngiltere'ye girmesine izin verilmeyen, İslam aleyhinde konuşmalar yapan Hollandalı politikacı Geert Wilders, kamuoyu yoklamalarında kaydedeğer oranlarda taraftar toplamaktadır.

Tablo 4 : Avrupa'da Müslüman nüfusu yoğun ülkeler

	Toplam	Müslüman
Fransa	63,4	5,5
Almanya	82,3	3,5
İngiltere	60,9	1,8
İsveç	9,1	0,5

Pew Forum tarafından 2005 yılında yapılan yorumlarda, aşırı sağ partiler ününü fakir çevreler için geliştirdikleri söylemler ile yapmakta, bu söylemlerin oluşturduğu korkuları gidermek için Avrupalı aydınların, Müslümanları ve diğer göçmen grupları ırk ve kimlik konularında çevreleyen politik yanlışlıkların tamamına hakim olmaları gerekmektedir.

Bu konudaki tartışmanın tabiki başlangıç noktasını entegrasyon oluşturmalıdır. Entegrasyon konusu önemli midir? Avrupa Komisyonundan Bay Vignon'a göre evet.

Bu olmazsa kutuplaşma ve varoşlar kazanır ve bu durum düşmanlığa yol açar. Bu düşmanlık neticesinde fakir insanlar diğer fakir insanlarla karşı karşıya gelir ve düşük eğitim seviyesine sahip insanlar kendilerini tehlikede hissedebilirler.

Avrupa Birliği rakamlarına göre, Avrupa Birliği üyesi ülkelerden olmayanların çalışan oranları, birliğe üye ülke vatandaşlarının çalışanlarına göre daha düşük olup, ekonomik ilerleme ve entegrasyonu yavaşlatmaktadır. Bunun bir nedeni, dil konuşma oranının düşüklüğüdür. Göçmen Politikaları Enstitüsü'nün 2007 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, İngiltere ve Galler'de doğan bebeklerin %28 nin anne veya babasından en az bir tanesinin yabancı bir ülkede doğmuş olduğudur. Bu oran Londra'da %54 e kadar çıkmaktadır. 2008 yılında yapılan bir araştırmada da ilkökul eğitimi gören çocuklardan %14.4 nun ilk dilinin İngilizce olmadığı tespit edilmiştir.

Etnik çeşitliliğin içinde büyük oranda yer alan Müslümanlar şu ana kadar ırk ve dinsel anlamda herhangi bir politik organizasyon eğilimi içinde yer almamakla beraber, bunun anlamı taleplerinin dinlenmemesi değildir. Almanya seçim sistemini 10 sene önce değiştirerek Türk nüfusuna birtakım haklar getirmiştir. Her ne kadar Türklere bu haklar verilmiş olsa da, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusu karşısındaki duruşları garip bir durum arz etmektedir. Bay Perkowski'nin çalışmasına göre, 'Bugüne kadar Amerika'nın en eski ve güçlü

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

müttefiklerinden olan Avrupa'da hızlı bir şekilde büyüyen ve politik olarak daha da güçlenen Müslüman nüfusu, Amerikanın Ortadoğu politikalarında ciddi dalgalanmalara yol açabilecektir.'

Demografik değişiklikler politikacıların bu konularla daha erken yüzleşmesine yol açacak olup, nitekim bu konuda bazı tartışmalar başlamıştır. OECD sekreteri Angel Gurría Haziran'da yaptığı açıklamada, göçmenlik konusunun istendiği zaman açılıp istendiği zaman kapanan bir musluk olmadığını, adil ve verimli bir entegrasyon politikası izlenmesi gerektiğini ve bu politikaların hem iyi hem de kötü ekonomik zamanlara uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Filistinli Olsak Biz Ne Yapardık?(Salih Demirhan)

Jenka Soderberg - Tehran Times 13.01.2009

ABD Senatosu Demokrat Çoğunluk Lideri Harry Reid, İsrail'in Gazze'ye yaptığı saldırıyı destekleyen ve Senato'dan oybirliği ile geçen yasayı anlatırken "Herhangi bir meslektaşımın bunların ABD'de olduğunu düşünmesini istiyorum. Kanada'nın başkenti Toronto'dan roket ve havan toplarının New York'a fırlatıldığını düşünün. Ülke olarak biz nasıl cevap verirdik?" dedi.

Benzer açıklamaları İsrail'in operasyonunu destekleyen diğer ABD'lilerden de duyuyorum. Ben de onlara başka bir bakış açısından bakmalarını öneriyorum. Eğer biz ABD'de Filistinliler gibi olsaydık ne yapardık? 2005 yılında Washington'da sniper saldırısı olduğunda bazı ABD'li yorumcular "Şimdi İsraililerin ne hissettiklerini anlıyorum" dediği sıralarda, ben yine buna benzer birşeyler yazdığımı hatırlıyorum.

Filistinlilerin günlük yaşantılarındaki tecrübelerine göre senaryo şu şekilde olmalıdır; topraklarımız dünyanın 4. büyük ordusu tarafından işgal edilecek. Ülkenin her yerinde kontrol noktaları oluşturulacak. Ve şehirlerarasındaki bütün iletişim koparılacak. Çalışanlar işlerine gidemeyecek, hatta sokaklarda gezen tanklardan, askeri araçlardan ya da Humvee araçlarından biri tarafından vurulmamak için sokağa dahi çıkmaya korkacaklar.

Bütün yasal haklar elimizden alınacak. Bir şehirden diğerine geçişler kontrol noktasındaki askerlerin keyfine bağlı olacak. Hatta yaralanma gibi acil durumlar olduğunda dahi diğer şehirdeki hastaneye gitmek tamamen kontrol noktalarındaki askerlerin kararına bağlı olacak.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Askerlerin çoğu dilimizden anlamayacak, anlamadığımız bir dilde bağırarak birşeyler emrecek ve biz bunlara uymaya mecbur olacağız (uymazsak vurulacağız). Sonra, yiyecek ve suyumuz bitme noktasına gelecek. Su depolarına askerler tarafından ateş açılacak, hayatta kalmak için bu suya muhtaç olan insanlar suyun açılan deliklerinden yere dökülmesini çaresizce izleyecekler.

İşgal devletinin hükümeti bize karşı ayrımcı yasalar uygulayacak; kendi vatandaşlarına bizden 70 metre derine kadar su kuyusu açmalarına izin verecek, kendi toprağımıza ev yapmak için karmaşık izinler gerekecek, sonra izin almak için gittiğimizde isteğimiz yüzde yüz ihtimal reddedilecek. İşgalci ülke topraklarımızı almak için üst düzey askeri gücünü kullanacak, sonra bu yeni aldıkları alana kendi evlerini yapacak, vatandaşlarını devlet yardımları ile yerleşim yerlerine gelmeleri için teşvik edecek.

İşgal devletinin 1 milyon vatandaşı genel olarak tepelere, şehrimizin en güzel yerlerine kurulmuş olan yerleşim alanlarına gelecek ve topraklarımıza sahip çıkacaklar. İşgal devletinin topraklarından bu yerleşim yerlerine giden duvarla çevrilmiş bir yol inşa edilecek. Ve sadece işgal devletinin vatandaşları bu yolu kullanabilecek.

İnsanlarımız gittikçe daha da küçük alanlarda yaşamaya zorlanacak, işgalciler "güvenlik bölgelerini" iyiden iyiye topraklarımıza sokarken, evlerimiz gözlerimizin önünde yıkılacak. Tarihi zeytin ağaçları işgal güçleri tarafından teker teker kesilip, topraklarımıza illegal yollarla gelmiş yerleşimcilere yakmak için satılarak temel geçim kaynağımız olan zeytinyağı üretimi tamamen bitirilecek.

İnsanlarımız işgal ordusunun elinde her gün küçük düşürülecek. Birçoğu vahşice dövülüp hiçbir suçlama olmadan yıllarca hapisanede yatacak. Şehrimizdeki bütün erkekler belli aralıklarla toplanacak, mahalle okulunun bahçesinde bazen 24 saat boyunca ayakta bekletilecek ve işgalci askerlerce sorgulanacak, aşağılanacak ve gülünecekler. Ayakta bekletilirken askerlerin bağıracağı erkek aşağılanmanın verdiği utançla ağlayacak.

Askerler bazen diğer erkeklerimizin gözünün önünde bir arkadaşlarının kollarını kıracak ve kafalarına vuracaklar (ve aynı anda meydandaki erkeklerin çocukları sokağın başında korku dolu gözlerle babalarının aşağılanmasını izleyecekler). Topraklarına saldıran asker tanklarına taş atma suçundan da bu çocukların binlercesi dövülecek ve hapse atılacak. Bir çoğu mahkemeye çıkarılmadan ve hiçbir yasal yardım almadan yıllarca yetişkin hapisanelerinde yatacak. İşgal edilmiş topraklarda doğduğumuz için hiçbir insani hakkı olmayan insanlar olacağız.

Bu aşağılamalar, vahşilikler, askeri kontroller ve topraklarımıza el konulması Birleşmiş Milletlerin araya girmesine rağmen, azalmadan 60 yıl devam edecek. Çocuklarımız bu şartlar altında büyüyecek, hayatlarının her anında bu vahşi yabancı askerlerin korkusunu hissedecekler.

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Ülkemizin her bir parçasında işgalci askerler yönetim haklarını, su haklarını, hava sahasını, balıkçı teknikleri de dahil sahil şeridini, toprakları, sınırları ve otoyolları, köyler ve şehirler arasındaki ulaşımı imar haklarını, ihracat ve ithalatı, vergileri, tarım alanlarını, iş izinlerini, araç izinlerini, kimlik kartlarını, öğrencilerin eğitim görme haklarını, yargı sistemini ve yasaları kontrol altında tutacaklar.

Bunlardan 3 nesil sonra bu kadar uysal olmaktan sıkılacağımızı düşünmüyor musunuz?

ABD'deki insanların çoğu ilk intihar saldırısının Baruch Goldstein adlı ABD doğumlu siyonistin 30 kişinin ölümüne neden olan Hebron'daki camii bombalamasının ardından meydana geldiğini unutuyorlar (ya da hiç duymamışlar). İsrail güçleri katliamın ardından camiiin yakınındaki 12 Filistinli'yi öldürdüler. İsrail katliama camiiyi kontrol altına alarak cevap verdi. Ve camiiin yarısını sinagoga çevirip katile verdi. Bundan 2 ay sonra İsrail'li sivillere karşı ilk kez intihar saldırısı düzenlendi.

ABD'lilerin çoğu, İsrail işgaline karşı ilk ayaklanmanın 1987 ve 1993 yılları arasında İsrail'in 1948'de topraklarını ele geçirip mülteci konumuna düşürdüğü gençler tarafından gerçekleştirildiğini ve çocukların silahlarının, patlayıcıların ve ev yapımı roketlerinin olmadığını unutuyorlar. (ya da hiç duymamışlar.) Yerden taş alıyorlar ve işgalcilerin tanklarına, askeri araçlarına bakıyorlar. Bu çaresiz bir karşı koyuştur. O hoşgörülü ve cömert insanların çok çok uzağında...

O zaman biz, insanlar olarak, buna benzer şartlar altında nasıl davranırdık? Eğer ABD'deki insanlar (ki çoğu üzerinde yaşadıkları toprakların sahiplerine soykırım uygulayanların torunlarıdır) 1948'de Filistinlilerin düşürüldüğü durumda olsa, komşuları olan işgal güçlerine roket yağmuruna tutmaya oldukça hevesli olacaklarından şüpheleniyorum.

—

* Uluslararası Ortadoğu Medya Merkezi Yardımcı Editörü

Not: Gerçek Hayat dergisinden alınmıştır. 30 Ocak 2009 - Sayı:432

İran Sineması: Sanat, Toplum ve Devlet (Ekrem Senai)

Yazar: Ziba Mir-Hüseyini

(Ziba Mir-Hüseyini, serbest antropolog, araştırmacı, film yapımcısı ve Londra'da Yakın ve Orta Doğu Merkezi araştırma görevlisidir.)

1979 İran Devrimi ve İslam Cumhuriyetinin ilan edilmesinden sonra, birçokları İran sinemasının yeni kısıtlamalarla ortadan kaldırılacağını düşündü. Ama İran filmleri hayatta kalmayı başardı ve İran kültür ve toplumundaki geniş değişimlere paralel olarak önemli dönüşümlere uğradı. Günümüzde, İran sineması dünyanın en yaratıcı ve eğlenceli sinemalarından biri olarak kabul ediliyor, ve İran'lı direktörlerin filmleri uluslararası festivallerde gösterilip, büyük başarılar alıyor. İran'ın baskıcı görüntüsü ve İran sinemasının rönesansı arasındaki bu açık çelişkiyi çözenin yolu İslam devriminden sonra sanat, toplum ve devlet arasında gelişen ilişkileri anlamaktan geçiyor.

Devrimin popüler tabiatı, ve İslam Cumhuriyetindeki hizipleşmeler, halka ve sanatçılara devletle uzlaşma, protesto, işbirliği ve başkaldırma şeklinde ilişkiye girme şansı verdi. Yaygın görüşlerin aksine, iki ana hizip , devletin bir tarafta, sanat camiasının ise diğer tarafta olduğu karşıt kamplara bölünmedi. (1) Daha ziyade, bir çok film yapımcısının, devletin liberal kısmına yardımcı olması söz konusuydu. Rejim içindeki farklı görüşleri kullanarak muhafazakarlar karşı koydu. Kadınlar ve romantik aşk — İran filminin en önemli temaları — bu karşı koymada ana odak oldu. Devrimden hemen sonra, kadınlar ve aşk, fıkhn (İslam hukukunun) katı yorumlarının dar ceketine sıkıştırılmıştı, bu da erkek ve kadınlar arasındaki sosyal gerçeklikler için çok dar bir alan bırakmıştı. Hicabın (İslami kıyafet kodu) empoze edilmesiyle ve cinsel ayrımcılıkla, kadınların sosyal varlığı ve romantik aşkı ifadesi büyük ölçüde kısıtlandı. On yıl boyunca, İranlı film

izleyicileri ekranlarda kadın ve aşk adına hiçbir şey göremedi. İran sinemasının bundan sonraki hikayesi, İran toplumunda devrim-sonrası diğer gelişmelerle paralellik gösterir: fıkıh-kaynaklı ideolojinin empoze ettiği şekilde sınırların sürekli daraltılması.

Belirsizlik Sanatı

1979 devriminden önce, İran'da din adamları sinemaya karşı çıktılar, ya da en azından önemsemediler. Filmler yasaklı (haram) olarak vasıflandırılan sanat formlarındandı, ve birçok dindar aile için sinemaya gitmek, bir günah işlemekle eşitti. Bunun ana sebebi kadın ve aşkın sinematik tasvirinin İran kültüründe uzun süreden beri betimlenen hassas düalizmi bozmasıydı. Aşk, her zaman Pers şiirinin ana teması olmuştur, fakat çoğu zaman yazarın ilahi bir aşktan mı, yoksa dünyevi bir aşktan mı bahsettiği açık değildir, veya (Fars dili gramerinde cinsiyet belirtilmediği için) "maşuk"un eril mi dişi mi olduğu bilinmez. Fars dili, ve şiirsel formu yazarlara bu belirsizlikleri sağlama ve çalışma imkanı sağlamıştır. Belirsizlik sanatı (*iham*), en mükemmel şekliyle Hafız gibi klasik şairlerin yapıtlarında görülür, Hafız İranlılara nesiller boyu seslenmiştir, buna günümüz de dahildir. Fakat bu belirsizlik performatif ve grafik sanatlarda korunamaz, çünkü dil ve form kadın ve aşkın resmedilmesi için daha çok şeffaflık gerektirir. Bu probleme bulunan geleneksel çözümlerden biri kadınların tamamen kaybolması olmuştur, *ta'ziyeh'lerde*, dini tutkulu oyunlarda olduğu gibi, bunlarda kadın rollerini sürekli erkekler oynamıştır,(2) veya idealize edilmiş ve gerçek dışı temsillerde olduğu gibi, veya erken Kajar döneminde yapılmış "cinsiz" figürlerin kullanıldığı resimler gibi, "maşuk"un klasik şiirdeki betimlenişi maddileştirilmiştir.(3) On dokuzuncu yüzyılın sonunda, fotoğrafın gelişiyle, kadın temsili daha realistik oldu. Rıza Şah'ın altında "modernleşme", ve buna bağlı olarak İran'da sinemanın halk eğlencesi olarak yükselişi, bu eğilimi güçlendirdi. İran kadınlarının sosyal rolleri ve statüleri değişmekle kalmadı, kadın ve aşk hikayeleri de başından itibaren film endüstrisinin parçası oldu.(4)

Yeni ortaya çıkan İslam Cumhuriyeti böylece bir ikileme düştü. Sinemanın gücünün farkında olan İslami otoriteler ulemanın önceden yaptığı gibi ne sinemayı hepten reddedebildi, ne de görmezden gelebildi. Diğer taraftan, *fikh'in* filmle ilgili sinematik görüntü ve temalar üzerindeki helal ve haram kurallarını empoze etmek dışında bir işlevi olmadı. Humeyni rejimi sinemayı devlet ideolojisinin egemenliği altına almak ve onu bir İslamileştirme prosesi olarak kullanmak yolunda çok uğraştı. Fakat film yapımcıları, diğer sanatçılar gibi sanatlarını fikh'in etkisi ve devlet ideolojisinden zamanla sıyırdı ve İslamileştirme prosesi başarısız oldu.

Sanatı İslamileştirmeye Çalışmak

Sinema ve devlet arasındaki ilişkinin üç fazı İslam cumhuriyetinin sosyo-politik fazlarına uyar. İlk faz, İlk Cumhuriyete tekabül eder, İslami devletin kuruluşuyla başlayıp on yıl kadar sürmüştür. "Liberaller" ve "ılımlılar"; "radikaller" ve "militanlarla" karşı karşıya gelmiş; Ayetullah Humeyni tarafından desteklenmiş olan ikincisi, devrim sonrası devleti kontrolüne almış, ve ilkinin iktidarını elinden

almıştır. İran-İrak savaşı tarafından şekillenen ilk faz (1980-1988), fıkıh-temelli İslam'ın tartışılmaz gücünün, reformistlerin ve İslam'ın modernist görüşlerinin bastırıldığı dönemdir. Kültür ve sanatı kendi kontrolüne almaya çalışan rejim, Kültürel Devrim Komitesi oluşturmuştur.(5) Kültür ve Sanat Bakanlığı, Kültür ve İslami Rehberlik Bakanlığı (MCIG) halini almış, her türlü sanat ve kültürel aktiviteler İslamileştirilmiştir.

Birçok organizasyonu kanalıyla, rejim 1980'lerin başında İslami sinemanın oluşmasını destekledi. O yıllarda kaliteli film üretilmiyordu, (6)ve kadın ve aşk ekranda neredeyse hiç yer almıyordu, buna karşın kadınlar kamera arkasındaydı ve hatta direktörlük yapıyorlardı.(7) Kadın olmayınca, sevgi ve insan duyguları çocuklar yoluyla verilebiliyordu, dolayısıyla ekranı çocuklara dayanan hikayeler kapladı.(8) 1980'lerin ortalarında, fıkhıya dayalı ideoloji giderek zayıfladı, ve kalitatif gelişim başladı. İran sineması bir kez daha uluslararası ilgiyi cezbetmeye başladı.

İlk fazın sonuna doğru, İslami entellektüeller ve sanatçılar, örneğin Abdülkerim Soroush ve Mohsen Makhmalbaf-İslami Cumhuriyetin politikalarını eleştirmeye - rejimin fıkhıya dayalı İslam'ına itirazlarını dile getirmeye başladılar. Soroush'un "yeni dini düşünce" si ile Makhmalbaf'ın yeni sineması arasında paralellikler bulunmaktadır. Soroush, için din "ideolojiden yücedir" (9) Makhmalbaf içinse, aynısı sanat için geçerliydi: sanat, sanatçıyı özgür kılar ve sıkı ideoloji ceketinin içine tıkıştırılır bir şey değildir.(10)

Hizipleşmenin Yeni Turu

1988'de Irak savaşının bitmesi ve 1989'da Ayetullah Humeyni'nin ölmesi güç dengesinde kaymalara yol açtı. Ayetullah Ali Hamaney'in Manevi Lider ve Ali Ekber Haşimi Rafsancani'nin başkan olduğu yeni bir dönem başladı, "yeniden inşa" olarak adlandırılan bu dönemde farklı İslam görüşleri ve İslami Cumhuriyet içindeki iki ayrı fraksiyon -sağcılar ve solcular- arasında tansiyon arttı. Her iki fraksiyonda da radikal ve militanların desteği erimeye başladı. Humeyni etkisi altındaki solcular, zamanla hükümetteki bakanlıkları, parlamenter temsilcilerini ve adliyedeki etkilerini kaybettiler. Hizipçiliğin bu yeni raundu, sanat ve kültüre odaklandı. "Kültürel devrim" nosyonu yerini "kültürel istila"ya bıraktı, bu da sağ'ın "içteki düşman"ı -solcu rakiplerini- gözden düşürme ve elemek için ideolojik bir aleti haline gelmesiyle sonuçlandı. Bunlar içinde eski militan ve radikaller de vardı, bunlar zamanla mutlakçı ideolojilerini terkedip, daha ılımlı ve liberal bir bakış geliştireceklerdi. Bu gruba daha sonra bazı "ılımlı" ve "liberaller" de katıldı (şimdi onlara "dindar milliyetçiler", "melli-mazhabi" adı veriliyor) ve seküleristler ("farklı düşünenler", "digar-andisan") ki radikaller devrimin ilk yıllarında bunları bastırmıştı. Bunlar hep beraber 1997'de ortaya çıkan reformist hareketin bel kemiğini oluşturdular.

Sağcı grup saldırılarını MCIG üzerine yoğunlaştırdı. Muhammed Hatemi, 1982'den beri bakandı, yerel sinemanın ve bağımsız medyanın gelişimini açık kültür siyasetinin ilerlemesine olan genel katkının bir parçası haline getirdi..(11) Yarı devlet organizasyonu olan Farabi Sinema Kurumu, yabancı sinemaların

getirilmesine kısmi yasak getirdi ve film yapımcıları için finansal destek sağladı. Önce Rafsancani, Hatemi'nin yanındaydı, ama kültürel ilerleme önceliklerinden biri olmadığından, onu yalnız bıraktı ve Hatemi 1992'de istifa etmek zorunda kaldı. Ondan sonra sağcı kısım Lider'lerinin desteğinden memnun oldu. Bunun anlamı açık kültürel politikaların 1980'lerin sonunda sona ermesi ve sağcıların muhafazakar imamların etkisi altında yeni girişimleri- kendi fıkıh temelli İslam görüşlerini kültürel ve sanatsal ürünlere empoze etmeleriydi.

Sosyal Eleştiri olarak Sinema

Kadın ve aşkla ilgili eski tabular karanlıklardan ortaya çıktı. Mohsen Makhmalbaf'ın filmi *aşk Zamanı* (1991) yeni yaklaşımın başlangıcı oldu. Bunun konusu yasaklanmış aşk üçgeni (bir kadın, iki adam), insan hallerinin ve kararlarının göreceliydi. *Aşk Zamanı* şok ediciydi, çünkü İslamcı bir film yapımcısının pozisyon değiştirmesini açığa çıkarmakla kalmıyor, mesajını çok hassas bir hikaye ile-romantik aşk hikayesi-iletliyordu. Türkiye'de çekildi, ve film İran'da sadece Fecr Festival'inde gösterildi, halk sinemalarında gösterilmedi, ve basında hakkında bir süre tartışıldı. Bu sırada, kadın film direktörleri erkek bakışını kırdı ve açıkça kadın karakterler ve aşk üzerine filmler yapmaya başladılar. Bunlar arasında dikkate değer olanlar Rahşan Beni-Etemad 'in Nergiz(1992) adlı diğer bir aşk üçgeni hikayesidir ki 1992 Fecr Festival ödülünü kazanmıştır. (12)

Özgür basın yokluğunda, sinema sosyal bir eleştiri imkanı sağlamıştır. Ayrıca dış izleyicilere de ulaşmış, dünyaya İran'ın alternatif yüzünü göstermiştir. Sağcı kanadın muhafazakar politikaları, MCIG'yi de kontrol altına aldığından, film yapımcılarını politize etmiştir. 1997 başkanlık seçimlerinde, ilk defa film yapımcıları politik eğilimlerini açığa çıkarmışlardır. Hemen hemen tüm sinema camiası Muhammed Hatemi'yi desteklemiştir. Hatemi'nin kampanya filmi Seyfullah Dad tarafından hazırlanmış, birçok film yapımcısı da adaylığına destek olmuşlardır.

Uzlaşma Ortamı

Hatemi'nin beklenmedik şekilde seçilmesiyle, , MCIG hala sosyal gerçekliği fıkha dayalı tanımlayanların (şimdiki ismiyle "muhafazakarların") kontrolünden çıktı, ve daha toleranslı kültürel hamleleri savunan "reformist"lerin kontrolüne girdi. Bu yeni faz -"Üçüncü Cumhuriyet"-İran filminde büyük gelişmeye sebep oldu, artık Tahmineh Milani'nin İki Kadın (1998) veya Beni-Etemad'ın Mayıs Kadını (1998) filmlerinde olduğu gibi kadın ve aşk halkla kucaklaştı. Bu fazın bir özelliği kişisel özgürlük isteyen ve fıkıh temelli cinsel ilişkileri sorgulayan genç seslerin ortaya çıkmasıdır. Bu sesler filmlerde duyulur, açıkça ve eleştirel bir şekilde cinsiyet rollerini sorgular ve ana teması da aşktır. Bu arada, 1990'larda İran sinemasının uluslararası alanda takdir görmesi, İran diasporasına ayrıldıkları topraklarla ilişkileri yeniden gözden geçirme imkanı vermiştir. Yurt dışında yaşayan birçok İranlı için, film, İran'dan gelen ve onları utandırmayan tek şeydi.

Bu yeni faz hala geliyor, ve yönü konusunda kesin bir şey söylemek için çok erken. (13) Ama kesin olan şu ki sanat ve ideoloji arasındaki evliliğin, din ve politika arasında olduğu gibi sorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Günümüzde İran, teokrasiden demokrasiye geçiş içindedir. 1980'lerin başındaki radikal söylem, daha çoğulcu olanla yer değiştirdi, bu da daha toleranslı bir politik atmosfer oluşturdu. Sinema - diğer kültürel ve sanatsal ürünler gibi - bu dönüşümde merkezi bir rol almaktadır. Sinema, sadece yeni sosyal eleştiri sağlamaya devam etmemekte, ayrıca içeride ve dışarıdaki İranlılar arasında da bir uzlaşma zemini oluşturmaktadır.

Dipnotlar

1 Sussan Siavoshi, "Cultural Policies and the Islamic Republic: Cinema and Book Publication," *International Journal of Middle East Studies* 29 (1997), p. 509.

2 Peter Chelkowski, ed., *Ta'ziyeh: Ritual and Drama in Iran* (New York: New York University Press, 1979).

3 Afsaneh Najmabadi, "Reading for Gender through Qajar Paintings," in Layla Diba, ed., *Royal Persian Paintings: The Qajar Epoch, 1785-1925* (London: I. B. Tauris, 1999).

4 İlk İran sesli filmi, *Lur Kızı* (Ardeshir Irani, 1933), kadının ön planda olduğu bir aşk filmiydi.

5 Komite'nin işi üniversiteleri İslamileştirmektir, bunun anlamı devlet ideolojisine uyumsuz öğretmen ve öğrencilerin tasfiyesiydi. Abdülkerim Soroush ile bir söyleşide, komitenin ilk aktivitelerinden, kendi ideolojisindeki kavga ve karışıklıklardan açıkça söz eder. Bu söyleşi için: <http://www.seraj.org/far1.htm> and <http://www.seraj.org/cultural.htm>.

6 Amir Naderi'nin *Koşucu* su izole bir vakaydı. Bkz: Houshang Golmakani, "A History of the Post-Revolutionary Iranian Cinema," *Chicago Film Center's 10th Annual Festival of Films from Iran* (1999), http://www.webmemo.com/iran/articleview_2.cfm.

7 Hamid Naficy, "Veiled Vision/Powerful Presences: Women in Post-Revolutionary Iranian Cinema," in Mahnaz Afkhami and Erika Friedl, eds., *In the Eye of Storm: Women in Post-Revolutionary Iran* (Syracuse, NY: Syracuse University Press, 1994).

8 The best-known instances include Amir Naderi's *The Runner* (1984), Bahram Beyzai's *Bashu: The Little Stranger* (1985) and Abbas Kiarostami's *Where Is the Friend's House* (1987).

9 The title of one of his many books. See Ziba Mir-Hosseini, *Islam and Gender: The Religious Debate in Contemporary Iran* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999), ch. 7.

10 See Lloyd Ridgeon, *Makhmalbaf's Broken Mirror: The Socio-Political Significance of Modern Iranian Cinema* (Durham Middle East Paper No. 64, 2000); Hamid Dabashi, "Dead Certainties: The Early Makhmalbaf," in Richard Tapper, ed., *The New Iranian Cinema: Politics, Representation and Identity* (London: I. B. Tauris, forthcoming).

11 Tartışma için, bkz Siavoshi, pp. 516-19.

12 Bkz Naficy, op cit., and Sheila Whitaker, "Rakhshan Bani-Etemad," in Rose Issa and Sheila Whitaker, eds., *Life and Art: The New Iranian Cinema* (London: National Film Theatre, 1999).

13 Hamid Naficy, "Islamicizing Film Culture in Iran — A Post-Khatami Update," in Tapper, op cit.

HAARETZ: İsrail gangster diplomasisi yürütüyor (Ekrem Senai)

Zvi Bar'el (HAARETZ)

Şimdi Türklere de kim olduğumuzu gösterdik işte! Zira biz Holokost ve Golstone raporuna maruz kalmış Siyonist onuruna sahip bir ülkeyiz, nasıl bizimle ilgili film yaparlar? Türkiye Başbakanı Recep Tayip Erdoğan, bizi kınamanın öyle kolay olduğunu sanıyorsa aldanıyor, ona ve dünyanın bütün ülkelerine hadlerini bildireceğiz.

Başka bir seçenek yok çünkü, onlar ancak kaba güçten anlıyor. İngiltere İsrail mallarını boykot mu edecekmiş? Britanya elçisini çağırır, onu çivili sedire oturturuz. Birleşik Devletler yerleşimleri sorun mu ediyor? Amerikan elçisinin başına boş tabancayı dayar tetiği çekeriz, yanlış anlaşılmasın, sadece korkutmak için... Biz cani değiliz. Sadece korkutmaya çalışıyoruz, çünkü, çok iyi bilindiği gibi korku saygı yaratır. İnanmıyorsanız Mafya Babasına sorun.

Bir iş yapıyoruz, düzgün yapalım bari. Zira, yöneticilerimiz kendilerine daha fazla saygı duyulması için yüksek, rahatsız sandalyelerde ayaklarını sarkıtarak otururken komik duruma düşüyorlar. En azından profesyonel bir aşağılama odası ayarlayıp, asansör ayakkabılı veya bar sandalyeli gerçek efendiye bakan bir düşük sandalye ısmarlayıp, her bir ülke için de yırtık bayrak ayarlanabilirdi (çünkü kim bilir belki yarın İsviçre veya İrlanda elçisini de aşağılamak zorunda kalabiliriz). Son dakikada yalapşap yapılmaz ki bu işler. Düzgün aydınlatma gangster diplomasisi için önemli bir unsurdur mesela ve kesinlikle bir amatör işi değildir. Dış işleri bakan yardımcımız sağolsun bize ancak ikinci sınıf bir aşağılama imkanı yarattı, olmadı!

Ötekilere bakarken... (Çeviri metinler)

Olayın diğer bir yanı da onur ve ahlak konusu. Dış İşleri sözcüsünün parlak ifadeleri şöyle: "Başbakan Erdoğan'ın ifadesi anti-semitik Türk televizyon programına ilave olarak geliyor... İsrail devleti kendi vatandaşlarını Hamas ve Hizbullah'ın füze saldırılarından koruma hakkına sahiptir ve Türkiye İsrail devletine ve İsrail Savunma Güçlerine ahlak öğretecek en son ülkedir." Bu suçlama üç yargı içeriyor: Erdoğan Türk televizyonlarıyla işbirliği yapıyor, ve böylece İsrail güvenliğini yıpratıyor, ve özellikle Avrupa veya Amerika Birleşik Devletlerinin arkasında sırasını beklemesi gerekmesine rağmen öne atılıyor ve ahlak dersi veriyor.

Bahsedilen televizyon dizisinin, ilk bölümünde ABD'ye saldırılıyordu, yapımı 2003'e kadar gidiyor ve 2006'da film haline getiriliyor. Projenin ticari başarısından sonra devamının çekilmesine karar veriliyor. Bu sefer Mafya, Mossad, çocuk kaçırılması ve Türk kahramanlığının karışımı konular işleniyor. Dizi, Star TV tarafından gösteriliyor, ki sahibi Erdoğan'ın muhalifi Aydın Doğan. Dolayısıyla Erdoğan, kendisine yönelik ilk suçlamadan beraat ediyor.

Diğer iki suçlama ise daha önemli. Türkiye aslında İsrail güvenliğini destekliyor. Türkiye, yurt içinde ve Irak'ta PKK ile mücadele etmek için İsrail'den insansız uçaklar satın alıyor. İsrail teknolojisini kullanarak, Türkiye PKK'yı nasıl bombalayacağını öğreniyor ve bu saldırılarda siviller de ölüyor. Türkiye Irak'ta, İsrail'in Gazze'de yaptığını yapıyor. Asıl soru şu olmalı... Hangisi daha ahlaklı? Silahın nerede kullanılacağını bile bile satan mı, yoksa onu kullanan mı?

Eğer İsrail ahlaklı davranmak isteseydi, kendi teknolojisinin sivillere karşı kullanılmamasını talep edebilirdi. Belki bu pazarlıkta 200 milyon dolar kaybetmelerine sebep olurdu ama ancak o zaman Türkiye'nin diğerlerini suçlamak için son ülke olacağını söyleme hakkı doğardı. Gerçekten bugünkü Türkiye ziyaretinde Savunma Bakanı Ehud Barak'ın Türkiye'den buna benzer bir talepte bulunacağını düşünen var mı?

İsrail ahlaklı bir şekilde davranmak isteseydi, Türkiye muhalefetine rağmen Ermeni soykırımını tanırdı, ama bu konuda ahlaki bir duruşa sahip olmanın pahalı bir şey olduğunu düşünüp korktu. İsrail ahlaklı bir şekilde davranmak isteseydi, Gazze'de 1.5 milyon insanın kuşatmasını çok uzun süre önce- Erdoğan'ın hatırı için değil, İsrail kendisi için kaldırırdı.

Dolayısıyla konu ahlak konusu değil, daha çok Türkiye'nin ahlak öğretmekteki kaçınıcı sırada olduğu konusu. Ortada iki dost ülke bulunduğu için, ve hiçbirisi haklı olmadığı için, neden bu haklılığı kendinden menkul yarışmada Türkiye sıranın sonuna itilsin ki?